

CONTENTS

ud
Fam. vol.
4 ic 1

Majcen J.

POTOČNICE MLADOSTI.

(PRVENCI)

vije

Boguš Goršić.

1872

(58)

U ZAGREBU 1872.
Tiskom Lav. Hartmána i družbe

POTOČNICE MLADOSTI.

(PRVENCI)

vije

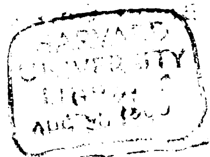
Boguš Goršić.

1872.

V' ZAGREBU.
Tiskom Lav. Hartmán-a i družbe.
1872.

HARVARD
UNIVERSITY
LIBRARY

DOKTORU

JAKOBU R. RAZLAGU,

VODITELJU SLOVENSKOGA NARODA

posvečuje

B. Boršić,
osmošolec v Zagrebu.

Zagovor.

Bralec pesmih teh ne čudi
Se, da prišle so na svet,
Tak obupne prazne tudi,
Soparnosti v njih je sled.

Slušaj, pred no bodeš sodil,
Mojga srca tožni glas,
Za katerim vsel sam hodil,
Ga posnemal dolgi čas:

Ideal je nedosežen
Kot otroku zvezdic luč,
Zato plajš le mrzlo snežen
Krije pesmic tih gorkóst:

V božtvu mati je rodila
Me otroka v beli svet,
Po slovensko me učila
Tud u nejevolji pet.

V božtvu me je izredila,
Svete so mi nje rečí
Ki mi v srce je vsadila:
Pojem naj vse žive dni.

Zato pojem in prepevam
Žalost, tugo, bol srcá,
Nejevolje v pesmi zlevam
Nemir duše, jal svetá;

Ker bolezen v pesem zlita
Vsaj trenotek me pustí
Sreča huda, sreča zvita,
Ko prepevam, me beží.

Na gledišči, na plesišči
Se prijatli veselé,
Tam o ljubi me ne išči,
Tje me vbožca ne pusté.

Pri kofétu kjer se pije,
Pitje srca veselí,
Tam, preljubi, mene nije,
Mene družba ne trpí.

V mračnej izbi jaz sedévam,
Kjer mi temno luč brli,
Srce mrazno tu ogrévam, —
Tu je slast, med svetom ní.

V izbi mi poskočnic nije,
Tu kraljuje tihi mir:
Tak vesele harmonije
Pesme moje niso vir.

Kdor obupno 'ma življenje
Kakor jaz, kdor hrepení,
Nédósežnó hrepenenje
Kegar tre noči in dní,

On poznal bo moje rane,
Pesmi njemu samo všeč;
Komur sreča venča dane
Jaz ne morem mu ustreč.

Razlagu.

Nebọ se svedrílo ne davno črnó,
Obladkov še tragi po nebu tekó
Zvezdice prijazne smehljajo se nam,
Vidé kak pométa slovenski se hram.

Pa zvézdic planétov je málo za nás,
Obračajo raje v drug kraj svoj obráz;
Zatorej še zmirej slovénskó nebó
Nij kakor francózko in nemško svetló.

Pa malo nebó ak srebérnih imá,
Je lépša svetléja ki góre miglјá,
Nam sveta dolžnost je da vsak jo sledí,
Da slavo si rodu in domu dobí.

Je zvezda presvetla, joj Razlag imé,
Od kod joj svetloba, mogočnost, kdo ve?
Za svetlim, je Kristus, vsak, rekel, naj gré,
Sedaj, o Slovenci, kam, kdo še nevé?

Vi mlade zvezdice vzamite svetlóst,
Nigdar zapustite si brati modróst,
Naj za naprej sveti še zvezdic nam več
Ko stara zaide, nje luč ko bo preč.

Ko vidim to zvezdo, mi joče srcé,
Ker ona ko vtone, za ktero, nevé;
Zatorej te Radoslav Bog naj živi,
Ni zvezda na nebu, nam zvezda si Ti.

Zadovoljnost.

Pastirček mlad ovčice pase
Med hribi, kjer potok curklјá
Dišeče kje, cvetjiče rase,
Kjer ni nevošljivost domá.

Vesele si pesmice péva,
In žvižga od radosti v mes,
Nedolžnost mu srce ogréva,
Raduje ga ptičikov ples.

Ko radost iz srca mu ide,
Po bregih dolinah doní,
V dolino mogočni kralj pride,
Ki v lovu si skrbi podí.

Veselemu dečku se čudi:
Kaj vendar te tak veselí
Al niso mar časi ti hudi?
In vbožtva ti tudi mar ni?

Fantič ki nepozna gospóda,
Prijazno mu odgovorí:
Srcé mi navdaja sloboda,
Veselja mi nič ne kalí.

Še našemu kralju ni bolje,
Kot meni pri čredici tu,
Saj veče on ima nevolje
Skrbi mu ne dajo mirú.

In meni in njemu Bog dava
Da solnčice sveti ljubó,
Ko njega san vzorji obdava,
Jaz gledam ruméno nebó.

Tud jestvine mi je zadosti,
Za pit' imam gorske vodé;
Ak zmislim zemeljskih slabosti,
Me ovčice razveselé.

Ko zimski že čas prikoráka,
Ne manjka mi tud oblačil;
Al jaz in kralj nisva enáka?
Zakaj bi se ne veselil?

To slišati kralj se nasméja,
Prav reče o deček imaš.
Nedolžnost ti radost nareja,
Ti pravo veselje poznaš.

Franjica.

Migljajte, zvezdice, na visocem nebu
Smehljajte se sestrice svetem pogrebu,
Tud lunica bleda ti mirno glediš!
Al ti, nebes sreda, se tud veseliš?

Že plava daníca, noć tiho razganja,
Jutrajna devíca budi vse iz spanja,
In ona, ko pride, še le zastrmí,
Jo žalost obide, ker negdo ne spí.

Čez gojzde, vrhóve rudedèči se zorja.
Nevé za vihróve celovnega morja,
Nevè, da detinjo mladóst brez skrbí,
Najzaljšo svetínjo zdaj nekdo gubí.

Franjica ni spala, joj za spanje nije,
Za vek izkopala mir svojga srcá je.
Če j' dobro storila, sedaj še nevé,
Da se j' zaljubila, le to dobro vé.

Že nima očeta, tud matere níma,
Preslabej obeta se grob, ter objima
Si ljubčeka, druga, močneja da bó,
Da dekla in sluga več ona ne bó.

Oči zaljubljene je v dragega v prla,
In koj so v topljene v nja prsica vrla.
Le s celovom ednim, ki rodi ih več,
Pogrebla j mir srca, brezskrbje je preč.

Sedaj obečava mu vernost do groba,
Naj venčá ga slava svetá, al hudoba;
Do mrzle mogile zdaj biti želi
Njegova, njem duša in srce gori.

S celóvi obéta vse kar kol' govori,
Spomin na očeta jo vname pri zori;
Pretežko izdahnc, økó zasolzi,
Z rokami spet mahne, o vratu visí.

Teló joj se trese, vsa strastna zdihúje,
Kar solnce prinese, na to pozabljúje;
Da venček na glavi zakonstva imá
Misli, in pozdravi se srečno svetá.

Ko solnce posine, tedaj se predrami,
Plam strastih jo mine, in trud jo omami:
Še celov stokratni ljubčeku zroči,
Se v san poda zlatni in sladko zaspí.

Veséłje in sreča svetá je le mala:
Radóst prej največa, je v spanju prepála,
Taró jo zle sanje na mesto lepéh,
Gle sreče vse manje v bodočnosti dneh.

Za ljubčekom seže zmaj grozni pekleni,
In kmalo ga veže vez njegov gvozdeni,
Ga skoro spopade in v krempljih drží,
Kar enkrat imade, nikdar ne pustí.

Ko mine ta senja, zbudi se in sluša
In jokat ne jenja, ustanit pokuša;
Tresoče joj telo se dvignut nedá,
Še preveč je bdelo, spet san jo obdá.

Spet vleže se mila, spet sanja prihaja,
Rabeljnov ga sila, zdaj vidi, obdaja:
Se noži svetlijo prot njemu stoje,
Da kry mu prelijo, zmrcvare srcé.

Ko srnica mlada s pet s postljice skoči
Oblada se komaj. da srce ne poči:
Skakuje po sobi, si puli lasé,
Ne daste hudobi, vmiriti srcé.

Tretjič se koj vleže, za dragim zdihava,
Ga vidi kak reže, val morja in plava:
Mu vali pretili od štiréh vsih stran,
Nemočén je sili se staviti v bran.

Joj misli neznane rojijo po glavi,
Na nogice stane, se v belo opravi,
Poiskat odloči si dragega k mal',
In rabeljna kolne in zmaja in val.

Iznesla iz hiže teló je gizdávo,
In gleda že blizo mladosti vso slavo:
Še danes odloči zaročena bit,
Ak' to ne, naj poči življenja joj nit.

Ni b'lo joj vsojéno to kar je želela
Joj lica oveno, je duša zbolélа,
Koj nato napoče še boli telá
Želi ne, več noče uživat svetá.

Menih joj je dragi, ga črni plajš kriva,
Na klošterskem pragi samočo uživa,
Do vratah nebeskih on ključe drži,
Pri prošnjah vsakdnešnjih tud ona kleči.

Živeti od hudih ran srčnih ne more,
Boji se vsih ljudi, sram žene joj v gorc;
Dragiga ugleda, ki v cerkvi sedí,
Njem' grehe s poveda, odvezo dobí.

Le preč so tri dnoví, ko zadnjokrat vleže,
Pojó žal zvonovi: Franjica v grob leže;
Menih tud morivec spozna svoj greh zdaj,
Njoj smrti je krivec, zaspí vekomaj.

Ednajstega avgusta 1871.

Kar ni nobeno še srcé spoznało,
Spoznało moje je danešnji dan;
Kar bolih groznih, smrtnih je zrkało,
To men' donesel vir je srčnih ran.
Kar nem're čutit srečno vas srcé,
To poje moje danes po pol dné.

Poti že solnce pol je prevalilo,
Že nrava mrtva solnčnih je vročin,
Vracega k sebi vabi senc hladilo;
Ne pozna mojih nikdo bolečin.
Kdo ve, srcé ali ih pregori,
Al pokopajo ran ga strašne dni.

So srečno tekli meni prejšni dnevi,
Uživalo le srečo je srcé,
Nevedil sem, kako zgodi se révi,
Komur v ljubezni zlatoj dobro gré.
Sem mislil, da življenje srečno bo,
Al laž, ker dans solzíce me taró.

Da zvest sem bil, biló je svetu znano
Da ve neverno ljubil sem vse dní,
Kdo ve, al to je bilo še preráno,
Al b'la devica mi vsojena ni.:
Oči ki mene vsel' so pogrešvale,
Sedaj brez mene srečne so postale.

Ker ne poznám nevošljivosti kléte,
Nevernici število sreč želim,
Naj venc joj sreče drugi ljubši plete,
Jaz nikdar joj veselja ne kalím.;
Naj srečna bo. in spómni naj se méne
Nesrečnega, komur zdaj srce vene.

Pozabil bom pa vendar le na zgúbo,
Hvalil Bogá, da sem se naučil,
Da domovíno le imet za ljubo,
Neizbegljiv je srečen večni cilj.
Le ona je, ki zvesto ljubi nas,
Ki prima nas v svoj grob poslednji čas.

Kaj pazil sem na prsi jokajóče?
Zapeljan bil v podobo sem iz raja.

In zdaj srcé, ki mnil sem ni mogoče,
Da b' ljublo druz'ga, s tugo me navdaja;
Lej, doslej ktero srčno sem ljubil,
Sem jo zgubil, dokler bom v grobu gnjil.

Zgubil sem svet in zgubil sem življenje,
Zgubil sem vse kar ljublo je srcé,
Še veče zdaj po njej je hrepenenje,
Željo veče še jo dans želje.
Zgubil sem, kdor sladi življenja nit,
Sem se naučil, kaj je solzil Ovid.

Komur mi bo odkrivat srčne rane?
Po komur past' zapuščene oči?
Dobivalo od kod srcé bo hráne?
Ki imélo je dovolj je prejšne dní.
Kdo misli hude bo zatiral zdaj?
Tolažnice ko nebo vekomaj.

Kje hiša je ki mimo se sprehájal
Bom, okno kje? kam se oziral bom;
Kje hrib? veselja ki me je navdajal,
Kje srca mojga je bodoči dom?
Kje postljica ki želel videt sem jo?
Ah, moja saj nikdar, ni kdar nebó.

In zorja kje? ki z okna je sijala
Men znanega in svetu vganjka le;
Kje roka ki mi tolk' krat rož'ce dála?
Oh krasne kak dišeče so bilé!

Kje bitje je, ki dalo mi je dar?
Al moje bo? vest mi kriči nikdar!

Hišna samoča, to je še edíno
Ostalo mí, kjer peval bom od njé;
Znanostih čislal bodem domovino,
Goljfálo več nebode me deklé.
Samoča primi v tvoje me nebó
Ker tamkaj najdem srečo le samó.

Živét za drago, lepo je, al malo;
Živét za rod svoj tudi dosti ní,
Kar večno je in čestno bo ostalo:
Za vse trpeče ljudstvo kdor skrbi,
Za vsega sveta blagor kdor trpí,
Pred celim svetom rod svoj počastí.

Spomin.

Prek te temne gore
  Hišica stoji,
Majhna ali ljuba-
  Radost mojih dni.

Prvi krat zagledal
  Tam sem njen obráz,
Prvi krat ogreval
  Draz'ga srca mraz.

Prve tam ljubezni
   Spoznal sem gorkóst,
Al od nje me loči
   Danes širok most.

Hišico duh stvarja
   V temnoj gori tam,
Kak in kje je videl
   Nje podobo sam.

Ali en'ga dneva
   To je le spomín,
Ko postál sem réva,
   Sužnik in trpín.

To so prazne sanje
   Prešerin velí
Pa vendâr u njih je
   Zdihoval vse dní.

Kar se zasadilo,
   V mlado je srcé,
Bode mu hladílo
   Do zadnjega dne;

Ker v spomínu dragem
   Minejo solzé
In prijazne misli
   Z njega se rodé.

Temna gora blaga!
  Hrani dolge dni,
Hišico kjer draga
  Za menó solzí.

Vzrok pesmi.

Veš draga devica! da tvoje očí
So krive, da moje okó se solzí?
Veš prsi da tvoje so vzele mi mir?
Ki več ga ne najdem na svetu nikír.

Si bela rumena in lepa ko cvet,
Ni lepše devíce še videl ta svet;
Si zorna, ponosna kot angel z nebes,
Poštena in mlada, nedolžna tud čes.

Zatorej dopusti, naj pojem glasnó,
Naj čuje me zemlja in modro nebó;
Če ravno otožno, to nič ti nedé,
Te rane skeleče moje ne bolé.

Al brala boš pesmi, to znano mi ní,
Pa vsaj nisem jokal da čula bi ti.
Pesem le tolaži otožno srcé,
Ak noče ne more ga drago deklé.

Med bregi.

Poglední, o draga, cvetoče drevesa,
Ki širijo duh svoj po zemlji okrog,
In gor se oglední na modre nebesa
Kjer večni stanuje nad zvezdami Bog.

Ozrí se na griče in mirne liváde,
Kako po njih rožice milo cvetó.
In kako marljivo čebelice mlade
Od cvetke do cvetke dišeče letó

To videti, draga, te radost navdaja
In vidim kak se ti vzdiguje srcé;
In mene ljubezni pogled tvoj napaja,
Ki miru je mojemu rodil gorjé.

Al dnovi poletni kak urno bežijo,
Umori cvetlice vročina al mraz,
In naše oči se za njimi solzijo,
Rumeni prej, obledi k malo obráz.

Ljubezen je tudi nebeska cvetlica,
In v mojem zdaj srcu za tebe cveti;
Naj lepše bo cvela ak, draga devíca!
Boš na me obračala tvoje očí.

Nebó nam pošilja ognjene dol strele,
In nikdo ni varen pred smrtjo grenkó;

Bojim se, da bodo iz tvojih letéle
Oči smrtne strele nad mojo glavó,

Obup mi dan vsaki na dušo prihája
In pravi, kak mine lepota cvetlíc,
Tak malo se vernosti v srcih nahája
Pri vašemu spolu, — u prsih devíc.

Al ti pa premísli, kaj da bi storíla,
Ko skrivala meni bi tvoje oči;
Kako bi veselje mi mlado vmoríla,
In kak bi življenja prikrátila dní.

In kak bi ljubezni osoda nemíla
V obupa brez krajnem me mučila dnu,
A tí, ki ljubíti me si obljubíla,
Še v grobu nedala bi meni mirú.

Daleč.

Tukaj. draga, me obdaja
Blaz'ga hlada črna noč.
Na te misel me obdaja,
K teb me vleče čudna moč.

Ak si srečna tud brez mene
Menda bolje, kot z menó,

Vendar molim, ne zadéne
Naj življenje te grenkó.

In če misliš na me mila,
Če ti mar okó solzí,
Ker osoda razdelíla
Naju je na dolge dni;

Naj tolaži angel dragi
Tvoje vdano mi srcé,
Ko pokril bo san te blagi,
Ko boš v sanjah vidla me.

In osoda zadružila
Naju, vedi, bode spet,
In nebo naj več ločila
Pred, ko greva v zvezdni svet.

Hči na grobu.

Na grobu tihotnem devica klečí
nčrne obrača v nebesa oči,
In moli in prosi in toči solzé,
Ker strašno na srcu leží ji gorjé.

Zdihuje, — vzdiguje v nebesa roké
Čez glavo pa veter večerni joj gré.

Vrat beli pokrivajo črni lasjé,
A dušo prebelo, prečrno gorjé.

Zapuščena reva od cel'ga svetá,
Pokoja joj nebo in zemlja nedá;
Na nebu množica svetiljčic miglja,
Na zemlji miruje koj narava vsa.

Iz bližnjega gojzda ljubezen curkljá,
Ki samo osamljen jo slavec imá;
Tak lepo prepéva, tak milo ljubó,
Da kamen bi jokal in modro nebó.

To čuti devica klečé ostrmí,
Kaj vendar se v gojzdu tak milo glasí
Zdaj v nočnej tišini, narava ko spí.
In človek utrudjen teló si krepí.

Ljubezen spoznava, k' jo slavec pojé,
Vso črno noč mrazno do belega dné.
Tolaži si srce in bol ohladi,
Ker ve, da bolezni sama ne trpí.

Nij slavcu očéta, tud ne materé,
Ni bitja ki mlado tolaži srcé.
Kot slavček naprej tud samotna živi,
Ne joka, ne smeha slišát od njé ní.

Pevec.

Kaj mar mi je blaga
Kaj mar mi zlatá?
Ko vila me draga
S pesništvom navdá.

Ne maram za gore
Si samo želim,
Naj v svitu njih zore
Med njimi živim,

Zidovi zeleni
Gradovi mi só,
Njih duh zapuščeni
Mi gleda v okó.

Ne maram za gore,
Si rek ne želim,
Kjer bratec moj orje
Vesél tje hitim

Po morju duh plava
Po rekah jadrá,
Novosti zvedava,
In v pesmah izdá.

Cel svet je svojina
Le mojih pesmíc,
Je moja tujína
In lepost devíc.

Vse kar je Bog stvaril
Je pevcu zročil,
Ak speval ni, svaril
Ga bo in kazníl.

Zatorej vse dneve
Ki pevec živi,
Bogate in reve,
On vse spremení.

In ko rešjó mani
Ga sveh bolečin,
Mu pesem ohrani,
Za večnost spomín.

Za slovo.

Od doma oddaljen na véke
Od bratov in sester sem že,
In radosti dneve le neke
Živeti mi z vami še je.

Pred sobo gledim dni bodoče,
K domovju srcě hrepení,
Želim, kar dobiti mogoče
Ni, — žalostnó oko solzí.

Še žalostno srce tolaži
Spomin na detinske le dni;
Saj vaše oko ne sovraži,
Me danes, ko nekdaj tud' ni!

Mi dnevi bežíjo in tjedni,
Tud leta mi urno teko,
Le malo še tukaj in ledni
Mrak krival bo kalno oko.

Ah v krilu premilega doma
Srcé tedaj spati želí
Ko duša od tela odroma
Pripravljat veselih mi dni.

Tolaži se.

Ako te vbadajo v srce nesreče
Ki ih trpíš ker na svetu živiš;
Ako te misel na prešle dni peče,
V kterih enkrat še živeti želiš:
Gor se oziraj na modro nebó,
Zmisli, da tam se verige raspó.

Če te prijat'lji zapuščajo mili,
Sreča ak preč ti obrača oči,
Ako ti draga obraća posili
Preč oko milo, da tvoje solzí:
Zmisli prijatelj da zato živiš,
Da za unukov kaj blagor trpiš.

Ako mogila ti krije očeta,
Brate, prijatlje in znance dragé,
Skoro že tebi tud postljo obéta,
V kterej boš spaval do zadnjega dne:
Zvedri si čelo in bodi vesel,
Groba miru nebo nikdo ti vzel.

Ako srcé ti žalostno zajoka,
Tarejo če te bolezni telá,
V gorkih boleznih ak srce ti poka,
In ti miru svet vesolni ne dá:

Zmisli, kak dnevi ti urno tekó,
San mirú smrtni pa većen da bo.

Menda te ura obupa kdaj najde,
Ni ti mar važivat več tego svetú,
Vendar ne želi da zadnje ti zajde
Solnce, ne išći še v grobu mirú;
Zmisli da nisi še dosta storil
Domu, v preranem da grobu bi gnjil.

Žalostinke.

1

Sem veselíl se današnjega dneva,
Mislé da srečen bo za me dolg čas,
Pa spet goljufan sem ko vselej reva,
Bolno srcé, bol bledi je obraz.

Se zacelile niso stare rane,
Še britke so, še hudo me skelé,
Pomísliti na prejšne ure znane
Boji se duša, joka se srcé.

2

Da Tantalu, se govorica znaša,
Tam v tartaru naj huje se godi,
Ak mene kdor bolezni kaj popraša,
Verjel mi bo, da Tantal ne trpí.

Nevolja ena njemu srce truje,
In mene peče mnogo srčnih ran;
Ta angel le, ki vsel nad meno čuje,
Jaz dvomim, da iz neba je poslán.

3

O zlati čas, ko bil sem dete malo
Kot ptič met gostim grmjem sem skakljál,
Ko srce je metulje k sebi zvalo,
Ko pisanih še žabic sem se bal.

Srcé zdaj moje z Danteom popeva
Si žalnico, kako resníca je:
Nesreča žalost da naj huje zeva
Ko sreče davne spomni se srcé.

4

Očetov potok ti me k sebi vabîš
Še zmirej ljubo. kakor prejšne dní,
Še ribica ki dom svoj ima v tebí.
Še kakor stara, zmirej veselí.

Bi klel te, potok, da ne bili brati
In sestre tam bi kde sem jaz rad bil,
In ribice bi hotel tud pokłati.
Al s čim bi oče star se veselil?!

5

Mlim ki ropoče, se zgojzdom pogovarja
Po noči, dnevu, kakor prejšne dni,
Al nekdo manjka, menim da povdarja:
Veselega ti Boguša več ni.

O mlin ropoči, naj te Bog obvarje,
In ljubim bratom, sestram davaj kruh
In spomni jih pri vsakem shodu zarje,
Da po njih hrepeni moj bolni duh.

6

O breg zeleni! kje vesel sem peval
V večerni mrak nedolžne pesmice,
Kam se j' iz hoste čukov glas odmeval,
Ki strašilo se ga je srčice!

Na veke stoj, daj sestri vence plesti
Iz rožic, ki ih bodeš ti zredil
In milim rožam, ki pustiš jim cvesti,
Povej da jaz sem nekda tamkaj bil.

7

Med drevjem hiša mojega očeta,
Menim, da kak si nočni tajni duh,
Ki poseduje skrit kraj tega sveta,
O kterem straši dete łe posluh.

Lej jaz se strašim, pa vendar te ljubim,
Želim v posestvo te al moč mi ní.
Pa, saj je dosti, da te v duhu snubim,
Stan bodi bratom dragim dolge dni.

Materi.

Ah dopusti mi, da te objamem,
Na sinovsko stisnem te srcé,
In ljubezen tvojo tvojo naj unamem
Za otroka tvojega, za me.

Naj povem ti, kako srce bije
Le za te trenutek vsak, vsak čas,
Kak brez tebe nemam domačije,
Kak brez tebe mi bledí obraz.

Nič brez tebe, cel svet prazna tema
Gorki jok, obup in bol srcá;

Družba mila slasti zame nema,
Ako ti me nebi ljubila.

O strah grozni misel o nemila!
Zakaj hodiš vsaki dan nad mé:
Prišel čas bo, ko me zapustíla
Ona bo, ki je rodila me.

Mine radost, jok in stok nastópi,
Ko prikrade k' materi se smrt,
To misliti, duša v strahu sópi,
Hoče spone tela mi spotrt.

O smrt grozna! prosim to edino,
Naj me ljuba mamka preživi.
In ko pridem v večno domovino,
Skor' naj ona k meni prihiti

Prijatelju.

Prijatelj na veke predragi!
Prijaznost je tvoja mi všeč,
In čuti so tvoji preblagi,
Da b' mogel brez tebe bit več.

Kaj ne, o preljubi, da veže
Naj spona ki strt se nedá,
Še takrat ko nit se prereže
Življenja, ko grob naj obdá?

S tebó so naj slaji mi časi,
Brez tebe, kako bi živel?
V srcé so mi vtisnjeni glasi,
Kako prijateljstvo si pel.

Zdaj tukaj pri mizi sediva,
Kjer vince se v kupah blišči,
Ljubezen soglasna izliva
Se s srca, k' nikdar ne miní.

Lej, ki naj napaja, ta kupa
Imá melankoličen duh,
Posoda obupnega strupa,
Za ljubo veselje sem gluh.

Kaj, bratec ko smrt bi prikrala
Med naju se bleda ta čas,
In naj po mrtvaško vprašala,
Kdor vmreti če, ti ali jaz?

Osoda enáka bi bila,
Da ti bi umrl ali jaz,
Ker smrt bi nemila zakrila
Obema prijatlov obráz.

Pa duša kot telo ne vmira,
Le slabo teló zapustí;
Zapušča posodo nemíra,
Ker sama se bolj veselí

Tolažbo, preljubi! edino
V srcu imel žive bom dní:
Da k malo v lepó domovíno
Jaz prišel bom, ljubi, in ti.

Dom in tujina.

Na strmem bregu Drave
Popotnik se krepím,
Krog sebe vse planjáve
Domače si gledím.

Od daleč solnce roma,
Še mlado kakor jaz,
In men' na kraju doma
Solzé vdero v obráz.

Ker nikde več cvetlíce
Tak lepo ne cvetó,
In tujih krajev ptice
Tak milo ne pojó.

Na vrh gor potovati
Prijatle vidim tri,
Molčijo ni poznati
Kaj v srcu jim leži.

Ah ljubi moji brati!
Se eden njih zglasí,
Tam daleč za Karpati
Domovje nam leži.

Tam matere očetje
Pretakajo solzé,
Po travnikih nam cvetje
Nabirajo setré.

Enkrat še si želijo
Naš videti obraz,
Predno svet zapustijo,
Ko padne smrtni mraz.

Ah ljubi dobri Oče,
Kralj večnega mirú!
Varuj nam rojstne koče,
Pripeljaj nas domú.

Enkrat še znancem dragim
Podamo naj roké,
Predno pod solncem blagim
Umirí se srcé.

*

Lej to le solnce krasno
Tud doma tam svetí,
Al tukaj tako jasno
Ko tam, se ne bliši.

Tu rože so in ptice,
Tud tukaj trs rodí,
Domače veselíce,
Nam pa tu najti ni.

Tud drag'mu tu do drage
Kazuje luna pot;
Al luna zvezde, blage
Kot pri nas, niso tod.

Domovje sveto mesto,
O lep domači kraj!
Le tebi srce zvesto
Želi bit vekomaj.

Pri teh besedah lica
Zgoréla obledé,
In kapljice solzica'
Na zemljo se vrsté.

En drugega objáme,
In bratski da poljub,
Ljubezen jih prevzame,
In malo ne obúp.

Za let' in dan sedijo
Pred kočo mamke tri,
Lasje se jim belíjo,
Pomalo teče krí.

Prot' koči tje pa grejo
Popotniki trijé
V domačo vas, nevejo,
Al ljubi še živé.

Tri matere spoznajo
Potnike, — sine tri,
Saj same več ne znajo
Kak srce jim kipí.

Celujo objemájo
Trudno otrok teló,
Več sreče ne poznajo
Vsí sveti, ne nebó.

Tako je domovina
Vsakem naj lepši kraj,
Za zvestega je sina
Le ona pravi raj.

———

Rojstni kraj.

Kjer slovenske so gorice,
Kjer velikih ni planin,
Kjer vesele pastirice
Kras lepota so dolín.

Kjer slovenski slišiš peti,
Vroča rodu teče kri,
Kjer otrokom nauki sveti
So, ki mati ih uči.

Kraj potoka v niskoj ravni
Vas vesela ti leži
Šalovci, kjer oče davni
Živel je vesele dni.

V gostem drevju vrh potóka
Borno kočo zslediš,
In spomine na otróka
Boguša le tam dobiš.

Tam, preljubi, oče mati
Ljube me, za me skrbé,
Sestre tamle so in brati,
Ki objeti me želé.

Tam so pesmi se rodíle
Ki jih bereš, ljubi moj,
A obleko so dobile
Ko med svet sem prišel, koj.

To le vas naj svet poznáva,
Vek naj domu bo spomín,
Domu drag'mu bodi slava,
Dokler rék bo in planín.

Naravoboj.

I.

Poletnega solnca že žarek posledmji
Zlatí še zapuščene gojzdne vrhé,
Za sebo vročino le pušča neznosno,
Ne more večerni hlad nič ohladít,
Iz polja že kmet se vsak vrnil je sledmji
Sklapaje v mogočne nebesa roké,
Naj bog bi mu poslal kje meglico rosno;
V nesreči z nebes ogleduje le ščit.

Soparci večerni od letne vročine
Vzdigujejo sapo prot nebu navzgor,

Cvetlice prej vele od strašne vročine,
Pomalem odpirajo čaškic otvor;
In davajo duh svoj človeku trpinu,
Za kter'ga je stvaril jih stvarnik nebes,
Mušiće omamne tud' adam'vmu sinu
Zdaj čudnovit plešejo krog glave ples.

Čebelice trudne pri ulah sedijo,
Romljajo večernico svojo na glas,
Sovražniku hudemu žela molíjo
Smrtnosna, ak prišel pred njihov bi grad.
Pod streho še lastovke mlade frfijo,
Kak ločit od starih se mladim bo čas;
Pot'vati bo, stare mladiče učijo,
Na potu jih najdla bo burja in glad.

Zdaj človek na slami pozabi težave,
Na zgorelem licu pojavlja se smeh,
Ker kdo je po dnevu s polnoval dolžnosti,
Ga v sanjah ne muči krivica in greh.
Vmirí se sve živo matere narave,
Nič nočne sladkosti ljudem ne kalí,
Človeku zdaj vsakemu vsega je dosti,
Zdaj star, mlad, ubogi in bogat že spi.

Le slavček v grmovju še pesmico bije
Od srčne bolezni tak milo ljubó,
Ljubezen nesrečno iz prsic izléva,
Dok kapljica pride iz kljuna krví.

Al vbožček, tud njemu sloboda ne seva,
Saj vsel' pričakuje smrt strašno grenkó
Najmilše ko v gojzdu si pesmico peva,
Sovražnik ponočni na njega preží.

Pomenljivi glas po dobravah razlega,
V doline pošilja čuk smrtni svoj glas,
In sova za mal'mi se ptićki potéga,
Kratkemu življenju daje zadnji čas.
Mijavkanje kobno med drugim se čuje
Po starih drevesih, kjer sicer je mir,
Okó teh pošastih potnika strahuje,
Ki zgubil v brezkrajnih dobravah je tir.

Potočič zdaj začne šumljati močneje,
Ošabno drví po s kalovju se v dol,
Saj skoraj do Mure bo temne pritekel,
In v možnega prišel bo morja okol,
Mrzlo krvnim ribam se srce ogreje,
Skakliajo in plešejo mutasti ples;
Al večkrat bi k njim se sovražnik privlekel
In vsmrtil bi ktero iz družbice v mes.

Zdaj v vasi se kobna začuje psov laja,
Urlikanje nočno, strašeče štrašnó,
Saj zvesti so vselej prijatelji bili
Človeku psi, kar danes pomenja to?
Vse pravi človeku, noč čudna prihaja,
Kakove ne pomni sedajni še rod.

Da ravno ni videt u narave sili,
Neumna stvar ve za nevihte prihód.

Véter mrtvi zdâj pihljá od južnega primórja,
Krepljivi ni, saj težek je, dihanju ne godí.
In topol bledi šepetá, kaj nek se mu godí?
In breza vdova mirna ni, al manjka ji prostorja?
Spet vsemu k malo konec je, spet mirna je narava,
Gojzdič spet kmal' umiri se, — tisučletna dobrava.

II,

Na morju sredzemskem se začne rudeti,
In misliš da krv proti Bogú kriči,
Maščevanja žedna, tam bratov ki vjeti
Pod Muzelman rodom so, Turk jih tišči.

Tako rudeči se prej modro obzorje,
Kmal cęli strop neba močneje gorí,
Cel zrak se ti vidi ko vpaljeno morje,
Ki prav'jo da sodnje gorelo bo dní.
To luna se pelja na naše obzorje,
Ponočna svetiljka od naših deželj;
Saj te da b' ne bilo, najlepše prigorje
Biló bí vse noči le kraj nevesel.
Le ona je tista neba čarovnica,
Ki pesnikom tožnim razvedruje lica,
Ki drag'mu do ljube kazuje stezo,

Solzica ljubezni ko vtapa okó.
Al sedaj ni lepa in bleda in mila,
Ko druge je noči navadno bilá,
Nekaka jo tuga je tožno ovila,
Kot milo devico, ko njen jo izda.
Zato zadava strah neukemu seljaku,
Ak neki tava plah po čarobnem tem mraku, —
Prerokuje si sam: al zdaj bo sodnji dan,
Al s pomorom al bojem svet bode kaznován.
Dalj časa ni enako, s koraj s premení.
Po zraku čuje kako od daleč šum šumí.
Nebó se urno začne stamnovati
In zvezde svetle svojo luč vgas'vati:
Z neznano močjo stvarnika
Se stresa nebo in zemlja,
K oblaku zbira se oblák,
Čeravno mali, je krepák,
Ko eden drug'mu da moči,
Poprejšne slabostí več ni.
Že v temi polnoj vidiš na nebu čudni ples,
Kaj pleše tak, mogočnih se ne boji nebes;
Oblaci, deca morska, so prišli na obzor,
Kdo ve kakovi tukaj sedaj držijo zbor;
Al bodo potovali od nas kje v drugo stran,
Al tu bodo ostali, pričakovali dan;
Al bodo pokazáli tu svojo silno moč,
Al bodo s blago roso dar'vali suho noč,
Al bodo strel gromenje dajali, tresk močan,
Ki kos nebeden človek ni stavit se jim vbran.
Dalj časa zborovanju le temu konca ni,

Še vedno nadaljuje, še vedno bolj bučí,
Kot vzboru tu na zemlji mogočna gospoda;
Kedar se rodu daje, al' krati svoboda;
Kar reči so preslabe, naj odločuje krí,
Za svobodo unukov naj deželán trpí.

In res prikazen grozna prikaže se na strah
Človeku, ki v slabósti je svojoj preveč plah.
Kar elementi dajo, mu vse zavdaje strah;
Ko enkrat je nesrečen, naprej še več je plah.
Nebesa vedno blage, za blagost ne vedó,
Ne najde pa tolažbe drugod naše okó.
Zdaj strela se za strelo dol spušča na zemljo,
Al tak so vel'ki grehi razsrdili nebó?!
Ne čuje se zdihvanje, premočen vsak je grom,
Nikdo neve za polje bi molil al za dom;
Al vgreznil bi se v zemljo, al kje bi iskal smrt;
Živeti ni mogoče tako je duh potrt.
Nad slamnatmi kočami ognjeni leta blisk
Iz marsiktere čuje otrok' se slabih vrisk.
Plamteči ogenj, slama tak blizu skupaj je
Kdor v kraju tem stanuje, temu trikrat gorjé.

Pri mnogem hramu vidi dvigvát se črni dim
In plamen švigajoči tud pride koj za njim,
Sedaj se mnogi v praša, kje bil bi ta požár,
Med tem že njeg'vo kočo prešine bliska vdar.
Že mnoga streha cvete ko se vtolaži grom,
Trenotje vsako manje u strahu zdrav je dom.
V trepetu mnoga mati zdihuje, ljubi Bog!

Saj vendar se usmili ubogih mi otrok.
Ročice slabe gori otroku si ravna
Češ, da molitva malih pred Bogom več veljá.

Pozabilo bi ljudstvo dogodbo te noči.
Da tega bi ne bilo, kaj še potém sledi:
Ko gromi in treski se več ne bliščijo,
Ko stele tak goste se več ne drvijo,
Ko redko le kdaj se zasveti obzór,
In strehe goreče bi vgasnili skor':
Iz dobräve prasek se čuje,
Kaj neki pomenja spet tó?
Kaj hrastje sedaj ne miruje
Ko vmirilo se je nebó.
Ko temi ptica tava,
Ki veter je podí, —
Mogočna, o narava,
Si slabih mati ti.

Dolb stari zmagonosen ki bil je tisuč krat,
Sedaj tud' omagnje, ne more hrabro stat;
Orožje dol mu pada, on stresa trdo glavo,
In pozabíti mora poprejšnih časov slavo;
Poklanjati se mora, vse deblo se mu ziblje,
Prašči ves od podnožja, od vetra se nagiblje.

Zgrudi se burje rob,
In pade v večni grob;
Tako uči narava
Kak mine svéta slava.
Še breza stara dolgolasa deva

Šepeta k Bogu svojo gorko bol,
Do hladne zemlje vklanja tud se reva,
Braniti se, moči joj ni dovolj.
In k malo tud se čuje iz vasi zopet vrisk
Mogočnejega vetra na okna pisk in pisk.
Začne se bolj svetleti črneji biva dim
Gorje še veče pride zdaj, dobrim kakor zlim:
Prenaša cele grede hud vihar sem ter tjé
Po vasi kje so zdrave še kočice bilé.
Zdaj mukanje gromeče gorečih krav doni,
Ki smrti jim očitoj moči se v maknit ni;
In krika konjskih glasov mirovat ti nedá
Žival je tud trpeča, tud ona bol ima.
Do solz da bi ganilo človeka, dost' je to,
Nad tem bi plakal grenko, da čulo bi nebó.
Al brat je človek tukaj kater največ trpi
Od kdaj na svet je prišel, vse svoje žive dni;
Za hiše svoje blagor skrbí od malih nog,
Da nebi slušal joka si žene in otrók;
In zdaj se mora vprašat, kje koča je. kje dom?
Kam vboge otročiče, kam ženo peljal bom.
Bo spati pod drevesom, ko divja vsaka stvar.
Pa sam bi vse pretrpel, al' mladih mu je mar.
Prositi križem sveta, nadlegovat ljudi.
Neslane slišat reči, tu srce ga bolí.
Al zdaj več nima zemlja in svetli gorobók.
Dovolj milosti, da bi se vsmilil mu otrok!

Tak zdihuje mnogi oče
Zdaj bolen od srčnih ran,

In izleva solze vroče
Za otroke ženo vžgan.

Revna mati mnoga stoka
Skrbno srce jo bolí;
Mnoga mlada milo joka,
Nesmi mislit prešlih dni.
In mnogemu mladenču na srcu je gorjé
Ker: na dom kam bi vzel se ljubljénko zdaj nevé.

III.

En hram še čeden celi dalj od vasi stoji,
Ki zdravo še in celo strehó navzgor moli,
Edino to branila obramba je z nebes.
Da ni je v prah spremenil te noči hodi tres.
Pa kaj, Bog ve pomeni. da koča céla ta
Ostala je? ko drugim nevé se več za tla;
Tak marsikdo bi vprašal, želél bi znati vzrok,
Al kdo ljudéh bi vganil kaj snuje večni Bog?
En oče star in mati imata tukaj stan,
In dobra dva otroka skrbita za nje v dan.
Že dolgo let je prešlo, ko gostuvanski dan
Je služil te le hiše zdaj sivček spoštovan.
Pobóžno bil je zrejen, in pošten postal sam;
Od staršev dedoval ni, ko ta le borni hram
In dobro zdravo pamet, zdrave urne roké,
In to mu več pomaga, kod od zlatá goré.
Ko vzel od ljubih staršev za veke je slovó,
Hvaležno ko pogrebel, pod mater jih zemljó,

Prijatljov nije najdel, ker ni prevzeten bil,
Zató da mogili je staršem venec vil
Je najdel tolažila za bolno še srcé,
In v noči v svojem domu prelival je solzé.
Al kdo bi mogel tukaj sam živéti?
Kjer srce išče vdano si srcé,
In kdo belezni mogel pregoreti?
Ko preveč dobro ga bolí srcé.
Device Bog vstvaril,
Da brišejo solzé,
In ljubkost jim podáril,
Vmirujejo srcé.
Enako kje se brati,
Tam blagor je domá;
Očetu vdana mati
Več ko cel svet veljá.
Mladenič ki samši ostal ja na svetu,
Te reči od mladih nog dobro pozná;
Začne zdihovát po delavnem deklétu,
Da v većno bi zvezo rokó si dala,
K malo najdel je device
Mlado ljubo pridnih rok,
Njo izvolil za ženico. —
Mater pridnih si otrok.
Živela skupaj srečno sta mnoge dobre dní,
V nesreči zmanjševala en drugemu skrbí;
In zraven pozabila še nista na Boga,
Za to jima po volji, vse kar želita, da;
Zav močnih letah radost, podporo starih dni,
Sad zveste jim ljubezni — otroke podelí:

Sina, k' ima očetu v poštenju bit enak,
In kčer ki, kakor mati, naj varje se napak.
To dvoje sta iméla, en druz'ga in Boga,
Ljubezen naj tesneja med njimi je bila.
Tako do tega dneva so spravli marsikaj
Kar telo potrebuje in kar nas pelja v raj.
A zdaj pa sivi starček že nosi breme let,
In mnogo kar on pomní prebil je grešni svet.
Se j' mnogo s premenilo, ostalo marsikaj.
Kar čutil je v mladosti, ne čuti več sedáj.
Že vsak dan se pripravlja na dolgo dolgo pot,
Katero je pokazal z doline te Gospod.
Ak misli na dni prešle, ga ne boli srcé
In tudi za prihodnost dovoljno storil je.
Sedaj pa omaguje, ga butara teži,
Zdihuje: Bog predobri prebrojil mi je dni.
Se vlegel je u post'ljo, da več ustál nebó
Ura poslednja blizo, in kalno je okó.
Ko strašna noč je bila, ko v prah je spremeníl
Požrešni ogenj vas in jok in stok storil;
Po tem ko se vmirilo je zemla in nebó;
On mislí za na veke od svojih vzet' slovó.
In kliče: ljuba žena pred postljo pridi zdaj.
In tudi Evgenija in Vanko pride naj;
Odločil sem še predno vas moram zapustit
Se z vami, moje telo, na veke poslovit.
Obilo solz ne točte, saj vete kakor jaz,
Cvetlice da umara al burja ali mraz;
A cvet je tudi človek posajen v božji vrt,
Ga preden al pozneje uzame bleda smrt.

Kar koli sem na trudnoj zemlji posedoval,
Otroka, vama zročam, ki Bog vaj mi je dál.
In tebí ljuba žena za sebo puščam pot,
Dokler za meno prideš, varuj se hudih zmot.
Olagšala si ure, sladila si mí dni
Od kda po žilah tekla je mlada še mi krí.
Otroke zdaj še uči, kako im je živet,
In kak se je najleže zmotnjavam jim otét.
In zraven se pripravljaj na dolgo dolgo pot,
Katero je pokazal z doline te Gospod.
Tam gore nad zvezdami že vidim raj odprt,
O kako lep veseli je oni božji vrt!
Tje gor ozrí se ljuba cvetlíca, ljuba hči,
Tam angeljcev več vidím mamljivih kakor ti.
Kar nije uho čulo, nevidle so oči,
Tam stvarnik je ustvaril za stvarjene ljudí.
Ko ničesa ni bilo, kot neizmerno nič,
Ko ni še žível človek, ne angel, ne hudič,
Je sila nepojimna, ki pravimo ji Bog,
Skrbela že za tebe, moj ljubljeni otrók.
Poslušaj si očeta ki slab že mu je glas:
Onstranske že se glorje svetleti vidim kras,
Pred tobo, Evgenija, pa čujem črni smeh
Prevzetnih zapelivcev, ki vabijo te v greh;
Obetajo zabave ti in veselja dost'
Da bi ti krono vzeli, vgodili si mladóst.
Zmotnjav se, ljuba hčerka, premnogih le varúj.
Očeta tvojga zadnje besedice spošttuj.
In če mladenič vrli unáme se za te,
Ak tvoj pogled bi ranil nemočno mu srcé,

Al' ako na sprehodu prs snežnih tvojih val
Bi koga kje zapeljal, pomoč si nebi znal;
Al ako hod bi něžni tvoj kterega unél;
In ak' bi za predobit on gledal te vesel;
Tedaj ne bod' nemila, tolaži mu srcé,
Veruj da srčne rane mladenča tud bolé,
Tud sinu Vanku dava star oče nauk lep,
Poslednjič naroči še, kakov naj bo pogreb.
Pri zadnjih pa besedah posili mu se jok,
Vso hišico navdaja zdihvanje zdaj in stok.
Obeta Evgenija naúke izpolnit
In sin kar zdaj je slišal, nikol ne pozabit.
Se grenko joka mati zdihuje milo hči
In tudi sin počuti, kar čutil nikdar ni.

IV.

Ostante za meno, o tenje,
Pustite naj dobro poznám
Člověka srčno hrepenenje,
Vsakega izmišljeni plan.

Postanejo kako lenuhi,
Nečistniki, strasti hudé,
Okrutniki, za vse so gluhi,
Kar mirno veselje dajé.

O čut grozna duše hude!
Kaj te stvarnik stvaríl je?
Ne za opravil zamude,
Ne da bi sovražil rod.

O dan strašni, dan rojenja!
Mrzibrat ko se rodí,
Naj ne bode ti znamenja
Te človeške kratke dní!

O nesrečna črna matí!
Zakaj nij ubil te Bog,
Ki rodila si med brati
Tvoj'ga sina, vir nadlóg.

Náj déveto ti koléno
Čuti kaj rodila si,
Naj spominjanje nobéno
Tvojga roda ne časti.

O bog ljubi ti nas vari,
Saj si dober oče naš,
Grešnih in nečistih stvari,
Ki naj raj pravico 'maš.

O nedaj med nami rasti
Goljufije skoposti,
In utrni plamen strasti,
Nam pomagaj v slabosti.

Kdor ljubezni nima zlate
Za prijatle in za rod,
Ne rodí se naj med brati,
Da bi jim ne delal zmot'.

Ker on vse človeku sveto
Stare, vzame. pokončá,
Jal in nejevoljo kleto
Svetu seje, svetu da.

In ko ti nevolje davaš
Za množico nam pregréh,
Verno ti srcé spoznavaš,
Kaže on peklenski smeh.

In nedolžnost in življenje,
Kar za se si ti odbral,
On vničití 'ma željenje,
Vse uzét kar ti si dal.

To spoznál je oče sivi
Z ženo in dvoje otrok,
Ko je glas preljubcznivi
K tebi zval ga, ti o Bog!

Ko ostál brez hiše, doma
Sosed je, vse j' ogenj vzel,
Hudournik k njemu roma,
Grešno delo je začél.

Ko je v tistej hudoj uri
Zadnjo mož slovo jemál,
Se pred njeg've hiše duri
S pekla pridrvi druhál.

In ko cela vas nesrečna
Na ognjišču se solzí ;
Oporoka ko se večna
V obečanju izpolní.

Hudodelnik v nočnoj temi
Svojoj družbi govorí,
Drugi stoje kakor nemi,
Ker glavar tako želi:

Ko nekdaj bil sem v daljnem mesti,
Zvedaval tamkaj to in to,
O lepoj čul sem kaj nevesti
Kak jo spoštujo čislajo.

Med kmetí ona kje stanuje,
Je starih staršev ljub otrok.
Ki staro srce jim raduje,
Do staršev ne pusti nadlog.

Opisatí joj prs ni moči
In ognja njenih ne oči,
Bolezen grozna mu napoči
Kdor vidi jo, je ne dobi.

Glas ki iz prsi joj izvira
Omekša kamen, zver vkrotí
In on, na kogar se ozira
Če bolen je, ga bol pustí.

Če ravno težko je verjeti,
Da tako vse bi res biló,
Odločil vendar sem jo vzeti,
Me videt mika devo to.

Gotovo da b' ne lepa bila,
Nebi o njej tje prišel glas,
Device kjer zlató in svila,
Odeva, paše zlat opás.

Zató naprej, ko bodem rekel
Naj skoči vsak od nas napré'
Na mojo reč v nebo al' v pekel,
To nas živí, vsak dobro ve.

In ako kdo posluh zaneka,
Na prošnje srce omečí,
Ta oštri meč ga naj poseka
Kak v temi gostoj se blíščí!

Zdaj je hora, zdaj naprej
Že preć je pol nočí,
Poglední tí, i nam povéj
Kaj v izbi se svetí!

En bolní starec tu leží
Stoje osebe tri:
Dve ženski, mislim mati, hči
In sin tako se zdi.

Ha dobro, dobro, to je prav,
Samo je en močán,
In ta da bil bi dívjí lav,
Koj mrtvim bode znan.

A Evgenija moja bo,
To njeno je imé;
Oblekel v srebro in zlató
Jo bom, dal orožjé.

Mož neznani v hišo stopí
Pred te male družbe zbor
V strasti črnoj hudo sopi
Ko peklenskih pesmij kor.

Od daleč čuli smo o tej le lepoj kčeri,
Smo prišli v ogledi, le koj se naj opravi,
Naj našoj močnoj roki se nikdo v bran ne stavi,
Preslabo v vaših žilah zato že kri kipí.

Ves svet njeg'vi bojni roji.
Zdaj devica govorí.
Me od staršev ne razdvojí,
In še manj hudobnež tí.

Malo treba srcé ganut,
Staršem kušat me otet:
Rada teče krvca mlada;
Lepo j' za poštenje mret'. —

Kaj, sovražník ti iz pekla!
Piješ rad deviško kri?
Srca nimaš, duše nimaš,
Greh te samo veselí!

Vzami staršem hčer edino,
Zadnjo vzami jim radóst;
Tvoja želja bo ostala;
Vmori ljubo mí mladost.

Al jaz pravim tí verjami,
Tisto oko te gledí,
Ki te lahko s enim mígom
V prah i pepel spremení.

On če vzameš me očetu,
In mladóst mi umoríš,
Če podpore mami staroj
Slaboj mene ne pustiš;

Pravim on pravico ljubi:
Bode mene maščeval;
Kaj pomeni hudobija
Znal baš ti, — tvoja druhál.

Kaj naúkov treba meni?
In kaj praznih mi besed?
Ko sem tebe snubit prišel,
Moram s sebo te uzét.

Tak pravi hudodelnik,
Jo prime s trdo roko.
To lepo nežno bitje;
In žalost gle globóko,
Sin, mati omedlita
In hčí ne ve za se:
Devica kakor mrtva
Postaja zveri rob,
Je nima kdo obranit.
Ah zdaj gorjé, gorjé!

V hiši temnoj samo
Lučica brli,
Oče star že jamo
Groba si gledí.
Telo mu trepeče,
Nikdo zadnje sveće
V roko mu nedá.
Spita sin in žena
Z grozo opojéna
Hči je ubijena. —
Družba ta ljubljena
Večni konc imá.

V sred noćnega mráka,
Ko duša spi vsáka,
Ki ni je enáka
Zadela napáka,
Čas uro potáka.
Smrt bleda koráka
In glavo očáka
Z bledilom omáka
Krv mrzlo natáka —
Kakova vse čáka;
In starec dobri dehne
Enkrat za vekomaj,
Iu večni Bog ga vzame
V svoj večni srečni raj.

Ko se devica mlada
Z nevednosti zbudí,
Očetu bi si rada
Zatisnula očí.
Al joj! sedaj zdihava
Ko daleč od očeta
Razbojnika spoznava,
Vse dobro ji obeta
Da vsega bo imela,
Kar joj srce želí,
Kak dobro bo živela
Pri njemu mlade dní.
Naj samo obljubila
Bi svoje mu srcé,

In kar želí stvorila;
Zasitila željé. —
Al kako bi ljubílo
Človeško ga srcé,
Ki vse kar mu je milo:
Očeta materé
In brata, ki jo ljubi
In míli rojstni kraj
Ki vzrok je vsega zgubi,
Vse j' vzel za vekomaj.

Počakaj me, mu reče,
Naj srce se vmirí,
In telo naj trpeče
Se s spanjem okrepí;
Tedaj odgovorila
Na tvoje bom rečí. —
Osoda oh nemila
Ki me zadéla sí!

Pustí jo sámo spati
In upa srečen bit;
S peklenskimi pa brati
Odide lov lovit.
Al ona nije spala,
Le točila solzé;
Skrbno premišljevala
Se rešit ječe te.

In ah! ko je spoznala
Da moč joj uiti ni,
Odloči: saj čuvala
Bom venc nedolžnosti;

In to mí ohraníla
Bo samo bleda smrt. —
Bi sama se vmorila? —
Bo pot v nebó zaprt.

Pa saj nebeški oče,
Ki vstvaril mene si,
Znaš da drugač mogoče
Se grehu vmaknit ni.

Odpustil rad boš revi,
Če sama se vmorí,
In lepši bodo dnevi
Mi tekli v većnosti.

Saj tudi oče mili
Že več na svetu ni,
Tud njemu konc storili
So neusmiljenci.

Sedaj kot srna plane
Ko vgleda orožjé;
O blage bodo rane,
Ki ono jih dajé.

Se dosta je napilo
Človeške že krví.
Men dobro bo storilo,
Pustilo rado krí.

Sedaj srcé še biješ,
Al dolgo več nebóš
Da se pregreham skriješ
Le ta poljubi nož

~~~

Tema zopet že večerna
Kriva trudno to zemljó,
Ko napakam čreda verna
Stopa v svojo bajtico.

In, o groza! kaj ugléda, —
Nož krvavi tam tičí
Zraven pa devica bleda
Tam brez duše mirno spì.

On k' jo ljubi, jo objame
Stisne mrtvo na srcé;
Doslej nikdar, — zdaj prevzame
Bol ga, ki rodí solzé.

Zdaj pogum mu v prsih vgasne
Žalost raste vsaki dan;
Zdaj prvič spozná da časne
Slasti vir so groznih ran.
~~~

Al tud on ki gor kraljuje
Za nas ljudstvo se skrbí;
Nad pregrehi se maščuje,
Dobre dela naplati.

Z okom on pravičnim gleda,
Kaj da dela rod ljudi,
Ko devica k njemu bleda
Pred prestolje prihitì.

Oko duše mu očita
Kaj trpélo je teló,
Ko še duša v njem je skrita
B'la, ko živo je biló.

Tam Očetu očituje,
Kako stvaril ta je svet,
Kak na svetu greh kraljuje,
Kí joj ni dal več živet,

Na očeta pokazuje
K' je osamljen moral vmret,
Zdaj pa tukaj pričakuje
Plačo svojih živih let.

Kak je moral, ko je vmiral
Točití za hčer solzé
Ko sovražnik jo je zdiral
Od posledaje postelje

Človeka stvaril sem na mojo podobo,
Mu pamet dal, da bi le mrzil hudobo,
Da le pravici bil bi on na zemlji ščit
In vse kar stvaril sem, naj njemu bode v prid.

A on ne mara kaj za mojo dobroto,
In v krvi si hladi od strasti gorkóto,
In proti meni se vzdiguje zemlje prah,
Kogar bi ljubit moral, njemu zadava strah.

Pravica moja terja, da vse se naplača
Naj delo kralja bo, al hrom'ga berača ;
In delo siv'ga starca in delo mladih dni
Obilno rad naplačam, le koj se naj zgodî.

Na sred goste velike dobrave,
Ki do zdaj ljudém je bila strah
Krog ognjišča na odeji trave,
Vzdiga smeh se, kot peklenski prah.

Vsak, ki tu se pri ognjišču greje,
Mnogo ve iz svojih prejšnih dni,
In junaštva svojim bratom šteje;
Samo en'ga slišat ni reči.

V srcu misel strašna se vzdignje
Zmislit nesme, kaj je vse storîl;
Duša čuti kako se kaznuje,
Kdor le črva je zastonj vmoril.

On pa ubijal je človeka, brata,
Na orožju nosil smrt grenkó,
Lakote njega srebra in zlata
Nikdar ni zasitilo blagó.

Strastih plamen v njem se ne poleže
Če prav krv deviška ima teč;
Kar j' pravično, s grešno spono veže,
Kar ljubó, njegov poseka moč. —

Čas tekoči urno napreduje,
Lase sive seja na glavo,
Krî hladneja žalno naznanuje
Hudobij da kmalo konec bo.

Kaj bo Bog, ki le pravíco ljubì,
Rekel, ko bo sodbe prîšel dan,
Temu, kí je krivec mnogoj zgubi,
Ki je tolkanj srcam vsekal ran.

To ga peče, peče ga kesánje,
Misel tolkanj stotjenih napák;
Krv in smrt in tožno zdihovanje
Straši ga kot črnih dni oblák.

Ne more skor' terpeti,
Takó ga v srcu peče;
Ni s česa več živeti,
Druháli svojoj reče:

Idite moji verni,
Kam znate, kaj lovit,
Predno bo mrak večerni
Pregnal solnčani svit.

Jaz z vami zdaj nemorem,
Oslabel sem celó;
Hod tako je okoren
In slepo skor okó.

Saj sam ne vem kaj slabi
Scer krepkih udov krí,
Veselje me ne vabi
Tako, kot prejšne dní.

Razbojnikom preseda
Reč k' jo glavar velí,
Od strastih koža bleda
Šc bolj im obledi.

In kmalo razbežijo
Se vsaki v drugo stran,
O bokih jim visijo
Uzroki mnozih ran.

Kaj — vsaki premišljuje,
Krdelo nas trpi?
On pa, ki nam vkazuje,
Brez skrbi le živí.

Ni težko vkazovati,
Al težko je spolnit,
Vsak čas pred smrtjo stati
Pripravljen kri prelit.

To vsaki premišljava
Glavarju na gorjé;
Odloči: njeg'va glava
Več naša bit ne smé.

Komur devica bleda
Nareja v duši mrak,
Med nas naj ne useda
Kdor nij, kot mi, junák.

Glavár pa tam kjer zguba
Radosti mu leži,
Devica mrtva ljuba,
Tam grenko se solzi.

Ah da bi me mogíla,
Predno sem te spoznál,
Z odejo svojo krila,
Al objel morski val;

Srcé bi moje spalo
In ti bi srečna b'la
Življenje ne' poznalo
Kesanja grenkega.

Ni mar mi već živeti
V dolíni tej solzá;
A nijsem vreden vmreti
Kjer solnce greje tla.

Še vrmeti nijsem vreden
Kot vmira rod ljudì,
Ker človek to nobeden,
Kar jaz, zaslužil ni,

Od kar me je rodila
Mati na beli svet,
Moril sem brez števila
Ljudí, žen in deklét.

Vsak las na grešnoj glavi
Je tisučkrat preklet,
Tisučkrat meč krvavi
Je v krvi bil ogrét.

In zdaj je polna kupa
Življenja mojga let,
In pleten venec strupa
Del mojih je zoštét.

Pokore nima upa
Kdor je kot jaz živél,
Vsred peklenoga hrupa
Bo srce svoje grel.

Tak sam pri sebi vpije,
Gre ogenj mu z očí,
Krvav ga pot pobije,
Zeleno kri kipí.

Norost, obup, bojazen
Kaže njegov obraz:
Razbojnika prikazen
Vsakega smrtni čas.

~~~~~~~~~~~~~~~~

Nebo je čisto nočnega viharja
In ura pozno že število bije,
Skrb več ne tre berača ne cesarja,
Le svetlost luna čez pečine lije.

Vtrinjajo zvezde se v nebeskoj krajni,
Predírajo odejo šume goste,
In čuk razliva smrtonosni tajni
Glas po planjavah neme mirne hoste,

Ko ena misel trumo eno veže,
Ki tiho stopa proti črnoj lopi:
Rešiti se podanstva možne mreže —
Gospoda, — ki pred njim od straha sopi.

Obljub'li so mu postljo dat krvavo,
Kak marsikomu jo je on odsodil,
Z njegovo krvjo mu nakinčit glavo
Za plačo, ker ih je pogumno vodil.
~~~~~~~~~~~~~~~~

A zdaj je slab in vsak dan bolj srditi
Hoditi v vas, več v njemu nij poguma;
Bolen, ker star nij ljubljen mogel biti, —
Z njim slabila bi naša močna truma.

Zató po našej šegi naj umerje;
Kdor rabi meč, pod mečem naj umira:
Resnica j' to in vsak od nas jo verje,
Al strah iz teh reči naj nam ne 'zvira.

Sklep storen je še treba ga spolniti.
S tem en za drugim v bajtico koraka,
In vsak, kar ve, sedáj še hoče skriti,
Neznana glavi da bi bla napáka.

Že noč je pozna, dolgo vas ní bilo,
Kakov je lov? — glavár ih popršuje,
Pripravte urno, praví jim, kosilo.
Moj trup bolán od glada omaguje.

Zapoved zdaj se urno izpolnuje
In jelo k malo dobra je naprava,
On misli da še zmir ga vsak spoštuje, —
Al črni vrh glavé oblak mu plava.

Gospod! si lačen? — ni ti treba jela, —
Dolgo nebóš, peklenska krvopija.
Družina zvesta ti je dní preštela,
Trenotek zadnji zdaj ti luna sija.

Vseh meči goli nad glavó isijo.
Ki tolkanj storili je na svetu straha,
Vsi v eden mah krv iz telá mu pijo,
Ki ni vmirit je mogla deva plaha.

Beseda vtihne, rane se solzijo,
In skače trup kot sivi pesoglavec,
Ki ga, za rešit svojo domačijo,
Je vmoril slavni Lambergar posavec.

Stokrat se vrže, tolkrai sapo izdiše.
Predno mu zadnja kaplja krvi izteče,
In duh peklénski v črno knjigo piše
Njegovo dušo, čine nje sloveče.

Po krvi, blagu, žejal si v življenji.
Nje dokaj spil, pogoltnil dokaj blaga,
Storiti konca njega hrepenenji
Nij moglo nič, le mrazna smrti sraga.

Zadonijo angelski korovi,
Prezštevilne zvezde hod spremljajo,
Ko na prag pravičnik stopa novi,
Kjer kreposti večni dom imajo.

A zahriplje tromba pekla stara,
Ko gost novi tje po ognju plava,
Kjer je dom rogatega glavara,
Ki na tronu črno plačo dava.

Kdor v nevolji hudoj Boga
Kliče, vere ne zgubi
In kdor misli, da nadloga
Vsaka dušo lepoti,
Ki jo božja poslje roka
Za spoznati nas srcé,
Nad pregrehi kdor se joka,
Bog tolažbo mu dajé.
Ogenj, zemlja zrak i voda
Dajo strah in dajo slast
Nad telesom od poroda
Do gomile imajo oblast.
Kar pa v telu tem se skriva
Večno je in večno bó,
Ne tre tega sréča kriva,
Ne preganjanje hudó.
Sveta reč, resnica sveta,
Ki jo pesnik naš veli:
Srečen je kdor si obeta
Ž Bogomilo večne dni.
On posljednjo uro poje,
On edin se ne boji
Prihodnosti gledat svoje,
V blagem miru on zaspí.
O Bog tvoji smo otroki,
Stvarii si nas za nebó,
Ti nedaj, da bi potoki
Krvi plav'li zemlje tlo.
Ko s temni se zemlje lice,
V strahu se topi srcé,

Koj odkrij nam spet zvezdíce,
Glej otroke, ki trpé.
In obupa ti nas varji
Ki nevolja ga rodı,
Daj človeštvu upat v zarji
Neba sreče večne dni.
In na rod slovenski mili
Blagor pusti tvojih rok,
Naj bi vedno te častili,
V tem je le ljubezni zrok.
Ljubav med Slovenci sije,
Blagor naj do konca dní,
Na obzorju domačije
Moje na, oblakov ní.
Tako rod bo ostal srečen,
In sovraštvo končano;
Tak bo narod ostal večen,
Dok bo vrh zemlje nebó.

V slovo

(21. Januarja 1872 umrlomu očetu A. Goršiču.)

Golo drevje veter brije,
Luno, zvezde tmina krije, —
Tužno zimsko noč.
Polnoč ura oznanuje
Zdihovanje srca truje, —
Stok, obup in joč.

Oče Anton, duše blage,
Pušča zemlji mile, drage,
Gre na pot v nebó.
Še zatrépče roka bléda
Zadnjič oko kalno gléda
Le-ta svet v slovó.

Ljubi oče! ah umiraš,
V tesno hišo se zapiraš
Od nas vekomaj!
Joj nam samim! — Blagor tebi,
Lej, te čaka gor na nebi
Večne sreče raj.

Radosti tvoj sin nobéne
Spolnil nisem ti željéne,
Srce me bolí!
Pesem sina saj v mogíli
Zadnjo primi, oče mili
V spomín, — sladko spi!

Hrvatske pjesme.

Moj dom.

Gdje no kosti pradjedova
Tek pod zemljom mir nahode,
I gdje kćeri njih sinova
Zdrava hrabra čeda rode;

Gdje se svojim rodom diče
I neuki i učeni,
Po bojištu lav se skiće
U plašt naški odjeveni.

Obraz, suze gdje nataplju
S crne tuge majke slavne,
Ako vidi da joj kaplju
Možna prava majke davne;

„Oj“ na vrsih gdje se ori,
Zvono stada gdje se čuje,
Filomela pjeva zori,
Ratar marljiv zemlju ruje;

Gdje junaci ćorde pašu,
Da u pomoč majci lete,
Gdje domaču ljube snašu,
Dane rieči gdje su svete

Ondje su mi braće krovi,
Ondje naše strše gore,
Tamo morem brat moj plovi,
Za moj dom se ondje bore.

Kolibicu nać ćeš tamo
Vrh potoka bistra teka,
Za nju srdce bije samo,
Za nju mari žit do vieka.

Mudracu.

Svietu umni! tko je tebi slavan,
Koj zadaje milijunom strah?
Ne — ta slava 'e roblja grozni dah? —
Veće mudrac umom bogom ravan,
Kom pobjeditelj tiran je rob,
Kog ni život plaši, niti grob.

Našemu umjetniku.

Naš malen, slab i razciepan je rod,
Od njekog prezren, što najprvi nije,
Što moči svoje daleko ne vije,
I umjetni mu nije sjajan svod,

Jur umjetnik se rodi nama mnog',
Bogatstvo zove, zove ga tudjina,
Tudjinstvo rado prima ga za sina;
Od ubogog se kreće roda svog'.

Dopustit neće svieta puci nam,
Da koristili smo svijetu mnogom,
Barbarstvu priečili put našom slogom,
Da susjedom se 'e mogo ljepšat hram.

Barbarstvo umre, nadje gorku smrt;
Sad umjetnostim put se jur otvara,
Al' dom nek slavi komu ima dara,
Svog' naroda nek obradjuje vrt.

Ostaje pjesnik slavan mnogo ljet'
Jer brane ime njegovi mu čini,
Što pjevo je u svojoj domovini,
I stoljeća se njega sjeća sviet.

Tko zviezde broji život mu je dug;
Tko zemlje nadje potomci ga znaju;
Tko narav zna, mu knjige slavu daju,
Tko filozof, se vrsti u zviezda krug.

A dar nebeski što uzdiže duh,
Iz zdvojnosti u rajske prostorije,
Kad sklada divne svoje harmonije,
Pozabljen je po smrti, neznan, gluh.

Tko pjesme sklada u umiljen sklad,
Premalo čisla se u našeg roda
Kad predje preko Karonovog broda,
I on nek dobi lovor za svoj rad.

Gle, Tebe slavi pjesme slabe glas
Zajc Ivan, otče naše harmonije
Što ne ostavljaš majke domačije,
Oh da ti slava bude viečni čas.

Na Dravi.

Dereća Drava, rieko dvaju brata!
Što močiš zemlju, plačaš ljudem trud,
Na tebi mnogog mrazna groza hvata,
Jer zna, da mnogom dala grob si hud.
Na tvojih poljah živi blagi rod
I moli Boga, čuvat poljski plod.

Zašumi rieka, blagi Bog se srdi,
U srdjbi kaznit hoće griešni sviet,
Nad glavu viesi mač oštrine grdi,
Nanj ozire se čovjek plašljiv blied;
Pune se crkve gdje se blaži Bog;
Utihne piev, ušuti lovca rog.

U nizkoj ravni obćine se kriju,
Bogatstvo već u selih gubi sjaj,
Jer umni kmeti već u napried zriju,
Poplienjen, spaljen da će bit im kraj,
S tog s blagom hrli svak u briege prit,
Jer život nuká jošte svakog žit,

A sad zažari nebo se vrh ravni,
I mnogog tišti kad učinjen grieh,
I starac kaže, kako viek tu davni
Boj biše Turak uz pakleni smieh,
Slovenska majka kliče: „Dobri Bog,
Oh reší, reši hudih nas nadlog."

U večer družba plašna kleče molí:
Pomiluj Bože, o smíluj se nam,
Ti ne daj da nam Ugrin biesni, oholi,
Porobí polja i upali hram.
Tu čuješ starih, djece plač i stok
I prošnje kimi blag se blaži Bog.

Sad pjevnu trublja, buknu bojna buka,
Još veći vidi lica se užas,
Strah za životom, ratna tvrda ruka
Prisili kmeta tražit drugdje spas;
U briege híti tada mnogo tko,
A njetko za spas traži Drave tlo.

Sad sa iztoka jurve Ugrin dodje.
Gospodit hoće, slobodan će bit,
Al biesan, što iz sela ljudstvo prodje,
Do Ormuž grada hrli hitro prit,
A ondje gleda hladnu Dravu preć,
Pa zaprieka i tudi nadje već.

Zahman se trudí učinit što hoće,
Jer prieka sreća sadje mu na put,
Bojníce druge biesne na njeg skoče,
A biesna prije, biesnija je ćud;
Uzmicat mora, mora natrag poć,
Te biesni, ko oluje crne noć.

Kroz okance u njekoj maloj kući
Opazi bojnik dievu ljepih ljet',
Što bol ju huda, strah nemalen muči,
Ka nije mogla strahu se otet',
Spasenje traži, nemože ga nać,
Govor joj zape, usahnu suza plač.

Al bojnik za jed í boli ne mari,
Već smrtnu cievku uze iza pleć
Užasnom smrti mladjahnu podari,
U trien zabljesnu — mlada j' u krvi već;
Još isti slabjem čedu želi smrt
I mač u srdce rinu smrtan, grd.

Dad ode družba, dav dvie žrtve smrti
Niz polje ravno u svoj zavičaj,
Za njom ostaju krovovi podrti
I tužan, prije veseo zemski kraj;
A zid probušen kaže danas dan,
Kak srdjba znade snovat biesni plan.

Od onog časa bojnik se ne ljubi,
Al boji se ga svak u kraju tom,
Tko vojnik je, on, kažu, ćud izgubi
Za braću, ljude, i za majčín dom,
Oružje ratno, rod ki ljubi mir,
Za samoljublja ljudskog drži vir.

Ubožtvo,

Ah otvori, sudbine se knjigo,
Neka znadem udes što napisa
Kakav zakon, tko bi do njeg stigo!
Sviet saj s čega raznim dahom disa.

Vještog nami proroka vrh glave
Grozna njeka tuga obuzimlje,
Neumrlih svih viekova slave
Hoće utamnit, gledj, kak se nadimlje.

Guste tame, nebesi se skiću,
Sačinjaju gorostasne briege,
Bez temelja nebom se pomiću,
Eol vije crne tuge stiege.

Oganj žarki sad se sad zablišti,
Divna munja se po žraku krca,
U pečini biedna ptica piští,
Jer ju grozna jur obdaje smrtca.

Svod nad nami sad je svjetao divan
A sad taman, kano mrko zviere,
Zaleti se, a opet je miran,
A sad pleše kreće i bez mjere.

Tad gromovnik mukle rieči zbori,
Zemlji šalje gusti tries a tríes,
Zemlja s' trese a dubrava ori,
Elemente svjetli spaja vez.

U dubravi medj stoljetnim hrastim
Iz kolibe slaba luč svjetljuea,
Bura hoće grozna svojím tmastim
Plaštem sakrit', zato toli puca.

U kolibi na postelji tvrdoj
Grči žene slika se i vije,
Jauče, reci, da 'e u boli grdoj,
A pomoći lake od nikud nije.

Hoda súprug brižan pokraj žene.
Ubožtvo mu srdce u grudíh tišti,
Bol mu drage skoro uda sklene,
K tomu vatra na okanca blišti.

Na ubožtvo žena sina rodi,
Tvrdoj ga izruča zemlji goloj,
Prem na način na saj sviet dohodi
Porodici daleko oholoj,

Tvrdom vrpcom golotu ovija,
I krst sveti malenu podieli,
Obrednom ga vodóm pop polija
Nek bi dani tekli sretni, velí.

Plaču plač, a tuzi tuga sliedi
Izmjenjuju sinak se i mati,
Stoji, svédjer tuga da pobiedi,
Jadi imadu prvi i zadnji stati.

Tuží čedo, prem ne znade svieta,
Nezna bogat što je, a što ubog,
Nezna kolik jošte ima ljeta
Broj, dok primi svoj uložen ulog.

Bridko mlieko majčino uživa,
Al je dobro jere boljeg nije;
U ubožtvu sve, što se dariva,
Svemu tmasto, kužno sunce sije.

Česte noći majku sa djetetom
Zatvorenu samotnoj u kući
Opazit je na i pred krevetom
Plačuć, bura kada svietom buči.

Stara breza dugokosa dieva
Biesan vjetar gnjevnim šaptom kori
Dole iz crnih oblaka pak lieva
Grad sa vjetrom, da dubrava ori.

Dub pobjednik stari tisuć puti
Sad malakše, oružje mu pada,
Slušaj pljusak vode, pa ćeš čuti.
Da i prasak toj u šumi vlada.

Mrko zviere, gladan mrki vuče
Gladnu drnžbu gustom šumom vodí,
Ciele čete tih nakaza ruče,
Svaki traži na plien da nahodi.

Na okanca kolibe se pjenju
I verige žele vrata strti,
Time čine, da u strahu stenja
Slaba uda pred očitom smrti.

Gniev, bojazan, strast zavlada čedom,
Temelj loži za sve žive dane,
Srdce stvori tvrdim mrzlim ledom,
Radostan mu nikad sat ne svane.

Mladost živi, živuć majku kune,
Strastan sav joj grdne rieči zbori,
Danom svakim više u strastih trune,
Veća svak dan strast iz ustiuh ori.

Ovaj bogat u radosti pliva,
Vodi noći dane u nasladi,
Viek mu duša o naslada sniva,
Sretno m' prošlo i budnće u nadi.

A ja plivam u paklenoj žesti,
To veselje, to je moja radost,
Tako moram mladi život vesti,
I ne bolja biti će mi starost.

Milostinja me bogatca hrani,
Žulj krvavi živež mi pripravlja,
Pred olujom crn oblak me brani,
Gola narav krevet mi pripravlja.

Za stol tudji život sav zasjedam,
Što uživam, sve mi se zavidi,
Želim gromom šinut biti s neba,
Nu on bolje što je, ono slidi.

Prokleh udes, što mi život dade,
Prokleh sviet i roditelje veće,
Prokleh Onog, što mi sreću krade,
Još ubožtvo prekinut se neće.

Roditeljka me na slamu rodi,
Konopci me tvrdimi ovila,
Gniev, nevolja me po svietu vodi,
Još me kleta zemlja ni prikrila.

Ubog bijah, pa ću takav biti,
A trapit se, štono robsko zviere,
Sreće stieg me neće nikad kriti,
Pre ću šuteć pjevat „miserere“.

Jadi, tuge, gdje su jur za Vesne,
Jutro riedko razkoši ograne.
Tudje vežu sveć ga ruke tiesne,
U tudjem ugrabljen je od Morane.

U večer.

Dan opet sunašce nam stvori,
Jur kriva ga zamorski gaj,
Rieč djelenja težkog nam zbori,
U srdcu je mnogoga vaj.

Za gore se visoke krije,
Još ozire malo se k nam,
Dol mirnoj u sjeni počije,
Hlad mirni pokriva naš hram.

Na postelj sve lahko se sprema,
Utihne utrudjen svak stvor,
U hladu sve sladko zadriema,
Razsvjetlja nebeski se dvor.

O sunce, ti radosti naša!
I sutra donesi tvoj kras,
I uviek dok blieda nam snaša
Smrt zadnji navjestit će čas.

Neharnost.

Stvar bezumnu, zvjerad glupu,
Od nevída pak do slona,
Sve u živom što je trupu,
Nam nevídna veže spona.

Spona ljubav sve tu veže,
Što se rodi, s njim, od koga,
Mlado k majci ruke steže,
Kom nie majke, on put Boga.

Za neznane i dobrote
Sklonost srdca sviet opazi,
Jer Bog stvoriv, tako hote,
Sviet s nehvale da neomrazi.

Samo biće tu najveće,
Uman čovjek slika Boga
Roditeljke ljubit neće,
Niti cienit dara koga.

Proti majci diže ruku.
Otcu množtvo tuga daje,
Braći svieta uzroči muku
Za sestara plač ne haje.

O da prije no se rodi
Nezahvalnik svietu tomu,
Da sviet od zla oslobodi,
U zametu gine svomu,

Pustomu prozoru.

Aj pustinjo crna, aj prozore pusti,
zašt njekog od vremena ti se promjeni?
Što j' krivo da crni oblaci tol' gusti
Zastiru te tako, da veće ni sjeni
Od prijašnje sjajnosti nisi sad sličan,
Sakrivi li štogod? te kazni Svevičan?

Gdje j' zora, što rano na tebi svitaše.
Da ista od sunca već svietila nije,
Gdje j' ružica divna, što nebo gledaše
I biser, na tebi što blestao je prije,
Gdje angjeo prekrasni kod tebe što staše
I cjelove na me sa cviećem sipaše?

Ej prozore biedni, što ti si sakrivio?
Da vrtac usahne, da biser se osuši,
Da zori već nisi takmac ko si pre bio,
Da cvieće s cjelovi sa teb' se ne ruši?
Sad potok me suza' kod tebe udara,
Zub vremena neka i tebe obara.

Ak zora mi nikad već sinuti neće,
Ak angjeo ne dragi mi čistit već zraka,
Tad bližit se vidim mog života veče'
A crna jur čeka me postelja raka,
Ti potoče žalostnih suza' se osuši,
A lomno ti tielo u crn se grob sruši!

Vienac sonetni.

O dobi ljetnoj mladić vienac víje,
Za cvietom cviet po vrsti umno reda,
Smješeći milo ruža ružu gleda,
Dok uvehla u stidu glavu krije.

—

U tuzi mladić tada suze líje,
I tajít suza' bolni duh mu neda,
Dan svaki lica bolje su mu blieda,
Dok odzgor sunce blago opet sije.

—

Od Vesne mlade do Morane stare
Ti pjesnik hoda uvjek mlade ćudi
I pjevat hoće što je krasno mniti.

—

Al mrazno ćuvstvo često srdce tare,
Kad cvieće kraduć po cvjetnjacih bludi,
Ljepoti dievi glavu da nakiti.

Ljepoti díevi glavu da nakiti,
Ljubovnik bire prije svatbe dana
Najljepší vienac, liek od starih rana',
Da vriedan bude njen za vieke biti.

—

Po svatbi plašt ih rajske slasti štiti,
Pod kojim tugam, bolim nije stana,
Do groba sama im je ljubav znana,
A ugasnuv život, — duše viek će žiti.

—

Kao sretan dragi, i ja cvieće redam,
Al nade zlatnoj svatbi n mene nije,
Liek starih rana' vienac neće biti.

—

U tamnom kraju s tog n strahu predam,
U stidu srdce jedva tajnu krije,
Gorući u njem cjelovi su skriti.

....

Gorući u njem cjelovi su skriti,
Koj ljubi uzor ovosvietskog krasa,
Odkad ju vidje, sveć do sretnog časa
Kad smije pjevat: draga, tvoj ću biti.

—

Na tvoje grudi daj mi sretno priti,
Na valih sreća moja gdje talasa,
Gdje dom budući mojega je spasa,
Gdje ću uvjeke čašu sreće piti.

—

I ja bih skrivo što mi iz srdca sieva
Do onog časa, dok me grob sakrije,
I smrt mi oko vrata ruke svije.

—

Al zla mi sreča svaku ćud izpjeva,
I toga tajno prikrila mi nije:
Iz vienca ime djevice ti sije.

....

Iz vienca ime djevice ti sije,
Što ostaje i poslje ovog roda,
I tada, kad prek Haronovog broda
Duh bez tjelesa k nebu gor se svije.

—

Gdje sad se pjesan slabih glas moj vije,
Piet ljepše potomci će našeg roda,
Al pjesmam ovim bit će, mnim, sloboda,
Jer u dnu srdca zamet njihov klije.

—

Da ljepši budu tvoje slave glasi,
O tebi mislit teke, mi ne brani,
Ak ljubit mene ti vlasti nije.

—

Jer tad će milji pjesmam teći glasi,
A dotle vienac niće u gorkoj rani,
Cviet sreće mlade u njem naći nije.

....

Cviet sreće mlade u njem naći nije,
Od poroda kog jalna sreća prati,
U koga srdce s tugami se brati,
A sunce žudjeno mu viek ne síje.

—

U srdcu mjesto ruže trnje klije,
Dok biće možno bujit mu ne krati.
I njegom srdca vremena ne trati,
A srdce bolno tamna sjena krije.

—

Mog srdca vjerne sestre su i brati,
Dan svaki gostí, plač í crna tuga,
A množe se, da ní ih moći kriti.

—

Kad vjera uči kako viek u zlati
Bez straha iz srdca, a bez seoskog pluga
Iz zemlje cvieti počeše ti kliti.

....

Iz zemlje cvieti počeše ti kliti,
Kih množtva ljudsko oko zbrojit neće,
Ni opazit, da svak za suncem kreće,
Svîm dragim glavu, bez kog mora mrití.

—

U mlado jutro, miris na nje liti,
Iz neba angjeo božji dole kreće,
U čaške njeke ljepog duha meće,
Kad nakiti vrt, stade suze liti.

—

Iz srdca moga cviet bez broja niće,
Ti sunce si mu, angjeo težnje moje,
Bez utjehe kom dadeš tužnu biti.

—

Sve vrieme, što se pjesam ova spliće,
Su dani mladí pjevca, ki ti poje
Daleko sunca mraznom sjenom kriti.

....

7

Daleko sunca mraznom sjenom kriti
Su mrzli kraji sjevernih tih strana',
Gdje nije smjeti vidjet božjeg dana,
U dugo vrieme taman plašt je štiti.

—

Tam plodi zemlje ledom vječnim kriti,
I gusta voda krov je ribjeg stana,
I vieke zcmlja bielim plaštem stlana,
A srdce slastno ondje nemož' biti.

—

Gle, u takvom kraju srdce moje tava,
Kad sunce tvoje oko me ne gleda,
Kad prsiu tvojih vatra me ne grije.

—

Bez tvoga znanja bila bi ti slava
Al kriva si, da 'e ružam svjetlost blieda,
On, ki ih sabra takve, suze lije.

....

On, ki íh sabra takve, suze lije,
Nevriedne voćke u domaćem kraju,
Kao angjeo boži gore u svetom raju,
Kad duše čiste predao Bogu nije.

—

Stieg sreće više njemu se ne vije,
Kad braća u slastih mlado vrieme traju,
I govor vode o domaćem raju,
Med njimi čuti njega rieči nije.

—

Kad kupa mojom se medj braćom redí,
I svak ponosit svoju uzvisiva,
Tad radost moju smrtna kosa kosi.

—

I meni srdce dahu otci, djedi
Ljubeće, al ljepota mi se skriva,
Ljepota tì si, ke ime vienac nosi.

....

Ljepota ti si, ke ime vienac nosi,
U kojem ljepog, milog cvieća nije,
Od njega miris slastan se ne víje,
Od kad se rodi, víek je u mraznoj rosi.

—

Na koljenih, on ki ga splete, prosi
Nek tvoja grud nemila srdjbu krije,
Što ime tvoje u sviet širok lije,
Jer samo ime vriednost mu uznosi.

—

Gle tako pjesnik tebi pjesmu pjeva;
Kad na te misli, kćeri Eve krasna,
Tad mine bol, sve tamno ga se boji.

—

Iz očiu', mislim, tvojih sreća sieva,
Duh moj je slika tad cjelova jasna,
Al cjeloví su uzdisaji moji.

....

Al cjelovi su uzdisaji moji,
Jer usne medne meni nisu dane,
Na kojih mladim sunce mira svane,
S gorućim mačem ondje angjeo stoji.

—

Da reče pjevcu, ki se za nju boji:
Kod tebe minu, dragi, težke rane
Kad ljubavi ti 'z oka suza kane!
Vrh glave tad mi vienac sreće stoji.

—

Al takvih pjesan pjevat neće dieva,
A bozi znali, da l' je sama kriva,
Il duševnog su oni krivi boja.

—

Jer odkle muza moja jade pjeva
U nesreći viek duša plaha pliva,
Nehajnost za me, nije sreća moja.

....

Nehajnost za me, nije sreća moja,
Mog otca, majke, što ih ljubím vruće,
I ciele trage me rodeće kuće,
I cielog kraja, gdje bi mladost moja.

—

Čuteće srdce trepti kano hvoja
U nježnom cvietu, kada vihrí buče,
Jer mnogi briezi ga od doma luče,
Gdje srdce razvî mu otajstva svoja.

—

Ti majku, otca, dragi sviet domaći
Zastupaš, odkle moja zna te vila,
Ka na dar tebi srdce moje nosi.

—

Kud' sunce vlada, nie mi možno naći
Trakovâ njegvih, — daleko si mila, —
Sunčane trake tvoje oko rosi.

....

Sunčane trake tvoje oko rosi,
Zasliepi dan, kad svjetlost od zgor sije,
Razsvjetli noć, kad bura strašna rije,
Pred sobom mir, za sobom boli nosi.

—

Tve oko čedo je krvavoj kosi,
Ka mladu krv junačine prolije,
Kom lieka tada već pod suncem nije,
Dok pod gomilu brat ga dragí nosi.

—

Pre no pogodi tve me oko jasno,
Iz mojih struna' tekla 'e pjesma mira,
Vjenčahu glavu mi lepirâ roji.

—

Ušutilo još nije pjenje glasno,
Al tužnije svak trien se glasi lira,
Kad sakriti su pogledi mi tvoji.

Kad sakriti su pogledi mi tvoji,
Pram grobu moj se korak tihi kreće,
Da užije se ondje mrtvih sreće,
Kad u životu viek u strahu stoji.

—

Nevriedni svietu uzdisají moji
Nek sviete kasno, ko u tmini svieće,
Nek beru se, ko milo dievam cvieće,
Kad ga ljubovnik za grob drage broji.

—

Iz njeg će poznat, ki za menom sliede,
Kak težke robstva mladjahna su rane,
Kog zadela bi brižnog rana moja.

—

Sužanstva rod su ove cvietke bliede,
Jer mnogo dana sunce ni ne grane,
Iz mraznog srdca izvire slava tvoja.

....

Iz mraznog srdca izvire slava tvoja,
S tog slava ka iz mladih dana svane,
Što neće mila bit ti starije dane,
Si kriva ti, ne voljna struna moja.

—

Što pjeva narod pjesan, neima broja;
Nam poju puci svoje težke rane,
Kim nikad sveta sloboda ne svane,
Medj te i pjesan nek se gubi moja.

—

Jer bol je manja, kad se mnogim djeli,
I robstvo laglje, kad ga mnogi nosí,
Utjehe sunce tad trpećim sije.

—

Neljubljen, zato kad se sviet veseli,
Stostruki cviet domaćeg vrta nosi
O dobi ljetnoj mladić, vienac vije.

....

Magistrale.

O dobi ljetnoj mladić vienac vije,
Ljepoti dievi glavu da nakiti,
Gorući ú njem cjelovi su kriti,
Iz vienca ime djevice ti sije

—

Cviet sreće mlade u njem naći nije,
Iz zemlje cvieti počeše tí kliti
Daleko sunca, mraznom sjenom kriti,
On ki ih sabra takve, suze lije.

—

Ljepota ti si ke ime vienac nosi,
Al cjelovi su izdisaji moji,
Nehajnost za me nije sreća moja.

—

Sunčane trake tvoje oko rosi,
Kad sakriti su pogledi mi tvoji:
Iz mraznog srdca ízvire slava tvoja.

Slika prošlosti.

Pred očim sad mi jasna dieva stoji
Na grobu milom, opletenom smiljem,
U njem su prošli dani sjajni moji,
Ukopan mog je žića raj umiljen.

Na glavi plava joj se sjaji kosa
Krijuća zatilj, mliečnobiela ledja,
Iz očijuh blista jutarnja joj rosa,
Nad očim kruna rajskosvietskih vedja.

Na obrazu joj slied nekrive sreće,
Rumenilom posuta biela kupa,
Iz koje nektar cjelovanja teče,
Kupido tajno kad u srdce stupa.

Na prsiuh živa nješto ruho krije
Primamljiva, što? stvorac neka znade;
Što dalje na njoj njena, a što nije,
Nesitom oku djevin plašt ukrade.

Stas tako divan, tako rajski, mio,
Da Boga Bogom to bi samo zvalo,
Bez duha tielo da bi samo stalo,
Po njem bi Bog bezkrajni poznat bio.

Potočnicami kip nakićena ruka
Nestrven viekom drži nježna desna,
A lievu spušta nice rajskog struka
Veleć: tu leží mladost, tvoja Vesna.

Na kipu čini redaju se redom,
Ke vrieme zasu, da se ne izgube;
Prst udesa napisa slied za sliedom,
A prazne dane prazninom izdube.

Tu majka brižna nauke mi daje
A tu me kori, kada što prekrših.
Tu otac mili iza mene staje,
Tu se veseli, kad mu želju svrših.

Tam dalje stoje učitelji mili,
Ki um i srdce gojit mi znadjahu,
Tu nauci, ki su zli, ki dobri bilí,
Tu livade, što srdce veseljahu.

Sad prijatelja vrsta tu se sjaji.
Ki su mi vierni, hi névjerní bili,
Sad tješe me, kad me obtiću vaji,
Tu veseli, kako su sa mnom bili.

Sád dalje udes, kako nas razdruži:
Tu Miloljub. tam Davorin me ljubi,
Tam Milogost. Velimir samcat tuži,
Slast tako mladih godina se gubi.

Tu vrt je mili, uspomene slavne,
U njemu dieva pjesmice si pjeva
Od rodjene ljubavi majke davne,
Kako prestupi rieč božansku Eva.

Sad cvieća svezčić mi od srdca nudi,
Sad ljubomorstva mi na grudi pane,
Sad moli: vjeran mi do vieka budi,
Sad cjelivanjem blaži srčne rane.

Sad nevjera, — o nikad je ne bilo! —
Za drugoga joj ljubav moju mjenja,
A oko moje za njom suzi milo,
Liek vrieme je, i ova rana jenja.

Tu smrt koraca, drage moje kosi,
Tu grob je otca suzami natopljen,
Na njemu majke same oko rosi,
Tu véz medj menom je i jadom sklopljen.

Pred očim dieva, uzor božtva stoji,
Moj slaban duh se viekom njojzi klanja,
Njoj duguju svi slabi čini moji,
A kip je slika moga djakovanja.

Veči pogreški.

Na	strani	3.	u	redku	5.	je	Boršić	mesto	Goršić
„	„	5.	„	„	8.	„	sam	„	sem
„	„	7.	„	„	15.	„	Obladkov	„	Oblakov
„	„	7.	„	„	21.	„	fancozko	„	francozko
„	„	15.	„	„	8.	„	ve	„	ne
„	„	15.	„	„	21.	„	ljuho	„	ljube
„	„	20.	„	„	18, 19.	„	evetlica eveti	„	cvetlica cveti
„	„	22.	„	„	17.	„	nčrne	„	In črne
„	„	24.	„	„	15.	„	gore	„	morje
„	„	28.	„	„	4.	„	važivat	„	vživat
„	„	43.	„	„	10.	„	s koraj	„	se skoraj
„	„	45.	„	„	14.	„	Ko	„	Po
„	„	65.	„	„	18.	„	stotjenih	„	storjenih
„	„	71.	„	„	1.	„	isijo	„	visijo
„	„	71.	„	„	2.	„	storili	„	storil
„	„	73.	„	„	15.	„	na,	„	naj

OGNJIŠAR

PJESMA

MIHOVILA PAVLINOVIĆA

U Zadru 4 listopada 1865.

Tisk. Demarchi-Rougier.

NARODNOM' UMLJU

PRIPJEVANO

OGNJIŠAR

Zadjoh knjigam, zadjoh godinami,
Kroz te zemlje triput obnovljene,
Kroz te grade triput razorene;
Nebi l' našo staka oku trudnu,
Jal' utjehe samohranoj duši.
Trogranu sam zublju razmahnuo
Kroz prosjeke minulih narodà,
Kroz lazine glasnih rukosadà; [1])
Pa na izmak kršćena Zapada,
Naslonuh se na Planinu Staru, [2])
Da razglêdam to prodolje pusto,
Odkle jeka razliega se svietom,
Mučenika, zaboravljenika,
U krvničkoj, u Osmanskoj ruci.
Sjetnu mi se ljuto razžalilo,
I grdna me spopala zlovolja:
Ka' da mi se htjelo prestavljati,
I crnim se oprašćati svietom.
Stanac kamen omekša mi hladan,
Vedrina me planinska uzela;
Malo trenuh, i nadjoh se morem
Od Crnoga, od imena davna.
Na ladji se našo dvojedrici;

Pedeset ju podprlo vesalá,
Pedeset ju zavezlo vozará,
Sve junaka ka' mrkih vuková.
Na stiegu je zlatom izvezeno:
Argoplovoi Jason i Orfeo. [3])
Guslar sio na javoru-skubnju; [4])
U ljubavi gusle usitnile,
Vilen-pjesme, vilenite gusle!
Negledaju guslara vozari,
Nego sunce unj se zaglédalo;
Četri rieke, četri povodnjice, [5])
Što Slavjanske suze raztakaju
U to crno osamljeno more,
Uzprednule, toka ustavile.
Pod njime se ljeskaju talasi
U celovu zraká sunčanijeh.
Izletile na kola djevojke,
Pomorkinje mladjahne Nerevke; [6])
Hitro kosam lice osjenule,
Susretale, obletile ladju:
Zaòblile iz ramená ruke,
Pomolila do pasa ljepota;
Bilaksa se more od milinja,
Kupaju se, igraju se, Leljo! [7])
Al' kad bjesmo brdu na pomolku,
Stade huka visom niz klisure,
Rek bi da će poronuti stiene
U bezdanu u pučinu sinju;
Jadna jeka jadno odlignula.
Mrkli vali uzpljuskali jazom,
Na povozu drhat poduzeo;
Stravno gleda jedan do drugoga.
I guslar je licem ubliedio,

Al' se zdravo jadu dosjetio;
Brže bolje gudalo prevrnu,
Svoju pjesmu slobodi namienu;
Pa ovako stao da pripieva,
I da tajne te jeke odkriva:
„ Vini mi se na gudalo, Vilo,
Da pjevamo, koji su no jali
Grdni jadi, **Veljeg Ognjišara.** [8])
Bješe jaki, silni bješe pusti,
Prvorodni majke Zemlje sini;
Pa se divi pojogune rsni,
I odmetnu od silna Peruna,
Gospodara i nebu i zemlji.
Kršno čedo Gladoljeta kruta,
Odudari nemilicom krutom:
Sape dive zemaljskijem krugom,
A ostale razagoni ljude:
Stotinu im odmjerio jadá.
Goli, bosi saviru se tužni .
U te gluhe planinske pećine,
Jali riju jêka zemaljskoga,
Da se skriju od prisoja suncu,
Da odole osovnom sjeveru.
Guste tmuše mrtvoga neznanja,
Raztjeruju jedne majke sine,
Da zaziru jedan od drugóga,
I da krvnik brat se bratu nadje.
Ljute zvieri ljetu se vesele,
I primaju od jeseni dare;
Samo ljudsko nezna čedo ludo
Odkle mu se nadati veselju,
Ni odkle mu izticati sunce.
Kad to vidi divni div zemaljski,

Što odvraća jogunaste dive,
I Perunu uz koljeno sio,
Divnomu se srcu razžalilo,
Na te muke svoje braće tužne.
Sve mislio, na jednu smislio:
U prut spiri iskru ognja živa,
Izmače se s' dvorá nebesnijeh,
Umaknu je svietu jadovitu,
I razbuknu posvijet na klade,
Dok se ljudi najagme zubaljá,
I svak svoga obveseli stana.
Kad se ljudi ognjem pokladali,
Liepim su se nadarili darî:
Razlieva se rudo u rudini,
Kamen puca pod željeznim mlatom,
Gora pada pod željeznim siekom,
Ugara se zemlja pod ljemešom,
Tezjaj tezi, miholj se zaprema; [9])
Da se biele nagradjeni dvori,
Da zajedre po moru korablje,
Da pšenica poljem se talasa.
Pod željezom vitkim oklopnikom,
Hrka stoji konja u željezu;
Praska stoji druma kolesnika;
Vignji vare, a tvornice tvore
Nova djela novoga prosvjeta.
Sve se ljudskoj predalo desnici,
Sve se ljudskom poklonilo umu.
Pitome se i jate se ljudi:
Pod sljemenom obitelj se stvara
U bedenu domovina raste:
Ljudskim kolom hvataju se Vile,
Da se nova pomaljaju čeda,

Od narodne ovjenčane glave.
Div Ognjišar zašao kroz ljude,
Još na mudru knjigu nametnuo;
Pa razgleda veselim pogledom,
Kako mu se pretvorila Majka,
I sirota zaodjela krasno.
Al' uzačas i Perun poglêda;
Mutno gleda a mutnije gadja
Što mu srce zavidno nasmaga;
Glavom stresa a prsima riče:
— „Amo da ste, bozi i boginje,
Da stvaramo ljepotu za svieta;
Da ponese i moje darove,
Na tu zemlju ognjem pretvorenu." —
Tko Peruna da pogleda srdna?
Tko li kobnoj da s' ogluši rieči?
Trče Šepo i nabada krupno,
Dokle smiesi u napun djevojče.
Od gnjile ga majstore smiesio,
Al' je kleto od umjetne ruke.
Staše bozi darivat je darî:
Dobran dao svoje meke rieči,
Što bi čedo majkom rastavile;
Kamen srce daje u njedrima,
Uz obmame razbludnoga biesa.
Znavorka je darivala umi,
Što navidja nevidjeno zlato.
Sve Miljenke miljem obasule:
Biser-grlje i titrike vience,
Prozir-privjes, milje u zakrilje.
A Proljeće izadjelo cvieće,
Kroz vitice meke ukosnice.
Lado dala od sebe ljepote;

Bielo tielo mekotom oblila,
Utegnula srmali-tkanicom,
Odiljaja naknadila svoga.
Od ljubavi zajasnilo lice,
Žarke oči milotom zaniele.
Liepa l' ti je, jadi se je jali!
Kad je tako bozi uličili,
Perun se je osmjehnuo voljan:
Hoće njemu srce da izkali.
Sam joj ime nadjenuo krasno,
Svedarkom je od milosti zivlje;
Sklenicu njoj nalio milinja,
Tjesnu rukom u meko njedarje;
Namienuo divu Nahlepniku,
Ludom bratu mudrog' Ognjišara.
Kad je dive zgledao divotu,
Srce mu se mahom razigralo;
Prikleknuo, prionuo njojzi.
Ona ljubkim uzvija pogledom,
I veselim jari posmijehom.
Prepade se, dosjeti se zalu,
Mudri brajan, divni Ognjišare;
I svojega odvraćao brata
Od nenadne nametnice mamne.
Ali Nahlep neokrće glave:
On pripada mekanu kriocu;
Obmanu ga, zanese ga mîla, [10])
I blazni ga unjihale sliepa.
Pa se titra mlada milosnica
Liepim darkom možnoga Peruna;
Uznosi se, zagleda se sama
U sklenicu šaro-cvjetu sjajnu,
Da pogodi, da domisli daru.

Željnu želja obladala živa,
I očiplje zlovidova súda.
Nu to jada! nu to žalovanja!
Zemljom su se izasuli jali,
Ljude more udesi nenadni:
Tuga im se o srce savila,
Zločinstvo im tamnu dušu para,
Smrtne boli kosé nemilice;
Rati, smutnje, grižnje i morije.
Kad to vidje zlosretna nevjesta,
Preplaši se, uzdrhta se huda,
Brže bolje sklenicu začiplje.
Al' ga jadna, začiplje zaludu!
Izprhaše, izletiše zalî.
Sama njoj se zaustavi Nada
Pod zlosretnim pod sklenim okomkom.
I tada je Udes udesio,
Da o Nadi samoj vise ljudi.
Kad to vidje razjaren Perune,
Silan Perun, ukoljica davna,
I drugom se grohotom osmjehnu:
" Brže da si, Šepo Nakovniče,
Zakovao Kavkazu na hridi,
Ognjišara božja nakomnika ".
Olimp se je potresao stojan,
Na tu riku silna gospodara;
Stresaju se i božiji dusi,
Od pogleda krvna zlogódnika. [11])
Trči Snaga, Sila za njom trči,
Široplećа po tragu nakasa;
Snuzio se, al' mu kuda nema:
Podadrio mlate i nakovnja
I proklete željezne veruge;

Pa krenuli pustom i skitnjavom. [12])
Spopadaju diva Ognjišara,
Utežu mu na vitilje ruke;
Snaga steže a Sila priteže.
Otimlje se, al' se otet neće;
Tko će Sili odoljet na svietu?
Sam se Kavkaz uleknuo stravan,
Silnom jekom nebesnoga mlata;
Kam da neće diva prikovati?
Prikuju ga, i zakuju kruto,
Al' mu dušu prikovali nisu.
Mûkom muči, a pogledom strielja,
Uzmahuje ponositom glavom,
Gleda priekom ubojna Peruna,
I svoga mu nedaje kajanja.
On mu šalje ulak Dobropana;
Lukav ulak pogúrio glavu
Vragometan izcirio zube:
Da se kruši, da mu se pokloni,
Da povrgne pukê laži-sane,
I da ljude zaboravi lude.
Pa vrcalo, brzoreka prazni,
Još žešćijem poprjećuje gnjevom.
Al' Ognjiša smjelo odporuči:
Da je Usud jači od Peruna,
I kruni mu izbrojeni danci.
Gnjevan, srdit, grmac oborio,
Nad Ognješom ukrstio munje;
Sve se stresa, rek bi smak je svieta;
Trieskom pole skrhao na njega,
Strašne teške diva oklopile.
Al' se dive pokloniti neće.
On mu posla orla ulatnika,

Da mu čupa jetru iz prsiju:
Al' se jetra preko noći cieli,
I Ognjišar nedaje poklona.
Muke muči, jékom progovara,
Nebom, zemljom, svietom razgovara;
Ali mudre sve govori rieči,
I svoga se nekajao rada.
To se čulo i pročulo svietom;
Pa se zemlja u crno zavila,
Biedni ljudi likom opasali,
Da nariču dobrotvoru svome;
Al' mu ljudi pomoći nemogu,
Nit ga zemlja obradovat tužna.
I moré se to ganulo sinje,
Odala je jeka u pučine;
Izletile rodne Oceanke,
Navile se nad svojim rodjakom,
Oblile ga suzam od milosti;
Al' mu suze od pomoći nisu.
Izdiže se iz pučine sinje
Na pelivan krilatu konjicu,
Djed Ocean, na krivome dielu,
Što je njemu brajan odmjerio,
A sinovac popravio nije.
On pohadja pozlobljen' unuka,
Da mu starac krotne rieči kaže:
Koliko je zapamtio padá,
I kako bi za svoga molio.
Al' s' Ognjišar omisliti neće:
“ Hvala tebi, surodico stara,
Nisam voljan prosnu odvjetniku „.
Vrnu starac u pećine sinje.
U to vinu biljarica mlada: [13])

Uzgrnula do lakatá ruke,
Zapregnula skute do koljená,
Pa prevrće mramorito stienje,
Pa sabire kap do kapi krvce,
Što tu kane iz orlova kljuna,
A od one jetre izčupane;
Da tom krvlju vida ranjenike,
Od nje sprema moći od pomoći,
I da cieli boli svakojake.
Al' eto ti bosilj kajalice,
Navija se sjajna Mjesečina;
Zli ju narok poćerao svietom,
Ljuti obad u boke probada;
Staka nema, a počitka nema.
Kad je sukob sukobila cvielni,
Uzprednula, zaboravi svoga,
Plače jada Ognjišara divna;
Suze roni žalostnica crna.
Al' se divu smililo na dievu;
Tješio je, predvidjao mudar,
Što je Udes njojzi udesio;
I kroz koje jadikove klance
Obad će ju pokoju navesti,
I njemu se Osvetnika naći.
Al' je obad osnac prižestio,
Sjaj se prenu, tužna Io krenu,
Da tuguje i da se obije.
U to spade orô požder kivni,
Čupa, kosi, Ognjišu mrcvari.
Ljuto ječi, uz kam se privija;
Al' s' Ognjišar spasovome nada,
U ljutome nebesnom kresivu.

. . . .

Još ni pjesnik dopjevao,
Razleže se jekna jeka,
Niz strmene stravne, crne,
Nova jeka strn-jauka ... [14])
Blanuh, sprenuh, tužan, grozan
I pramzorju osvrnuh se:
"Al' sam snio? al vidio?„
Dvie se Vile utvorile, [15])
Dvie se vide posestrime.
Jedna mi je s glave stala,
Mrzovoljna, mledna Vila. [16])
Al' ti krasne žalostinke!
Premetnula svionicu,
Tiriplikom uzvedenu; [17])
Iz pod vienca lovorova
Gavran-kose razpustila;
Na lievu se naslonila,
Desnom kùmi niz primorje:
"Glej, putniče, ljudsko leglo,
Odkle su se izrojile,
Umi divne uzorite;
Glej ti sada Jelen-zorja
Koje čuda svietom prosu,
Kako nî je zakopato!
Zastriše ga tamne tmine,
Ljudskog' oka maglovita.
Ognjišar ti divna slika,
Kroz urehe i koprene
Pjesnikovih sjajnih grlà,
Što je umu namienjeno,
Što li srcu uznositu,
Na utrini ljudskog kola.
Svedarka ti zlatna čaša

Čemerike natočena,
Kojom ljudi gase žedju,
Kad s' u kolu zatrapljeni:
Darovi su bliešnog' svietla,
Preko noći neuminja,
Što zavode s' staze ljude,
U neznani primaknu se,
Oblaska ih, oblada ih
Prie sunca prosvjetnoga,
Od Istine i od Pravde,
Što no ljudi *ljudstvom* zovu.
U napuni sjajnih žrakà,
Tužim i ja kvarnu bljesku,
Što mi narod ubiedila
Do imena, do mrtvoga.
Al' sam živa, mriet nemogu,
Jer um ljudski neumire:
Istinom je Usud sio,
Na svemirski priestô vječni. [18])
Istina će savladati,
Muklim mukam oduljenim.
To ti Ognjišar nepokoran;
To ti ljudsko srce cvielno;
To ti nada Jelen-Vile
U sudbini tugovanja„.
Jelinkinja crno-oka,
Navi mi se, zadahnu me;
Riet mi ćaše rieči tajne.
Al', ka' da se predomisli,
Maglom šćeznu niz prodolja
Južnih brdà Jelinskijeh.
— "Oj ti Vilo Jelinkinjo,
I mene je tuga splela,

Tajna tuga nevidjena;
Pusti da ti bratac budem,
Do Vidova nadanoga.„ —
Al' me glatka ruka turnu,
I bistro me oko žaznu.
Ka' no cvietak u pupoljku,
Ka' no kaplja na uvojku,
Mladolika milotatna, [19])
Biela, divna, lagkim ganom
Jugu se je navinula
Jugo desnom zasjenula,
Drugarica druge vrle.
Bielo ruho bielu kriva,
Svilo-kose vienac glavi,
Poljski liri viencu rese,
Misli-gusle niz ramena:
Sjaj se ospe zrake žive,
Osmjehnu se divotinka,
Pa zaklanja stidno lice:
"Žlojutro ti! (zla nebilo!)
Na tlaci s'se orosio; [20])
Jer smo seje na uzovu, [21])
I same smo na izoru
Dvaju tužnih zavičaja...
Neg' se diži Vileniče;
Neću crna oka tvoga,
Neću dvorbe, ni desnice;
Nego daj mi srca tvoga,
Daj mi voljne misli, rieči,
U razdolju pustu, divnu,
Od znamena vilinskoga,
Od imena Slovinskoga.
Kroz zapadne župne strane,

Dosta si se natucao;
Dosta danà provodjenih,
Dosta glavà prebiranih.
Sa planine Stare sada
Evo tebi poglednika,
Niz daljine davnog svieta.
Zaludu ćeš u Istoku,
Gledat bilja rodu svomu;
Jer je samrà Istok stari,
A novome guli perje
Prekomorska vračarica. [22])
Neg planinskim zaputi se putem,
Niz te strane čemerikom rodne,
Niz ta polja jadikom zelena.
Poznaj braću, prti, triebi klance
U svom rodu na zavičaj stojni,
U svom domu na prisojne strane.
Sve je ljudskoj ponaručno ruci,
Sve pameti ljudskoj pronicavo,
Sve junačkom pristupno koraku.
U našemu Bogom zavičaju,
Sve okuplja i ljubavi gadja;
Sve ti srcu progovara divno,
I dušom ti razabire glase;
Samim ti se premeće životom,
Živa slika, živoga naroda.
Nude gledaj, majčin gojeniče,
Kako su se iznizale strane,
Od Crnoga do Jadranskog mora;
Poljem gledaj od istoka sunca,
Kako su nam obrubljene medje,
Žive gradje živomu narodu,
Tekušicom vodom nadojene.

Kako gnjezdo sokô ptica vije
U klisuri, da ga neucviele
Ljute guje te nesite žvale;
Rodna zemlja svîla ti je krila,
Da je rodnom i svojom nazivaš.
Gledaj okom, a srcem ponesi,
Kako cvietak cvietu se navija,
Da mu rodni mirluh odumine,
Da se mlâdi u poljani cvieće.
Sluhni pojke nebesnoga dara,
Zemaljskomu raju namienjene,
Pjevalice i neba i zemlje,
Da ti ljudsku ràztvaraju dušu,
Da nebesku poviedaju slavu,
Što god gorom i oblakom giblje
Živim ganom jali mrtvim kretom,
Jali vedrim razabire danom;
To sve poje, pripievaju, slave,
Gorski ptići, da su jatomići.
Haj korakom, a nabiraj dušom,
Od te klieti do krvave klieti,
Od tog grla do grlašca sjajnog,
Od vesele do stješćene duše;
Sva ćeš naći tvog roda znamenja.
Gle, na pragu urezano stoji
Jedno ime, jednoga naroda;
U svakoj ti prevjeseno klieti,
Svoje braće krvave košulje:
Kroz grlo ti svako udaraju,
Jedne pjesme jedinoga glasa:
Svaka duša prionut će tvojoj,
Jednim mukam uz spomene jedne.

Oj nabiraj, oj napievaj
Gojen sine roda tužna;
Jer sve to je danas krito
Mnogom bratu srca tvoga.
Ubavo je polje mrtvo,
Što ti puklo na očima;
Neka bilje na njem klije,
Da rod vída namienjeno.

Čuvaj mi se od ujamka, [23])
I od tudja ureznika;
Jer ce biti upotljivo
Platno bielo uknjiženo.
Haj vi skupa ukitite
Od srdašca narodnoga;
Zapjevajte za junaka,
Pripjevajte mučenika.

Visom digni vedro čelo,
Korak čvrsti makni, kreni;
Ti narodom zadji svojim,
Zadji poljem i dubravom:
Cvieće rodno beri, kiti,
Skupljaj zrnje biserovo,
Sa griocà slovinskijeh;
Zadji srcem narodnijem,
Kroz koje se divne roje
Namienjene ljudem ûmi:
Srcem srce žari svoje.
Pa poviedaj, gojeniče,
Medju braćom bratsko slovo,

Jedne majke, jednog roda:
Javi rodu, javi svomu,
Što je pravo, što li nije;
Nosi ljubav na svom srcu,
A desnicom djeluj pravo;
Za slobodu, za prosvjetu,
Diži desnu ruku svoju,
Djeluj smjelo, otvorito;.....
Spustit će se, navrnut će na te
S' svih vjetarà iz klanacà tajnih;
Zametnut će krvno kolo: [24])
Sve će tebi oteti na svietu,
Što otimlje Sila i Nevjera;
Navalit će lisičinam na te,
Nebi l' tvoju prikovali dušu,
Uz litice zemaljskoga kama.
Zdušit će se, napustit će, kruti,
Kobne ptice, mrcvarnoga kljuna,
Grabežljivih krvavih nokatá.
Kad ti budu utrobu razniele,
I zapele u ponosne grudi,
Zalićat će i na oči crne,
Mašat će se i mozga u glavi,
Nebi li te u nesvijest rìli.
Još će naslat iz tajnih viganjá,
Crnih diela te crne kovače,
Uz njihove lažne udvorice,
Pomigljive, srcem razkvarene,
Da te svieste, da se groze, smiehu
Nevježbini, ludoj pogibiji;
I da gorih poprjećuju zalá,
Ako nećeš pokloniti glave
Uznosite, da bezim beguješ,

A da raja ostane popievkom,
Ka' što no je od starine bila.
I toj muci goreg mučitelja,
Od nenadne od bratimske ruke,
Od svoijeh mladih sadružniká:
Na mudrost su okrenuli pusti,
I na meko lásno uživanje;
Pa će glavom pokivati na te,
I potvarat ludo tvrdokorje,
I navieščat novijeh ponudá,
Novog vieka, novih poslasticá:
Bezuhvanja, podlosti, pretvorbe.
Hulit hoće te svetinje tvoje,
Što su jednom i njihove bile;
I tajat će Pravdu i Istinu,
Da izdaju svoju š' njom pretaju.
Doće seje drhtne jadnovite,
Od rodnoga, od majčina pasa:
Plakat će te mlavi i predljivi;
Uzdisat će ustravljene duše;
Ali tebe ustraviti neće.
Ciepat će ti srce Mjesečina,
Bliednog sjaja ljudska mati tužna,
Teške stope, bokú krvavljenih,
Koju obad nesreće progoni
Od kraj do kraj zemaljskoga kruga,
Dokle svoga nepostigne cilja.
Ti pri njenim zaturit ćeš svoje
Velje jade, i tješit ju harno;
Jer će tebi u prsima pirit
Oganj živi nebeskoga žara,
Što si predá narodu bezplatno,
A ništorim Gospod pretajao.

Od ognja će plamen lizat živi
Što će hranit srce u prsima,
Što će strastno obnavljati tielo,
Krepku dušu ukriepati snažno;
Dok i gvoždje samo se razlije,
I razprpi to orlovo stienje;
Da ti narod u slavi ožive,
Živom lučom, živih mučeniká.
Tako ti je od iskona bilo:
Ognjišara okovalo svietlo
I nebeska ožarila iskra,
Svakim viekom, u svakom narodu.
I tako će bivati návieke.
Tko na svjetlost svojom rukom segne,
I tko njoj se ne lakomi hudo,
Nego braći daje i razmeće.
Eto narod, evo svjeta živa,
Iz vilinske posestrime ruke:
Nezamrsuj svome srcu maha,
Neodušuj nebeskoga žara,
Niti grješna, niti ukradena,
Neg kresivom tvrdim iskrešena,
Hajde rodu, hajde žalosnome;
Budi spravan da te muke muče,
Voljan budi da nasrću na te;
Ali tvoga nepredaji duha.
Tvoje muke svidjat će meleme,
I liečiti rane neprebolne;
Živ ćeš biti, živ ćeš predobiti. „ —

Oj, kakva je tada divna bila,
Slovinkinja starogorka Vila!
Obteče me plamen ognja živa,
Ustade se srce u prsima,
Sjeknu pamet, moći udvojstruče:
“ Da si Vilo, Bogom posestrima. „ —
Obrekoh se, zavjerih se,
Na vilinskoj kobnoj tlaci:
Oli glavom završiti,
Od nastupa vilinskoga,
Od bolesti srca moga;
Oli muke mučit krute,
Za Istinu, za Ljepotu;
Dokle brčno nikne perje,
Na polete nesmetene,
Na pobjede izvojene.

A vi Perci, sliepi bozi,
Na Olimpu zemaljskome,
Što se Snagom opasaste,
A Silom se utvrdiste;
Da sapnete ljudske umi,
Da saprete ljudske predke;
Da otmete i dušite,
Što nam miljeg' Tvorac dade;
Usud znajte, sud vam sudi,
Nepomičan, neumoljan,
Usud vječne Providnosti,
Jer u nakrst ljudskoj stopi,
On nabrazda: *napred, napred.*

PRIMJETBE.

---

[1]) Sve se ovo odnosi na tri uljudstva: jelinsko, latinsko, i kršćansko-evropejsko, i na njihove razne plodove zadružne i književne.

[2]) Turski, Balkan-latinski, Haemus —

[3]) Jelinska priča povieda da, u prastaro vrieme (god. 1262 prie Isusa) *Jason*, sin kralja Tešalskoga, opremi korablju su pedeset vesalà da osvoji *zlatno runo*, kojega je čuvao, ka' oči, kralj Aeta u Kolkidi na Crnom Moru. Drvodjel *Argo* sadjelao je tu glasovitu korablju; otle Argoplovci. *Orfej*, guslar kojega nije bilo u svietu, pà na gudnju i na pjesme prestajale rieke u matici, primicalo mu se drvlje i kamenje, i najljuće zvieri primamljene, pratio je i slobodio te po izbor junake, ali nevješte pomorce. Orfej bio je divac i za života vieran ljubimac svojoj preminuloj vjerenici. S' toga žene ga nemilo pozlobe, da ga jednom spopanu i na komade izčupaju. Vile mu čuvaju tielo, a gusla mu je u zviezdam. *Medea* kći kraljeva, na glasu vračarica, zaljubi se u Jasona, izmakne od otca zlatno runo i pobježe s' Argoplovcim.

[4]) Javor, drvo pjesničko. Skubanj, glava broda, običajno runom obložena, ka' vlasuljom.

[5]) Dunav, Prut, Dniepar, Bug.

[6]) *Nereo*, sin Boga *Oceana*, uze svoju sestru Dori, i s' njom porodi pedeset ćeri, pedeset diklicá, vilá pomorskih. A Najadke bile su vile rieká i izvorá! Pa sve skupa zvalè su se Oceanke, ćeri Boga mora, rieká i svih izvorá, kojemu su u diobi svieta braća učinili krivo.

[7]) *Leljo*, latin. *Amor, Cupido*, a jelin. *Eros*, sin Ladin, latin. Venus, jelin. Afrodite (Pjenorasta, jer se mislilo da je postala od morske pjene), obor-boginje ljepote, ljubavi i bluda. I Lada i sin njoj Leljo, poznati su

u našem narodnom bajoslovju, pa i danas se u poskočnicam pripieva:

Neven vene, Le, za goricom,
Leljo Le!
Gledah momu od malena,
Lado! Lado!
Od malena do golema,
Lado, Lado! itd.

[8]) Evo nješto o Prometeju (Ognjišaru), po basni i po današnjoj znanosti. Basna o Prometeju nije samih Jeliná, nego svih narodá *Arijanskih* (sanskr. slavnih), t. j. Indo-evropejskih (Indianci, Persianci, Jeleni, Latini, Slavjani, Germani, Celti). Tko je iznašao oganj i svietlo taj je pravi otac uljudnosti; jer bez ognja nemože biti ništa za ljudstva *). Taj je Prometej, sanskr. Pramantha, šćap kojim se tare da izkreše oganj — Pramathyus-tko čini i krade oganj. Jelini pojmeć učinke ognja, i smisao uzduhovniv, navrnuše manthanein-naučiti — Promethevs-koi prvo znade Promisá — a na suprot mu brat Epimetheus, koi potla se nauči, potla se stavi. U Grčkoj pojam se oprostio basnoslovnoga tišmena (chaos), i šćap ognjokresni prometnuo se u utjelovu duha ljudskoga na drzovitoj i neprestanoj borbi s' redom prirode. Eziod kaže za Prometeja, da je Dïv (gigant-titan) t. j. omladak Neba i Zemlje, od onih prvotnih bundžijá, koje nova učenost priznala je za mjestne bogove, samo malo neotesanije, i prignute životinstvu nješto više od liepih olimpskih bogová; rad šta dïvi su i ostali mal po malo, pored onih bogová, zatureni oli zaboravljeni. Kasnije, imenim njihovim nazivale su se sile prirodne neuredjene i nepodjarmljene. Sve basne arijanske poviedaju o borbi bogová, ravnateljá reda prirodnoga sa

---

*) Nijeli zamirno, veli Albert Reville u članku kojim nam je razmrsio ovu basnu, da sjeverno uljudstvo danas premašno u svietu, diglo se i prostrlo početkom XIV vieka, stopro tada kad su se počele pećke (cheminees) ložiti po svoj Evropi?

živaljim smutljivim, koji rek bi da im se oblasti opiru, bilo olujam, bilo sopcim (erution volcanique), bilo trešnjami. *Jafet*, sin Neba i Zemlje, imao je od Klimene, Oceanove ćeri, četri sina, Atlas-a, Menetius-a, Prometeus-a i Epimet-a. Ovo je pleme neprijatno bilo ka Jupiteru. Buntovnika Atlasa on svrnu da podrži sviet; a Menetiusa strovali u Ad (paka). Prometej, premda od Boga i neumrl, u rodu je s' ljudima po majci Zemlji. Kad se Jupiter pognao dïvim, Prometej ih svjetovao na mir; ali kad ih vidi strovaljene i ljude ubiedjene, smili mu se; i on, živa utjela izumnosti ljudske, doskoči nevolji uz prkos Jupiteru. Ovde se valja spomenuti kakve je vrste, kod starih poganá, mogujstvo njihovih bogová. Oni se mogu kruto svetiti onim koji njim se opiru; ali nemogu nikako potrt što je učinjeno. Jupiter nije mogao oteti ljudem oganj što im je spustio Prometej. Ovde nam je ključ ove jelinske basne. Jupiter utjelova neba, našao se vrhovni bog, ka' reditelj i ravnatelj tvarnoga svieta. Kad čovjek, kreposću svoga uma, segne preko prirode tvarne, skupo ga plati. Njegova napredovanja i njegova osvajanja, možda će ga rinuti u više duševnih nevoljá, nego li što ga iz tjelesnih oslobode; ali red prirodni nemože da mu već napredak oduzme. Jupiter nemože nego da se osveti; i ljuto se osvetio, kako po basni u pjesmi se pjeva. Jetru čupa orô, Perunova ptica, jer su stari držali jetru gnjezdom duševnih nahlepá, strasti i zlovolje. To su muke što muče veliki duhovi, u zalićanju za uzorom (idealom). Brat Epimet (Nahlep) predstavlja nam protivnu stranu ljudskoga duha. Nije bez pameti, ali nezna s' njom da se služi na oposum. On duhom kasan i lien, nestavlja se zla, nego kad je unj zagazio. Uzalud mu Prometej govorio da se kani Jupiterovih darová. Epimetej bio je veselovidac i žirnjak (realiste) koi nije nikad mario za mutna predvidjanja tankoumniká (ideologues) što bi on zvao vjetrogonjam: on ti kliče pred Pandoru (Svedarku), čestit da mu ljubavi odvraća. Užasne posljedice nisu zakasnile. Čovjek pomoću Pro-

meteovom, mnogo je omudrio i osnažio: on se, kako bi se danas reklo, na brzu ruku izobrazio (uljudio); ali ustanu gadne strasti, nagloželja, neznaboštvo spireno od površnoga znanja i od hologa pouzdanja u svoje moći, zloporabe čovjeka koi nezna razborno da se služi zagospodarenjem prirode; napredak tvarni, kad mu nije uporedjen napredak duševni (moralni), više mu škodi no što mu pomaže; jer samo sve tovećma razdražuje na posmage, i podhranjuje mu putenosti. Tad *civilizacija,* jest istovetna krasnoimena Pandora, sjajka, veselka, vioglavka, koja raztapa srce u prsima; ali koliko čemerá za sobom ostavlja, koliko li jalá izasiplje, ta smamljivi kip sliepljen od gnjile! Medjutim Prometej strada. Doće dan kad će silni Hrelja (Hercules) smaknuti orla i odkovati dïva.

Erodot priča, da je Prometeju bila za ljubu Asia, kao da se tim pamtio oni dio svieta u kojem je koljevka ljudi i uljudnosti. S' istoga uzroka reklo se da je muke trpio u Kavkazu. Jelinski je narod o sebi pripoviedao da je ostavio priprostost i divljačnost iza visokih gorà što diele Evropu od Azije. I dan danas Čerkezi pripoviedaju putniku za dïve prikovane i mučene na Kavkazkih hridinah.

Veleum Eskilov basnu Prometeovu za svoje groznokaze (tragedie) veličanstveno, ali na prosto uredi: iz sve basne on je izbrao i nadigao *velikog dïva mučenika svoga uma i svoje ljubavi,* pa uzanj stavio druga sobstva, koja predstavljaju utjelovu drugih težnja ljudske naravi. U njega su Oceanke, što nam predstavljaju one milostive duše, koje obore suzam kad čuju za kakvo nedostojno progonstvo; al' bi radje odvraćale poštenjaka od začetoga djela, nego bi ga bodrile i kriepile da postoji.

Ocean je stari tvrdosrdac, koi potla nego je vidio mnogo dobrih nadá izjaloviti se, i mnogo svakojakih promiená zapamtio, malo čemu vjeruje; klanja se jačemu, prima kako što dolazi, zadovoljan onomu što ima.

Io, u prostoj basni jest utjelova *Mjeseca,* u koju Jupiter (t. j. nebo) jest zaljubljen, a žena mu Junon čini da im stražari Argo sto-oka (zviezde na nebu). Mjesec, t. j. Io, jest putnica svedjerna, kao da je obad tjera po pučini nebesnoj, dok se napokon nepretvori u kravu (otle njoj rozi) i koje šta još, i nespane k' odru Jupiterovu. I ćer Inaka kralja (Io) muke podnosi ka' i Prometej; ali ona nezna nego plakati, drhtati, i tužiti se; a Prometej lomi se, krši se, ali se nepredaje. Io će poroditi oslobodioca Prometeju. Biedno ljudstvo (Io), plačno i slabo, uzalud kad i kad u svom dugu putovanju odahne slušajuć kojega blagovjestnika, što mu sudbinu odkriva i uslobadja ga, jer pritiče naredba: *napred, napred svedj;* i okrvavljenu red mu je da putuje, i da hiti onomu uzoru (ideale) što ga k' sebi priteže ujedno i stravi. Ali nek uzdanja neizgubi. Prometej, što vidi dalje nego što vidi Io, zna da obad kroz muke ju vodi cilju ozgor odredjenu, gdje se ima žalost okrenuti u radost. Prometej predriče Jupiteru da će i njegovo vrhovno bogovanje prestati, i da će se na njem izkaliti kletva otca mu Saturna; ka što je i Saturnusa, pored svih njegovih sviriepnih prezanjá (precautions), dopala kletva njegova otca Uranus-a, kojega je bio zbacio s' priestolja. Ovo se sve slaga sa vjerom štovalacà više bogová (politeistá), koji su držali da je tajna moć, zakon neprominljiv, osvetan, neopredieljen, absolutan, sam Usud (Fatum-Destino), kojemu se ništa nije moglo oprieti ni na nebu ni na zemlji.

Eskilo uvadja i Merkura (Dobropana) udvoricu podloga pred gospodarom, holca sa prognanicim, poruguše velikim dušam, vjeruje u samu silu, i sve mu je nastojanje da dosluči sa onim koji zapoviedaju.

Jelinski je veleum umišljajem uzrio kroz basnu ovu istinu, da dobrotvori čovječanstva, njegovi slobodioci, njegovi pravi prijatelji, plaćaju svoju ljubav sa svojim pokojem, i mukam samim odkupljuju svetu želju koja ih peče. — Žrtva na Golgoti najsvetija je uporava toga zakona, što je ljudski um mogao na-

slutiti i predstaviti pod oblakom divne basne, akó joj se i nije mogao doviti (formuler).

Nakovnik - Nakovica - Vulkanus-jel. Efaistos - Bog ognja i kovač bogová, sin Perunov. Kad se rodio tako je bio grdan i nakazan, da ga otac s' neba bacio na zemlju; u tome čedo noge slomilo i ostalo na vieke šepavo. Vulkan je bio snažan i širokih pleći. Da ga utješi, Perun dade mu Ladu za zaručnicu, i čast kovača njegovih gromová. (Oganj svemirski padnuv sa neba, neprestance radi pod zemljom, tvarajuć ruda i. o.) U Ognjišarevoj basni Vulkan predstavlja neotresena srca u najam, sliepa ratila nepravde.

Dobran — Dobropan-Merkur — kod Grka, ulak bogová; Bog umjetna govorenja, trgovine, i lupežá. I naši su ga stari poznavali.

Znavorka - latin. Minerva; jelin. Athene i Palas (dikla) - božica mudrosti, umjetnosti, i ratá. Rodila se od čela Perunova bez majke. Zainadi se s' Neptunom, u čije će se ime nazvati grad Athena, i pogode se da dobije tko izmisli najkoristniju stvar po ljude. Neptun satvori konja, a Minerva maslinu; pa osta oklad na njoj, jer maslina je koristnija buduć znamenje mira. Minerva pretvori u pauka vezilju Arakne, jer se hotjela da zna vesti bolje od nje: ona se nije htjela udavati (izgled onim koji se bave sa znanostima).

Miljenke latin. Gratiae, jelin. harites-božice ljepote, ćeri Ladine, nazvane po onome što se mili u ljepoti. Tri su bile: Jasinka (Aglaja-što se jasni), Cvietka (Thalija-što cvate), Veselka (Evfrosine-što se veseli); čiste su, dikle su, i svedjer ujedin (tri znamena kako se milost ima davati, primati i odvraćati).

Proljeće - stari pogani imali su i četri božice za četri godišnja vremena, svaka svojim darovim vladala.

Gladoljet - Saturnus, jelin. Kronos (Hronos-vrieme) — šurka povieda da je on otac svih bogovà, i da je htio svoje sinove da pojede (vrieme sve jede, ruši) bojeći se da mu neotmu carovanje. Al' mu žena kradom izmače Peruna, i on otca potjera s' priestolja

Olimpskoga. I naši su ga stari pod tim imenom poznavali.

Olimp: (Grčki olos - lampon - svesjajni). Brdo izmedju Macedonije i Tracije, *Velikim* vrhom diže se nad Solunskim morem do preko 7000. stopá. Divota ga je pogledati s' mora, a još divnije razgledati s' njega otoke i prodolja jelinska. Olimp je vrhom maglovit i s' toga najmiliji stan jelinskim bozim. Tu je Jupiter gospodario, štakom u ruci, a orlom izmedju nogu. Pjesnici k' tomu uzimali su Olimp u suznak nebesá.

⁹) *Tezjaj* - stružnica - radnji stol drvodielca.
Miholj - rabotnja klupa svakoga zanačije.
Viganj - kovačnica.

¹⁰) *Mîla* - tvarno uživanje čuvstvá.

¹¹) Perunova su osobita znamenja i vlasti: triesk i zla godina.

¹²) Skitnjava, odnosi se na mjesto mučeništva, ujedno i na stan slavjanskih praotaća (Skicia).

¹³) *Medea*, vidi više ³).

¹⁴) *Strnjauk* - jauk od kojega se strne, sáne, gíne.

¹⁵) *Utvoriti se kome što* - viditi - visionem habere.

¹⁶) Odnosi se na povjest i ćud današnju naroda Jelinskoga.

¹⁷) *Uzvesti* (platno) *tiriplikom* - kad je na krosnam udievati pritanušnu potku.

Opis vilina odiela odnosi se na vrsnoću i ćud uzorá veleuma Jelinskoga. Tiriplik u svionici označuje pritanušnu, ali tjelovnu stranu njihovu. Za to vilinska golotinja, donekle svionicom prekrivena; za to i tjelesni, po nas nečedni, opis Nerejevkà.

¹⁸) *Svemir* - vasion - cio sviet — cosmos. —

¹⁹) *Milotatan* — stvar, trava, čeljade, koje meko prianja uz drugoga. —

²⁰) Narodna priča kaže da, kad se nagazi na vilinsko kolo, jali na vilinsku zdjelu, jali na sielo, jal, ka što veli pjesma, kad se orosi na vilinskoj tlaci, oliti je

red postati vilenikom, pustiti da te se vile drže, dv-
riti ih, ako si čemu; jali red ti je da stradaš, rp-
gorivši oči, noge, pa i samu glavu.

[21]) *Biti na uzovu* - biti s' kime na uzovu, zvati se na kr-
sno ime, na čast — i. t. d.

Ovo se odnosi na srodstvo dvaju naroda, Je-
linskoga i Slovinskoga.

Izor — mjesto izorito - uzdignuto, liepa obzorja.

[22]) Ingleska politika.

[23]) *Ujamak* — mka: konac kojim je što bilo ujamčeno (faufilè). Žene gataju da ujamkom nikakvih haljinà nevalja šiti:

Majka svoga sina sjetovala,
Da se čuva i da se učuva
Od *ujamka* i od ureznika,
Da ga tanka puška neubije.

(Vuk Riečnik.)

Ureznik - ostanak osnove na koju se nemože tkat, pak se odreže, ureže.

Upotljivo platno - kad se u tkanju predja mnogo kida, pa se navezuje (nodis plenus). Ovo se sve odnosi na bezobzirno uzimanje iz tudjih jezikà i književnosti.

[24]) *Krvno kolo* - kad se skupe kmeti da kmetuju za krv: judicium capitis.

KNJIŽNICA ZA MLADEŽ.

KNJIGA XXXII.

LJUBIČICE.

CRTICE ZA ODRASLU MLADEŽ.

NAPISAO

DAVORIN TRSTENJAK.

ZAGREB 1895.

NAKLADOM HRV. PEDAGOŠKO-KNJIŽEVNOGA ZBORA.

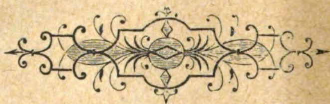

KNJIŽNICA ZA MLADEŽ.

IZDAJE

HRV. PEDAGOŠKO-KNJIŽEVNI ZBOR.

KNJIGA XXXII.

ZAGREB 1895.

TISAK C. ALBRECHTA.

IZABRANE PRIPOVIJETKE
ZA MLADEŽ.

LJUBIČICE.

CRTICE ZA ODRASLU MLADEŽ.

NAPISAO

DAVORIN TRSTENJAK.

ZAGREB 1895.

NAKLADOM HRV. PED. KNJIŽ. ZBORA.

Iver ne pada daleko od klade.

Pripovijedaju Muhamedovci, kako ima njihov svetac, te hoda po svijetu sad u ovom, sad u onom licu, ali nikad u ciganskom. Navraća se samo u poštene kuće, a gdje dođe, sretne li čeljadi!

„Eno“, reče mi Alibeg-Adži-Arifa, „otkako mi se svetac ukaza u dućanu, sve mi sretno izlazi.“ Ali i jest ono pravi poštenjak. Zaželi i turski car, da mu se svetac u dvoru ukaže i sreću utvrdi. Moli se Bogu, vlada se pošteno, ispituje dušu svoju, ne bi li mu se utajilo koje zlo djelo, ali ne može ništa da nađe, a svecu opet ni traga ni glasa. U toj želji i ostari car. Šalje on telale* po svem carstvu svojem Viču telali po čaršijama**: „Čuj

* telal = koji vičući što oglašuje.
** čaršija = trg.

i počuj dobar čovječe! Tko bi izmolio ili kako izradio, da se navrati svetac u carevu kuću, car bi mu dao odmah silno blago a poslije učinio bi ga čestita!“ Viče telal, što ga grlo nosi, viče danas, viče sutra, a nitko se ne uzda u sebe Čuje to neki hodža*, čovjek dobar i pošten ali gola sirotinja, a pun sitne djece. Nikada da bi on koga tužio ili se komu zamjerio. Samo ga tištila briga s tolike djece, žene i ostarjele majke Čuje on telala, gdje toliko viče, pa će u sebi: „Idem ja caru, pa ako ne namolim sveca, neka mi car uzme glavu, a čeljad mi ostaje u dobru životu.“ To odluči i ode odmah caru u dvor. Car ga lijepo dočeka, a kada reče, da mu treba zato 40 dana, car se obveseli, kao da ga ogrejalo sunce, a obasjao mjesec, pa šalje kući njegovoj bogatih darova. Vrati se hodža kući svojoj, al eto ti blaga i svega u kući na pretek. I sam reče ženi svojoj: „I previše je toga dobra! Zovni i podaj sirotinji, udijeli zdravu i bolesnu!“ Djeca poskakuju od veselja, oživi i starica majka, koliko sa svoje, toliko gledajući tuđu sreću, dok hodža tone u teške brige, posti i moli se Bogu, ne bi li kako ugodio caru. Dođe četrdeseti dan, a sveca ni otkuda u carski dvor. Diže se hodža, pa će pred cara. Sjedi car u sjajnoj dvorani, a s lijeva i desna

* hodža = turski pop.

njegovi savjetnici. Za hodžom dođe lijepo dijete, carski odjeveno, i stane uz starca savjetnika na stražnjem mjestu.

„Svijetli care!“, počinje hodža žalostivo, „nema sveca. Prevari me nada. Kriv sam. Evo moje glave. Sudi!“

Car pogleda savjetnike, pa ih upita: „Što zasluži, tko prevari cara?“

Poče prvi savjetnik: „Neka se sasiječe u komadiće i razvjesi na raskršću, a da svijet upamti, neka se tu napiše: Ovo je insansko* meso. Ovako će biti svakome, tko prevari cara!“

„Što ti veliš na to?“ upita car hodžu.

Hodža nakrene glavu i obori oči, kao da će reći: i pravo je tako. Pita car drugoga savjetnika, a on će oštro: „Ja bih mu živu izvadio kosti, pa ih satro i stucao u stupi, svezao u krpu, namjestio pred džamijom** i napisao: Ovako će bit svakome, tko prevari cara!“

Zapita car trećega, koji bijaše među njima kao neki izbacak. Bijaše to mudar i blag starac. Nikad on ne bi sudio preoštro ili krivo, da ugodi caru, pa da sjedne njemu uz koljeno, nego kako je mislio, da je najbolje. On pogleda blago i mirno

* insanski = čovječji.
** džamija = turska bogomolja.

caru u oči, pa će ovako: „Care! Nema sudiji preče i ljepše na svijetu, nego li je pravda. — Gospodaru! Uzdao se hodža, da ti donese najveću sreću, a nije ni čudo, kada sva njegova varoš govori: mi smo sirotinja Nemamo pod Bogom ništa, ali imamo vođu, imamo hodžu! Što svetac ne dođe, kriv si ti, care. Čini dobro, kao da i sveca nema. Gospodaru! Oprosti mu! Tvoje jest praštati, a ne sjeći i satirati."

Smrknu se oštri savjetnici, zamisli se car, ali će u to ono lijepo dijete jasnim i blagim glasom:

„Care! Ovo ti je pravi savjetnik i tvoj najveći prijatelj. On ti je od onih ljudi, kakovih je malo u svijetu. Kakov je on, takvo bijaše i sve koljeno njegovo. Onaj tvoj prvi savjetnik, koji bi sjekao i sjecao, bijaše u mladosti mesar, a tako i njegovo koljeno U krvi mu je, te bi ne samo klao, nego i sjekao. A ovaj drugi, što bi sve u prašinu satro, u svojoj je mladosti stupao ječam i drugo žito. Toga zanata bijahu i njegovi pređi. Iver ne pada daleko od klade."

To reče i nesta ga, kao da se rasplinulo. Začudi se car, pa će hodži: „Kamo nesta tvoga lijepoga djeteta?"

„Nije ono moje dijete", odvrati hodža, „nego ja mišljah, da je tvoje, gdje ovako lijepo dolazi."

„Ja mišljah", reče car, „ti ga dovede, ne bi

li me sklonulo na milost, a Bože veliki, na svemu ti hvala, to bijaše svetac!“

Razvedri se caru lice, a prepanu se oholi savjetnici. Sretan je hodža, a do sada posljednji savjetnik kao da suncem osijeva. Tada car bogato nagradi hodžu i dovrši:

„Kruti i sebični sluge, odlazite, da vas ne vide oči moje, a ti živa istino i dobroto“, reče dobromu savjetniku, „sjedi meni uz koljeno.“

„Careva je praštati“, doda savjetnik.

Od onda car nikoga ne pogubi, a narod ga ljubljaše još više

Kad car hoće, da završi svoje sretno carevanje, upita svoga dobroga savjetnika: „Čestiti moj savjetniče! Hoću da predam carstvo sinu svomu, pa mi reci, koji da mu nauk kažem?“

„Kada mu predaš vlast“, odgovara savjetnik, „kaži mu: Sine! Imaš blaga, imaš topova, imaš pušaka, imaš silnu snagu u vojsci, ali upamti, da car s narodom caruje!“

Tko tebe kamenom, ti njega kruhom.

Porezavši starac Mijat vinograd sjedne na klupu na vrh brda, otkale je krasan pogled preko Une u Bosnu. Odmarajući se najvoli ondje posjediti i gledati lijepa bosanska brda kod Kostajnice. Sjedi izmoren starac mirno, puši lulu i gleda daleko preko brda. Stare mu se uspomene odmotavaju u glavi. Zatečem ga ovako, sjednem do njega i upitam ga veselo, kud odletiše njegove misli.

„Dragi moj prijatelju“, odvraća starac milo, „baš prevraćam, kako je bilo u Bosni prije kojih trideset godina. Ej, dragi moj, bijaše tu i grozote i ljepote.“

Starac je horan za pričanje, te ga zamolim, da što pripovijeda, a on će odmah:

„Onamo na onim brdima, gdje šenica zeleni, palio sam ja nekada šumu i lučio pepeljiku. Jednim druš-

tvom upravljao sam ja, a drugim neki Miško iz Stubice. Gazda nam bijaše vrlo dobar čovjek i poštenjak na glasu. Mnogo je puta spominjao i meni i Mišku, da isplaćujemo radnike pošteno. „Bolje da štetujem ja, nego radnik. Ne plaćaj manje, nego li je vrijedno; ne uzimaj jeftinije, nego kako je pravo; nikada se ne okorišćuj tuđim neznanjem i tuđom neprilikom.“ A ja sam te krasne riječi i poslušao. Tako bijaše među nama najljepša sloga i mir. Al ipak se s Miškom zakvačim. Oba mladi, a tobože junaci, on Zagorac, a ja Kostajničanin, pa ne popušta ni jedan. Kažem gazdi: „Ili ja ili Miško iz posla!“ Gospodar otpusti Miška, a oba smo krivi, dapače ja više nego on. Osta Miško bez posla. Ja napokon ohladim i bijaše mi žao, što mi drug osta bez kruha.

Šest godina iza toga šalje mene gazda za poslom u Travnik. Onda se bila oko Banjaluke raja nešto uzbunila. Ja oružje za pas i uzjašem dobra vranca, pa ajde. Zagazim u neki klanac. Vranac gazi do koljena, kad li nasred puta stoji rog baruta, a nigdje nikoga. Zaustavim konja i sagnem se, da dignem rog, kad li cakne puška iza bukve, ali srećom ne sastavi. Vranac poskoči, kô da je povilenio. To je rđav početak. Odmah pomislih na Miška. Ja vazda na oprezu. Za svaku sam bukvu živo zagledao, a puška mi u ruci.

Na nekom potoku u šumi okupe me Turci, razoružaju me i hoće na silu, da sam ja uhoda banjalučki. Nema tu šale Turčin uzme moga vranca, a ja uzjašem njegovo kljuse. Sveže me nemilice. U putu zaklinjem ja njega, da mi razriješi ruke, al on ni da čuje Ponudim ga dukatom, a on će odmah: „Taman!“ I razveže mi ruke. Izvadim kesu, a on se natkući, da vidi, ima li koliko u njoj. Prođe pô sata, a on mene opet veže. Kumim ja njega i zaklinjem, a on samo: „Selo je blizu.“ E, kad nije druge, veži, ali ne stezuj. Steže on kao krvnik. Prođosmo selo, a on ni mukaet.* Bratim ga, a on oštro: „Jok! More, velika je planina! Ima hajduka. Ne ću, da mi te otmu.“ Nudim ja njemu opet dukat, al on ne će; dajem tri, pa četiri, a on razriješi. Domala steže on opet, dok ovako ne istisne iz moje kese zadnju paru.

U Travniku baci me gladna i jadna u tamnicu. U prvi čas nijesam ništa vidio. Doskora razaberem u mraku nekoliko otrcanih i kukavnih ljudi, gdje sjede i čuče na zemlji. U tamnici je grozan smrad. Kako da tuj čovjek ne sagnije za godinu dana od tolikoga gada, što leži kao kaljuža? Smuči mi se. Staja se čisti i zrači, al ovo nikad. Gušim se. Polije me znoj. Čučnem i ja. Gledaju u me moji jadni

---

* mukaet = kao da i ništa nije.

drugovi, pa me pitaju, što skrivih . . . Mine dobar sat, kad li netko pokuca tamnici na vrata i zapita: „Je li u nutra jedan „Švaba?“ Ja se i nehotice dignem. To je Miškov glas! Sada će mi se narugati. Sve šuti. Opet će Miško: „Brate, Mijate, jesi li ovdje? Javi se! Ja sam tvoj Miško.“ Šutim ja. Ali će Miško opet milim glasom: „Ljudi, je li među vama povisok, mlad Švaba?“ — „Jest“, odgovori mu jedan uznik negdje iz kuta. Sve opet šuti. — Miško se više ne javlja. U onoj tjeskobi zaboravih ja i na smrad. Za podrug sat otvore se vrata, a Miško ulazi mila lica i pogleda, kao da sam mu rođeni brat i najveći dobrotvor. On progovori: „Evo, brate, jedi i pij!“ — Da znaš, koliko mi je bilo teško! Stidih se, što mu učinih krivo, a evo on mene nudi pečenom kokoši, pogačom i tikvicom rakije! Ovako ne okajah ni jedan grijeh u svom vijeku. Pored toga ne osjećah više one grdobe i smrada, toliko me boljelo. Bijah sitan kao mrav, a Miško dobar, i kao da ni ne zna, da sam ja njega kamenom. Nijesam imao obraza, da mu pravo u oči pogledam. Onaj mi je mrak baš poslužio. I sad žalim, što mu ono uradih. Uzmem Miškove darove. A tada će Miško: „Ja se ovdje priženih. Imam dječice i nešto svoje sirotinje. Hvala Bogu, živi se!“ — Za tim morade otići. Jesti ne mogoh, nego popih nešto rakije. Kokoš i pogaču dadnem svojim drugo-

vima. U to zvekne u tamnici lanac i pomoli se iz kuta star, blatan, prnjav Turčin. Na gušavu mu vratu teška halka* i veriga. Prikovan je. I on jadnik dobio svoj dio.

Ovako me je čestiti Zagorac dvorio četiri dana i pomogao mi, da me pustiše iz tamnice. To bijaše po me velika i prevelika škola. Od ono doba ja znam, što će reći: „Tko tebe kamenom, ti njega kruhom."

---

* halka = gvozden kolut.

Stari kadija.

Sjedi kadija u šerijatskom sudu, pred njim otvorena knjiga, a u ruci brojanice. Brada mu pala do pojasa, a ćurak* izlizan. Deset minu godina, što se nitko ne tuži i preda nj ne dolazi, pa on živi mirno i tiho, moli se Bogu i klanja, te uči mudre knjige, kao da je svetac, a ne kadija.

Ovako mi stade pričati jedne večeri stari Bošnjak Kerim, pa nastavi: „Kukavan mu je život, rekli bi današnji ljudi, ali pravednički, smiren i zadovoljan. Kada te pogleda, kao da grije blago sunce, a kada ti njega gledaš, sva ti se duša ogrije. Ta znaš i sam, kolika je milota gledati i slušati dobre ljude. Skloni se sunce na počinak, a kadija iz sudnice, pa kupi hljebac kruha, stisne ga pod pazuho i krene

* ćurak = kaput krznom obrubljen i podstavljen.

kući. Došavši pred ulična vrata pokuca, a javi se kadinica, vjerna druga njegova: „Tko je božji?“

„Ja sam, srećo moja!“ ozove se kadija.

Trošna se vrata otvore, a žena sagledavši hljebac, pogleda druga življe u oči, pa će sva u brizi: „Odakle ti hljebac?“

„Kupih ga, dušo moja. Evo ti?“

„Da ga nijesi primio u mito?“

„Zaradio sam, dragosti moja, zaradio pošteno.“

„Neka je blagosloven! Hajde, hajde druže, da večeramo!“

Večeraše suh hljebac slatko i spokojno.

Tako im tekli mirni i srećni dani, ali jednom zakla vuk čovjeku vola težaka. Rekoše mu, da tuži vuka, a siromah hup, cup, pa pred kadiju.

„Što ćeš ti, sinko?“ zapita kadija.

Čovjek mu kaza sve, kako je bilo, a on napiše pismo, zovne muzura (slugu), da ga odnese u šumu, a tužitelju odgovori: „Čekaj, dijete moje!“

Muzur baci u šumu pozivnicu i vikne: „Šumo, šalji vuka pred sud, jer ucvijeli sirotinju!“

Vraćajući se muzur u sud, ogleda se, kad li ide vuk sustopice za njim. Dođe vuk u sud, a kadija presudi: „Pođi, vuče, s ovim dobrim čovjekom, ujarmi se i zamijeni vola, što ga zakla!“

Vuk posluša pravednoga kadiju na tom pravednom

putu, pa stane tegliti i orati s volom kao s bratom svojim. Tolika je sila u stalnoj sudačkoj pravdi!

Pođe Turčin u Meku na ćabu i u tom putu pade mu kesa s novcima u more. Otiđe u sud, da se tuži, a kadija zapovjedi moru, i ono izbaci kesu.

Od ono se doba stao svijet tužakati. Dođe čovjek kadiji i zamoli ga, da mu nađe izgubljeni novac, ali će kadija tužno:

„Ne mogu ti pomoći, sinko! Imam ja drugu ženu, koja mi govori: Sudi, ukradi i donesi! Osudih ja po njezinoj pameti i uvalih sebi i tebi kamen u torbu."

Od ono doba ne bijahu osuđenici zadovoljni ni s najpravednijom osudom.

Kadija se raspusti sa ženom, okaje grijehe svoje, a na samrti reče prijateljima: „Dobra su djela najljepša molitva . . ."

Dovrši pak svoj život ovom arapskom: „Bolje je jedan dan pravedno suditi, nego šezdeset dana Bogu se moliti. To kazujte djeci svojoj!"

Car i kadija.

„Sagradi majstor caru džamiju“, pričaše Ali-beg, „da take nije bilo u svem svijetu.“ Kad bi gotova, upita ga car: „Bi li, majstore, mogao sagraditi i ljepšu džamiju od ove?“

„Ma bih, da mi više platiš“, odgovori čovjek.

Car se razljuti, trgne sablju i osiječe majstoru desnu ruku. Majstor pred kadiju i utuži cara. Zovne kadija cara i majstora u sudnicu, pa će ovako: „Care, zašto osiječe ruku majstoru, pa baci njega i njegovu nejačad u nevolju?“

„Čestiti kadija, i ti bi ovako činio. Uglavih s njime, da mi gradi džamiju, što umije ljepšu i kake nema na zemlji, a ja da platim, što on ište. Kada bi gotova, ukaza se sva njezina ljepota i dragota i meni ne bi veće sreće u životu. Na to mi odgovori

majstor, da bi umio sagraditi i ljepšu, da mu više platim. Osjekoh mu ruku, jer ona ne učini, što jezik reče, a ti sad sudi po božjem šerijatu!"

„Je li tako?" upita kadija majstora.

„Sve je tako", odgovori majstor. — „Kad ja podigoh, još čobanom kod ovaca, prvu džamiju, bijaše od blata i šljunka, a najljepša, što je mogoše stvoriti moje nejačke ruke. Svaka nova, što ju ikada gradih, bijaše najljepša, pa i careva. Kad bi gotova, vidim ja, da bi i ovo i ono moglo ljepše biti, te odgovorih caru istinu. Da mi Bog ne dade ove pameti, ostadoh čobanom. Stoji pisano: Čovječe, što više radiš i učiš, to ćeš bolji biti, i djela tvoja bit će ljepša i bolja. A ti sad presudi po božjoj pravdi!"

Kadija nož iza pasa i osiječe caru ruku, a car mirno: „Da nijesi, kadija, ovako presudio, posjekoh te ovom sabljom!"

Na to kadija pridigne kraj sebe jastuk na sjedalu, a pod njim savijena strašna zmija, i reče caru: „Da si se oprô ovoj presudi, ova bi te zmija bila progutala!"

„Majstore, dat ću ti blaga", doda car, „pa živi, što možeš srećnije; preteći će ga tebi i tvomu rodu i koljenu." — Izljubivši se s majstorom, reče car kadiji: „Posjekoh ruku i izgubih ju, ali draže mi je poštenje, što ga gledam u carstvu svomu."

*

Neka je svakomu sudiji ovakova guja, a svakomu poglavici ovakva sablja!

„Rastaše se sva trojica smireni i veći prijatelji, nego što bijahu ikada“ — dovrši čestiti Ali-beg.

Pravedničko selo.

Sjeđah s begom u bosanskoj kućici. Bijaše sumrak. Bukovina se u peći živo žarila. Obojica zamukosmo i gledasmo u vatru. Pričaše beg prije, kako je bilo nekad u Bosni. Sve bijaše tiho i mirno. Pogleda me beg pouzdano, pa će ovako:

„Bijaše u staro vrijeme pravedničko selo i u njega svega dosta. Narod se pazio, stariji se slušali i živjelo se kako samo Bog hoće. Šalje car u to selo kadiju, da mu sudi, ali ne će on po božjem šerijatu, nego baš krivo. Kako to vidi seoski hodža, skupi selo na vrh brda, pa uči i uči iz knjige, a narod samo amina. Dadne Bog i umre kadija. Dođe drugi i kako presudi krivo, povede hodža narod na brdo, uči iz knjige, amina staro i mlado, a Bog zovne hadiju na drugi svijet, da mu sudi.

Slušalo selo hodžu, a on ga učio, volio i od svake krivice branio. Hodža uzimao od sela malo, samo koliko je trebao.

Nuđali pravednici svega, koliko ti drago, ali ne će hodža više, nego bez česa ni prosjak ne može da bude. Imao on paripče, a na njem bijahu uzde od lika, ali štovalo selo hodžu i zvalo ga božjim poslanikom.

Šalje car opet kadiju, slatku liju, da sudi pravednicima. Ovaj kadija namisli skršiti selo, pa da ono ostane rđavo i bez milosti božje, kao što bijahu druga sela, a on da striže i guli. Pozove prèda se seoske starješine, pa će im slatko i glatko:

„Donesite mi svaki po jaje. Ne tražim više ni od koga. U mene je taki običaj!“

Starješine odvrate: „Donijet ćemo ti po desetak, a po jedno ne možemo od stida i sramote.“

„Ne ću ja više, nego po jedno, a toliko ne bi uzeo ni vaš hodža, komu puče glas nebom i zemljom.“

Pomisli narod: „Eto, hvala Bogu, čestita sudije!“

Donesu starješine po jaje. Kadija ih naslaže u svojoj sobi na jednu hrpu. Stoje jaja, a kadija se ne miče iz sobe, nego klanja, posti i moli se Bogu. Gleda to selo i bilo mu drago, pa uze hvaliti kadiju pravednika. Hodža šuti i gleda, što će to biti. Treći

dan zovne kadija starješine, ponudi svakoga kavom i duhanom, pa progovori:

„Evo vaših jaja. Uzmite svaki svoje, pa s njim kući. U mene je taki običaj."

„Ne znamo mi, efendija*, koje je čije", odgovaraju ljudi, „a bila bi sramota, da uzimamo što dadosmo."

„Nema tu sramote, nego je red, da nosi svaki svoje", dosudi kadija.

Nema druge, nego uzme svaki po jedno, pa bilo čije, ta jaje je jaje. Poslije toga stane kadija odmah suditi, baš kako ne valja. Izvede hodža sve selo na brdo, uči i klanja se, narod amina, a kadija zdrav. Ne pomaže.

Doznavši hodža, što je to bilo, skupi narod i progovori mu ovako: „Starješine! Okaljaste duše svoje i ne čuje Bog više molitve naše!"

Starješine se prepanu i bijaše ih stid od mlađih, jer što kaže hodža, to drugačije nije. Ali će hodža da dovrši: „Jaje od jajeta krupnije, te neki uzeše tuđa krupnija, učiniše krivicu i navališe grijeh na dušu svoju. Nego hajde, ljudi, alalite (prostite) jedan drugome!"

Narod se stane grliti i ljubiti. Kada to vidi kadija, protrne, pa svoj put bez traga. I bijaše selo

* efendija = gospodin.

opet, kakvo je i bilo . . . Brate moj, jače selo od kadije, kad samo hoće. A da smo mi ljudi, ne bi trebalo nama nikakvih kadija.“

Na to ja rekoh, kako ima i danas u nas selo, iz koga ni živa duša ne bijaše pred sudom.

„E to je onda pravedničko selo“, doda Ali-beg.

Beg ušuti; stane pretati vatru, a ja odoh preko Une. Od ono doba rado zalazim Turčinu.

Podmitljiv kadija.

Bijaše u staro doba šalčina hodža — pričaju i danas u Bosni — i u njega magarac. Podigne on nasred polja ogradu i vrata, pusti kroz nje magarca i zaključa ih dobro, da se živinče ne izgubi i ne zaluta u čiju štetu Za mjesec dana nestalo hodži drva, pa se domisli da potraži magarca, ali njemu ni traga ni glasa. Tražeći ga ovako poljem, sretne šaljiva čovjeka, pa će mu ovako: „More, zatvorih ovamo prije mjesec dana magarca, da se malo pripase, kada li njega nigdje, kô da je u zemlju propao."

Čovjek mu odgovori veselo i sigurno: „Ta eno ga bolan u konaku*, prometnuo se kadijom."

---

* konak = ovdje sudnica.

Hodža uzme konjozobicu,* uspe u nju malo zobi, pa ravno u konak. Kad on odškrinu malo na sudnici vrata, a eno sjedi kadija i sudi ljudima. Hodža stane na vratima tresti konjozobicom, da privabi magarca, a kadija misleći, da mu je on donio mito i da ga zove napolje, ostavi odmah ljude, pa do hodže, a hodža mu natače konjozobicu na glavu, pa s njim napolje govoreći s prijekorom:

„Ti si ovdje, rđo jedna, a ne znaš, da ja drvâ nemam!“

I odvuče ga, da ga natovari.

---

* konjozobica = torba, iz koje konji žito zoblju, a vješa im se o vrat.

Bratski grad.

Počele se ono i u Bosni nemilice dijeliti stare i bogate zadruge. Starješina bijaše i u Muhamedovaca ne samo glava u kući, nego u neku ruku i sveštenik, ako ne i što više, a eto dođe vrijeme, gdje braća ne će da se slušaju, nego viču: Dijelimo se. Starca hodžu u K. boljela ta nesreća ljuto, pa stao svoj narod od toga odvraćati gdjegod bijaše prilike. Čitajući svojim vjernima u džamiji ćitap*, nije ga samo prevodio, kako to hodže rade, nego bi svoju nauku potkrepljivao svojim krasnim načinom.

Bijaše to starac onizak, mila i blaga pogleda, krasne bijele brade, a grla ugodna, da ga se čovjek ne može naslušati. Ja zalazih često u džamiju, da

---

* ćitap = biblija, kuran.

ga čujem i da se razblažim s njegove nauke i okrijepim svoj duh. Jednom govoraše on:

„Kuran kaže, da svako četrdeseto udijelite uz ramazan* čestitim siromasima. Kada valja podijeliti svaki četrdeseti groš, svaku četrdesetu ovcu, svako četrdeseto pile, a kako da brat s bratom, otac sa sinom ne živi uz jedno ognjište, gdje ima svega dosta! Zar ćete se dijeliti, da poslije prosite, mjesto da vi drugima dijelite! Da vam kažem samo ovo: „Ima daleko iza mora otok, a na njem grad. Zaluta onamo putnik i zapita sav u čudu: Ljudi, kako to, da vaše kuće nemaju vrata?"

„Ne trebaju nam. Mi jedan drugom ni otimamo, ni krademo" — reče neki starac. — „Što će reći krasti, prevariti, ne poštovati roditelje, to se u nas ni ne zna."

„To je lijepo", odgovori putnik. „A čiji je onaj silni vršaj u onoj suhoti?"

„Naš", odgovore ljudi. — „Svi onamo sipamo žito, a komu treba, uzima i nosi."

„Pa može li se tako?"

„Pčela ima više u jednoj košnici, nego li nas u ovom gradu. Sve donose u istu trnku, sve troše iz nje, pa svima i pretječe, a što ne bi ljudima?"

„A gdje vam je stoka?"

* ramazan = turski post.

„Eno je u planini."

„Koliko glava ima u tebe starče?" — zapita putnik.

„Ni jedne, nego kada mi ustreba, uzmem, kako i svaki drugi brat."

„To vi baš živite bratski. Nego mi kazujte još, zašto se pokapate pred kućnim pragom, a ne u groblju?"

„Da nam je vazda na pameti, kako nam je svima umrijeti, pa da živimo po božjem zakonu."

„A kako da su u vas ptice tako pitome? Da se napijem vode na vašem vrelu, moradoh ptice s njega odagnati?"

„Živimo i s njima u slozi."

„Biste li vi i mene primili u svoje bratstvo?"

„Ostani i da si nam čestit!"

„Meni će biti milo", dovrši putnik, „živjeti među tako složnim i dobrim ljudima."

„I dajte, da bude među nama svakomu ugodan život!" dovrši hodža.

Svijet izađe iz bogomolje, a dobri ljudi govorahu:

„Krasno li doreče naš hodža, a mi hoćemo svaki da kuha u svom loncu, a moglo bi nas hraniti jedno gumno i jedno ognjište, kô što nam je jedna džamija i jedan Bog. Da Bog dao, da se i među nas povrati bratstvo i sloga!"

Vidjet će ljudi, da je tako najbolje, pa će tako jednom i biti.

Da nije nevolja prisilila slabe ljude, da žive u društvu, oni bi živjeli posamce, kao što živi i jaka zvijer.

Najmilija baština.

Življahu dva brata i sestra. Anka bijaše učiteljica, Fran mali službenik, a Ivan mjernik. Braća bila dobre i čestite duše, bistre glave, ali gdjekad i prevesela srca. Da nije bilo sestrinih milih savjeta i molba, lako da braća ne bi nikada svršila svojih nauka. Ona bijaše braći anđeo čuvar, al i mnogo suza proli odvraćajući ju od zla društva.

Razboli se Ivan na smrt, pa će bratu: „Frane! Napiši mi oporuku kako znaš. U štedionici imam 2800 for.“

Fran napiše: „Ja ostavljam sve svoje svojoj sestri Anki.“

„Evo potpiši!“ reče Fran bratu svomu.

Pročitavši to Ivan progovori: „A tebi?“

„Neka je sestri!“ odgovori Fran. „Nas dva

bez nje ostasmo propalice, a ovako živimo i umiremo kao ljudi."

Ivan potpiše, stisne bratu ruku . . . Umre.

Fran kazuje, da mu je bratova radost na samrtnu času najmilija baština.

Od onda minulo je četrnaest godina. Anka nije ni dirnula u svoju baštinu. To je njezina draga spomen. Ona će tu svetinju darovati bratovoj djeci.

Anka se nije udala. Vrlo je čedna i obrazovana. Sreću nalazi u krjeposti. Carstvo božje jest u njoj. Sva je blažena gledajući dobrotu brata svoga i njegove mile i krasne dječice, kojoj je ona i mati mjesto njihove pokojne majke. Kada joj brat hoće da zahvali na dobru, ona mu odvraća: „Čineći dobro drugima usrećujemo sami sebe."

Rđava baština.

Što se s kim rodilo, od onoga se ne odući.

Nar. posl.

Govorasmo o tom, kako i zle sklonosti i svojstva prelaze s roditelja na djecu, kao baština. Ali će na to doktor Marić: „Ranim jutrom zalupa netko na moja vrata svom pješću. „Tko si?“ viknem iz postelje. Nešto krupno zamumlja, ali se ne razumije nijedna riječ. Šutim ja, šuti on, ali zalupa opet i mumlja, kô da je medvjed pred vratima. Uzmem revolver i polako otvorim vrata, kada li preda mnom ljudeskara od čovjeka. Podbradio se i ovezao usta. Gotov razbojnik, pa se omotao, da ga ne prepoznam, pomislih ja. Znajte, da je to bilo u selu na kor-

dunu. Napokon vidim, da je krvav, pa ga pustim u sobu. Odvijem mu ovoj, kadno li nema donje usnice i odguljena mu sva brada. Teškom mukom ispriča mi ovo:

„Zavadio se ja s bratom oko zemlje, pa se potukosmo. Priskočiše ljudi, rastaviše nas i navališe, da se pomirimo i izljubimo, a evo mi brat odgrize usnicu."

„Zakrpam ga", nastavi doktor smijući se, „koliko se moglo i on ode, a ne htjede da plati. Ne prođe ni sat iza toga i eto opet neko lupa krupno na vrata, kô i prije. Eto ga opet, reći ću sam u sebi, valjda hoće da mi plati. Čovjek uđe u sobu, omotan kao i prije, kada je dolazio. „Što ćeš?" upitam ga.

„Da mi sašiješ gubicu!" promumlja čovjek.

„Ta dobro ti ju saših!"

„Jok! Nijesi!"

„Ma ti si već bio ovdje."

„Nijesam."

Gledam ga: visok, jak, žut — onaj isti. Rečem mu, pogledavši ga oštro: „Ti si Drljača."

„Jesam."

„Pa šta ćeš?"

„Da mi krpiš gubicu."

„Da vidim. Oturim krpu, kadno li nema gornje usnice. Što to bi, junače od tebe, nasmijem se ja, a on mi ispriča, kako se je s bratom zavadio oko zemlje i brat mu, ljubeći ga odgrizao gornju usnicu. „Krasno li se milujete vas dva!“ našalim se ja. Uredim ga, otvorim mu lijepo vrata, da izađe, a o plaći ni govora. Ispratim ga bratski, da mi kojom zgodom ne vrati milo za drago.

* * *

„Dvije godine iza toga“, nastavi doktor, „nanese me služba u kuću Drljače. Zapitam onoga bez gornje usnice: „Poznaš li ti mene?“

„Poznam.“

„A gdje ti je brat?“

„Netko ga ubio “

„Ti ga nijesi?“ nasmiješim se ja.

„Jok!“

„Nije dugo potrajalo“, pričaše doktor dalje, „i ja sam toga nesretnika parao. Nađoše ga na suhoj međi mrtva uz hrastić. Zrno mu prosvirilo trbuh. U torbi nađoše mu konopac i nekoliko klipova kuruza, kojima je kradući mamio krmke.

„Četiri su bila brata, i sva su četvorica parana, a otac im je u tamnici umro. Ovako nesta toga

nesretnoga koljena i u selu njihove žalosne baštine. Izjede zlo samo sebe "

* * *

I zaista nema ljepše i sretnije baštine, nego li su krasne sposobnosti, lijepe sklonosti i svojstva, što ih dijete prima od koljena svoga. Ona je jamac, da koljeno propasti ne će.

Najbolji put.

Prolista gora. Rodi se sunce, vrela i potoci romone, kukavica kuka i sva šuma miriše živim dahom, koji uzbuđuje u nas svu životnu snagu. Jašu Baljem tri bosanska bradata popa, hodža, dva trgovca i nas dvojica učitelja. Vileni bosanski konji igraju kao i nama srce u grudima. Bijaše nam svima, kao da duši uhvatismo raj. Ja sam one popove, ona junačka lica, one časne brade poznavao iz knjiga i pričanja, a evo me u njihovu kolu! Hodža i pop, krst i polumjesec, tri vjere, ali svi kao jedan, kao što nam je i jedan jezik.

Preko krasnih brda i dolina stigosmo pred malu drvenu kućicu. Dočeka nas stari pop, a njegove kćeri i sinovi prihvatiše nam konje. Sve je svečano odjeveno, kao da dođosmo u svatove.

Stigoše braća bratu na razgovor. Ne bijaše tu široka raspredanja. Sve kratko: čisto zrno bez pljeve, trina i kukolja. Razum vanredno bistar i oštar, uvjerenje jako i žarko, besjeda muška i u njoj ona ljepota, onaj čar, kojim nas samo najveća skladba osvojiti može. Svu čovječju lijepu dušu, sav njegov plemeniti značaj, svu njegovu moralnu i umnu snagu čuješ u njem. Ali sretni su časovi, kada se čovječja duša ovako razgali. Tu ne treba ni vina ni pjesme, ni drugih dražila.

Poslije oduga razgovora reče trgovac: „Zaista lijepo se napreduje. Gone se pijanice, dižu se škole, a putovi su naši dobri. Sva čast!“

Domaćin ga pogleda, kao dobar brat najmlađega brata, pa nam kaza: „Sve je to vrlo lijepo. Kamo sreće, da je ranije počelo. Čast novim putovima, ali je meni na srcu rana s našega staroga puta. Na njem viđam malo putnika “

„Viđaš, brate i kume, u čaršiji Turčina, kako trguje. Ostavlja svoj dućan otvoren, skoči kuda valja. Dođe mu susjed, uzima sam što treba, a novac baca u zdjelicu. Ako treba, razbija svoj novac, pa svoj put.“

Pitaš li Hadži-Arifa, ima li fina duhana, on će ti: „Ima baš dobra i fina, nego eno u Huse opet finijega.“

„Pitaš li Josu, ima li skorašnjih jaja, a on će

ti: „Imam evo jaja već desetak dana, nego ih ima eno u Omera“ Nema Omera u dućanu. Joso skoči u Omerov dućan, nabroji ti jaja, baci tvoj novac na kantar, pa gotov posao.“

„Uzimaš jaja i brojiš, a trgovac te i ne gleda. Evo ih tridesetero, veliš ti. Ali će on: Što da ja brojim? Brojio si ti. I ne će da broji. Ne može da ti kaže, da sumnja u tvoje poštenje“

„Poštenje, zadana vjera bijaše u nas sveto pismo. To je, braćo, naš stari i najbolji put. Strm je, ne krivuda, ali se uspinje visoko. Samo njim dolazi narod do najviše slave i sreće.“

Ove riječi izgovori starac proročkom snagom. I da ne znam, što će to reći, ja bih mu vjerovao.

Za malo će opet starac: „Nije se u nas znalo, što je to: „na ženu prepisati“. To zna danas i Jovo i Mujo . . .“

„I jest tako, oče Ilija“, reći će moj drug. „Poštenje, čist obraz, najbolji je put. To je sveto pismo. Nu ti gledaš samo, koliko se odroni od toga puta, a ne pitaš, koliko se nadogradi. Nepoštenja bijaše od vajkada u svijetu. Od dvanaest Isusovih odabranika, bijaše jedan najkukavnija izdajica Nego je to lijepo u svem životu, što u zla nema duga vijeka. Zlo izjeda samo sebe, a dobro raste samo sobom. Sve u svijetu napreduje i prosvjetljuje se. Napretkom postaje drvo od sjemena, od djeteta postaje

čovjek, napreduje sunce, sav svemir. Što nije za napredak, umire. Napredak je u svem anđeo, koji navraća ljude na najbolji put, on evo i čalmu* i kamilavku**, i šešir i crvenkapu sastavi oko jednoga stola. U ovoj se kući viječalo prije desetak godina, kako će udarit brat na brata, kako će brat porobiti i upaliti brata, a evo, gdje se danas okupismo, da sudimo, kako da skinemo sebi s vrata najljućega dušmanina svoga: „neznanje".

„Zaista", ustvrdi hodža, „bijasmo slijepci. Koliko li si jada zadasmo jedan drugomu! Prostrana nam zemlja, a mi se klasmo; svačim rodi ona, a mi se palismo; mjesto da nevoljniku pružamo ruku, mi oštrismo kolac! Svi donosimo iste žrtve, ali svaki na svom oltaru, a mi ne vidjesmo toga! Nu bojasmo se najvećega svoga prijatelja — svjetla. E, ali danas i naši čobani govore, da je bolje ići u gimnaziju, nego u Aziju."

Svi zamuknu. Ali će starac Ilija: „I bit će tako!"

---

* čalma = ovoj, kojim ovijaju Turci sebi glavu.
** kamilavka = kaluđerska kapa.

Svijet napreduje.

Bio čovjek u Bosni Prohtjelo mu se dobro živjeti, a bez ikakva truda, pa pusti bradu i dugu kosu Pogleda se u vodi, nasmije se, pogladi bradu, te će u sebi: „Tako mi duše jedine, nijesi ti čoban Ilija, nego pop kô i drugi.„ Pa ode u nepoznato selo, namjesti se i stane popovati. Strigao on svoje ovčice, a i priguljivao ih, gdje se ikako moglo. Narodu dozlogrdilo, pa hoće da ga skine sebi s vrata bilo pod koju cijenu. U to vrijeme ustrebalo patrijarki, nekakvu Grku, dukata, pa se krene na svečan put, da vidi na svoje oči, kakvi su mu duhovni pastiri. Poskupo on plati svoju patrijaršiju u Carigradu — onda se i tim trgovalo u Bosni — pa se treba upeti, da trgovina izbaci glavninu i masne kamate. Prate ga cigani bubnjem i sviralama, a čuva oružan Turčin.

Popovi ga lijepo dočekuju i časte, a plaćaju harač u zlatu. Sviraju cigani. pucaju puške, kô da dođe božji poslanik. Nitko se toliko ne trudi za svečan doček, koliko pop Ilija. Hoće na svu silu da zabašuri svoja nedjela, pa je malen i mekan, kao zečji rep. A narod se digne listom i tuži ga, što gore može, a najzad reče, da pop Ilija ne zna a ma baš ništa u crkvi. Patrijarka ga pozove preda se i zapovjedi mu oštro, da čita pred njim misu, a on zapjeva: „Bijah čoban u planini, kô i drugi što jesu, zapopih se i izradih tri lonca dukata, jedan meni, a dvaa teebi!

„Stande, pope, ti znaš dva slova više, nego li ja" — poveseli se Grk i vrati narodu preučena popa.

Odsad je Ilija bolje i sigurnije sjedio, nego li ikada, a narod odluči, da će se poturčiti, samo da se popa kurtališe.* Al Ilija njima prvom nedjeljom ovako progovori: „Spremate se, kako ćete se poturčiti, da se oprostite mene. A zar vi mislite, da ja ne ću s vama?"

Tako osta stado u svojoj vjeri sa svojim pastirom, čekajući bolja vremena.

* * *

---

* kurtalisati = izbaviti.

Ode patrijarka u drugo selo, ali se ne navraća popu Peri, nego najbogatijemu kmetu i kukavnoj ulizici, da mu blagoslovi kuću i očisti kesu Kmet iskrči svoju kolibu, iskiti je i prostre, kako može i umije. Grk se namjesti široko, na vratima straži Turčin, pred kućom peku se debeli ovnovi, peče se i prži, lijeva se stara rakija, nazdravlja domaćin patrijarki i oholi se, kako je njegova kuća sad prva u selu i časnija od popove.

Pop Pero bijaše onda u svoj Bosni najučeniji i najčestitiji pop. Nije htio da plaća onakova harača, niti mu bijaše mila onakva ciganska halabuka. Patrijarka osvane s oružanom četom pred Perinom kolibom bez ikakve buke i zateče popa, gdje bolešljiv sjedi pod starim orahom goloruk. Svezaše ga. Patrijarka mu nabroji grijehe, o kojima nikad ni sanjao nije, proglasi ga neznalicom, i sve grijehe i mane popa Ilije svali na njega, misleći da će ovako razriješiti njegovu kesu. Pero ne će da dade novaca, niti se priznaje tolikom neznalicom i grješnikom Sapnu ga s njegovim vjernim konjem u bukagije.* Šest dana i šest noći bijaše otac Pero sapet s konjem u staji. Nije ga to skršilo ni ponizilo. Bijaše mu samo žao, što mu nitko od vjernoga stada ne priteče u pomoć. Prije bilo svima

* bukagije = puto, čim se sapinju konji.

na jeziku: „Naš pop Pero" i „čast ocu Peri", a sada nitko ni besjede. Najzad će Pero u sebi: „Veće sreće meni ne bi bilo, nego da mi je prilike, pa da skočim i oslobodim poštenjaka od ovakva grdila!"

Ali preslabo uzgojen svijet toliko ne osjeća i ne vidi duševnih rana, nego je svakomu svoja nevolja najveća. I mali Perica, primivši u dućanu za dva novčića malo šećera, pogleda milo trgovca i reče mu blago:

„Da sam ja trgovac, ja bih mnogo dao!"

I što više nevolja čovjek preturi preko svoje glave, to više čustvuje i više pomaže onima, koji pate jednake muke. Svijet najviše pomaže gladnima i bolesnicima. To ga je zlo najviše i žuljalo. Životnom borbom dolazi se u raj. Plodovi današnjega boljega vremena nikoše iz truda i patnja naših djedova.

Nije dugo potrajalo vrijeme, a razbojnici otmu u selu oca Pere najvaljaniju djevojku. Dobar svećenik plane i krvavim oružjem spasi djevojku. Njemu ne dolazi sada nitko u pomoć, a on svima! Nije li i njegovo grdilo posvetilo ovo plemenito djelo?!

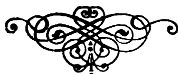
Oslobađajući djevojku otac Pero zadobije teških rana. Nijesu ga boljele, koliko ga je peklo ono grdilo i tuđe mlitavilo. Narod mu je ovijao rane, misleći, da većih boli na svijetu nema.

Bože dragi, koliko ima danas patnika bez rana!

Sve će to posvetiti čovječanstvo, te će biti u njega više sućuti za tjelesne i duševne muke bližnjega, ali prije, no to bude, svijet će prepatiti nebroj patnja.

Danas je i u Bosni kud i kamo bolje! Pop Ilija ne bi mogao sada popovati ni dana ma ni u zadnjoj guduri. Uspomena mu je doduše tamna, ali tako je onda moglo biti, jer kakav narod, takvo i njegovo starješinstvo.

Htio, ne htio, svijet napreduje. Mi smo tek na početku ovoga najkrasnijega puta, a radujemo se lijepoj budućnosti, koje nikada gledati ne ćemo.

Hadži-Osman.

Hadži-Osman trgovaše po Bosni s volovima više od dvadeset godina. Trgovina mu bijaše kadšto mati, kadšto maćeha, ali on osta poštenjak od temelja.

Poudao kćeri i poženio sinove, pa se spremio na ćabu*. Sazvao sve, koji mu što na žao učiniše i koji mu dugovahu, pa će im: „Polazim, braćo, na ćabu. Onamo se polazi čiste duše. Praštam vam svima, a prostite i vi meni!“

Za tim se izgrli sa svakim, a sirotinji podijeli haljina, žita i novaca.

„Brate, Osmane, ne idi ti u Meku!“ govoraše mu prijatelj Ivan. „Nijesi ti za tolik put. Tek što zbaci jednom tolik teret sa sebe, ti se krećeš da umreš.“

---

* ćaba ≡ Meka, Turcima sveto mjesto.

„Brate, Ivane, ova ti ne valja! I nije mi lako poći na svečev grob, ali ne što ostarih, nego mi je mučno ovakva obraza pogledati na sveca*. Eto viđaj: okućih svu djecu, a osta i gotovih para. I treba da se stidim. Velika li junaštva pune kese praštati dugove i stare preboljele uvrede, i dijeliti sirotinji šakom s velikog vršaja! Da ja sve to učinih prije dvaest godina, e dragoviću moj, to bi bila zadužbina! A sad može mi svetac reći, a i pravo bi kazao: „Osmane! A gdje si bio do sad?“ Sad ja idem svecu, kako hodaju pokajnici, a bilo bi časnije, da dođem pravednikom. Ja sam kô onaj tvoj brat, koji ti piše samo onda, kad ustreba novaca!“

Vratio se Hadži-Osman iz Meke bolestan. Obiđe ga odmah prijatelj Ivan, pa će mu ovako: „Da si mene slušao, bolje bi bilo.“

„Ne bi! Da ozdravim, još bih otišao, ali vedrijeg obraza i mirnije duše.“

„Dat će Bog i sve će dobro biti. Sada molim Boga, da ti vrati zdravlje, a drugo ne treba.“

„Jok! Ne ću ja tako!“

„Ta kako! Ti ne ćeš da moliš Boga za zdravlje?“

„Ne ću. Nemam obraza!“

„Kako to, brate Osmane?“

„Više od 50 godina bijah zdrav, i slabo sam

* Na sveca Muhameda.

hvalio Bogu za zdravlje. Ovo je prvi put, što bolujem. I tek pade ova nevolja na me, a ja da već molim i moljakam Boga, da ju skida s mene; to bi bilo bezobrazno . . ."

Hadži-Osman ozdravi. Svaki je dan hvalio Bogu na zdravlju Marljivo je radio i činio dobra djela. Ode još jednom na svečev grob. Doživi veliku starost i umre pravednikom, pa ga i sada narod blago spominje. I njegov primjer više koristi narodu, nego svi ukori i svi lijepi savjeti.

Lijepo moje kršno kamenje!

kršnom i neplodnom kraju oko Severina živi čestit, štedljiv, radin i bistar narod Pati se od zore do kasne noći, ali mu ne dotječe ni suha hljeba, pa on ipak voli svoju grudu zemlje nada sve. Nevolja tjera mnoge u Ameriku, gdje zasluže lijep novac.

U Marka bijaše žena Jela i sinčić Ivan Njih se dvoje lijepo pazilo i slušalo, a Ivica im bio kao zjenica u oku. Rade i štede, ali se opet ne može kraj s krajem sastaviti. Marko založi zemlju, dobije novaca, preporuči ženi sinčića i ode u Ameriku.

Nađe dobre zaslužbe i najprije oslobodi se duga, pa mu malo odlane Steče novaca i raduje se budućnosti porodice svoje. Piše marljivo Jeli, pozdravlja ju s Ivicom hiljadu puta, a svako pismo dovršuje:

„Pazi nam na Ivicu i gledaj, da bude čestit, jer prečega posla materi nema."

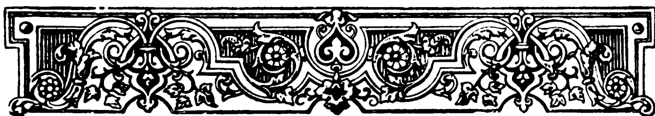
U tom prođu i četiri godine, a Marko uspiše ženi svojoj:

„Lijepo je ovdje u Americi. Zemlja je plodna, život dobar, a zaslužba lijepa, ali ne bih ostao ovdje, pa da i nemam nikoga svoga kod kuće, ni za svu bogatu Ameriku. Nema meni draže i ljepše zemlje, nego li je lijepa naša hrvatska domovina! Malena je naša kućica, pust je naš severinski kraj, ali ja opet kličem iz dubljine duše svoje: Lijepo moje kršno kamenje! — Za koji mjesec, pa se vidimo!"

Marko se povrati u svoj dragi zavičaj veseo i sretan s lijepim novcem, ali još veću sreću nađe u kući svojoj: čestitu ženu i valjanoga sina Ivicu. — Kad se sutradan — a bijaše nedjelja — uspne sa sinom i ženom na najviši brijeg nad svojom kućom, skine kapu, raširi ruke, blaženim pogledom zaplovi na sve četiri strane Hrvatske i progovori sav sretan:

„Lijepo moje kršno kamenje! Sveta i blagoslovena majko Hrvatska!"

Osinjak.

Čizmar Gundo čudan je svak, al u neku ruku ipak i zanimljiv čovjek. Lice mu je garavo i kozičavo, a pod nosom nekoliko kao nabodenih dlaka. Kada se svađa i kada grdi koga, a to je svaki čas, igraju mu i krijese se oči kao da je iz pakla, a bujna, oštra i nakostrušena kosa pomiče mu se na čelo, pa na šišak, kô futaču kruna, da se moraš nasmijati. Sve to ne bi ni malo smetalo, da on nije inače rđav čovjek, a još gori otac.

Ne može se reći, da baš nikad i ni malo ne voli svoje djece, premda ih lupa i mlati, a kadšto ni za što, da skaču jedno preko drugoga kao vrtoglavi, a deru se i jauču, da je to najveća pokora svim susjedima. Ali i ne pazi on, kuda će dohvatiti, nego udri i opali kuda stigneš. A kada je dobre

*

volje, penju mu se djeca na leđa, pa na ramena, veru se po njem kao majmunići i „igraju cirkus“. Najmanji dječarac — tek su mu četiri godine — stoji mu na glavi kao stupac, a on hoda s njim i tamo i amo. Kad mu puhne u glavu, kupi tele ili janje, pa se peče i časti, da je veselje. Katkad opet ne da ni novčića, nego pijančuje, a njegovi kod kuće jedu trpike.

Djeca mu znadu, što on misli, pa sada rade i govore, što im drago, a sad opet ni da bi tko pisnuo. Sva mu djeca puše, te su blijeda, mršava i kržljava.

Kada mu je najstarijemu sinu bilo petnaest godina, mučno ga je već prašio po svojoj volji. Ali što se nije moglo silom, to se stiglo varkom i lukavštinom. Tako reče jednom veselo najstarijemu sinu: „Sprema se opet čudna trka. Bi li ti, Janko, da se uvučeš u vreću do vrata, preskakao tri puta ovu sobu u jedan čas?“

„I deset puta!“

„Da vidimo!“

Janko stane navlačiti vreću, a otac mu pomogne i sveže oko vrata, pa udri štapom po vreći, kao po snopu. Što je sin više vikao i dozivao u pomoć, to je otac bolje mlatio.

Ovako, a još kojekako nadmudrivao je Gundo svoju djecu, a ona su opet krvavo stečenu „mudrost“ skupo prodavala.

Kada mu se svidi, povede djecu u krčmu, gdje pije, puši, zadirkuje i grdi sve i sva. Dogodilo se, te ga baciše babe na pod. a ne znam kako bi bio prošao, da ga djeca ne spasiše. Ali u tom „plemenitom" poslu perušala su djeca žene, kao švrake sovu

Gundo stanuje baš na svom mjestu, među trškinjama, koje se odlikuju oštrim jezicima al im on sa svojom djecom već davno dodija. Veseli ga, a rado se i hvali, kako ih on sa svojom djecom „tjera u red i drži na uzdi." Koliko im ne dodijava on, u toliko ih izjedaju njegova djeca, koja će ga svakako natkriliti To je Gundi vazda vrlo milo, i to jedini posao, što ga on ne brani svojoj djeci baš nikada. A jao si ga onomu, tko bi samo dirnuo u njegovo zlatno dijete!

Pod takvim suncem rastu Gundina djeca. Svađaju se i čupaju, gdje samo mogu, a najviše jada zadavaju školi.

Janko i Joso učine nešto, što se ne može i ne smije da propusti, pa ih s toga zatvorilo U zatvoru derahu se, kao da im kožu skidaju. Skupi se svjetina. Minu dva sata, a slatka djeca viču i deru se još uvijek. Policija ne zna, što da učini. Baš najgori iz svjetine žale djecu, dok neki prolaznik smijući se reče: „To su tići iz Gundina gnijezda."

U to dođe Gundo, pa u jauk i viku: „Djeco zlatna, gdje ste?"

A djeca u zatvoru u sav jek:

„Auuu! tata, tata! Pomrijesmo od straha! A jooj! Auu! Ubiše nas!"

Gundo grdi, da je strahota, doziva svoju zlatnu dječicu, a ona se već iznemogla krive, kao da bi mačke u vreći gnječio. Da se učini kraj toj lakrdiji, policija ih pusti, a kad tamo: suzama nigdje ni traga, nego se dječaci još smiju, kako prevariše slavni magistrat. Otac povede svoju dječicu u krčmu i kupi im boljega duhana. Djeca puše drzovito, piju rakije, pa se smiju, kako nadmudriše policiju, a otac uživa govoreći:

„Djeco! Neka, neka, ali sada vam je kao maslu, kada pliva na cicvari!

*
* *

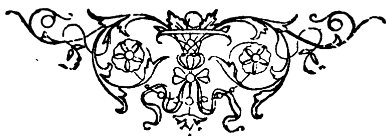
Ovako prođe nekoliko godina. Gundo se ne može više braniti od svoje opake djece, ali slijepac grdi policiju, koja da mu uze djeci svaku volju za nauku i ubi svaki stid. Jadnik! On izoštri ljut žalac svojih osa, ali ga i sam najviše osjeća.

Sada Gundo nikoga toliko ne grdi, koliko svoju djecu, a njega opet nitko ne napastuje, koliko njegova rođena djeca. Strašan osinjak, da Bog zakloni!

Djeca poodrastu, a da ne izučiše ništa pod suncem. Niti je marilo jedno za drugo, ni za ikakvo

dobro na svijetu, nego oči htjedoše da im izgore za rakijom. Danas od te porodice nema nikoga. Sve je pomrlo od rakije i nereda Bog da im prosti!

Gdje stanovaše nekoć Gundo sa svojim osama, živi danas čestit stolar sa svojom porodicom miran, dobar i radin kao pčela.

Gospodin Dujo.

Malo ih je, koji uče, da spoznaju sebe, život i svijet, nego im je krušac svrha životu.

Dujo se rodi negdje kod Lovinca. I otac i sva njegova braća bijahu već po naravi ohola, te od onih šupljih ljudi, koji hoće, da sav svijet vidi, kako se oni bolje hrane, kako više imadu i kako su bolji od drugih ljudi; a nikada toj gizdavoj sirotinji ne dođe na um, kako da bude u svojoj duši što bolja i plemenitija. Dujin otac držao je novine samo za to, jer je na omotu pisalo „Gospodinu Duji“. Taj komadić papirića bijaše njegova svetinja, pa ju je lijepio na svoju kolibu, gdjegod se bolje vidi.

Otac Duji govoraše ovako: „Ti ćeš, Dujo, u opančariju u K. — E, moj Dujo, bit ćeš ti gazda!

Ako Bog da, pa kako i ne bi, ti ćeš biti majstor, dobro ćeš se oženiti, pa svaki dan božić u tvojoj kući. Debelu janjetinu, onako vruću, uh! zalijevat ćeš dobrim dalmatinom. Majko božja, ala će ti biti dobro! Tebi će dolaziti gospoda, govorit će ti gospodin Dujo, stiskat će ti ruku, ti ćeš ih častiti, i časti ih, nek se zna, čija je kuća masna."

Duji navali slina u usta, gotovo mu zamiriši janjetina i on otpiri u K., a očevih riječi sjećao se vazda. Ni na kraj pameti nije ocu bilo, da kaže sinu: „Budi pošten, pa bilo što mu drago!"

* * *

Izuči Dujo opančariju i posta kalfa, pa majstor. Da ste ga vidjeli, kako je podigao glavu i raspuhao brkove! Svakomu razumnu čovjeku bijaše smiješna ta šupla glava.

Steče Dujo prilična imetka Kisela kupusa spremao je on tri puta više za zimu, nego li je trebao, tolike su mu oči bile na njega. Prema tomu brinuo se je gazda Dujo i za suhu krmetinu, ali nad janjetinu i nad mastan krumpir nema njemu zalogaja. Tako se u njegovu mjestu raširila rečenica: „Oj krumpiri lipo voće, naš vas Dujo vazda hoće." Pripovijeda Dujo, kako se on u medu kupa, hoće on da je bolji, nego li su drugi opančari, ali nešto mu

ipak kopa po glavi. Da išćera crva iz mozga, kupi kuću na zgodnu mjestu, namjesti krčmu i objesi opančariju o klin, jer nađe, da je to za njega preprost zanat; a najviše ga je ljutilo, što ga svaki zove majstor Dujo, a nitko gospodinom.

* * *

Dokopa se Dujo „gospodstva“. A prava je to ljudina, debeo, crven, zdrav i jak kao hrast. To mu je tim draže, što on misli, da sitan i blijed čovjek ne može ni biti gospodin.

Svaki dan — kad je tomu doba — peče debelo janje, a u četiri sata poslije podne izađe na ulicu gologlav i zastrt kao snijeg bijelom pregačom, pa vikne što ga grlo nosi: „Na vruće, debelo, na!“

Siječe Dujo janjetinu, masti brk najljepšim zalogajima, uzima malo bubrežnjaka, malo vratića, malo trtice, malo zaponca, malo rebara, pa još gdje mu se sviđa. Mili Bože, kako li uživa! Kaži mu još: „Gospodin Dujo“, pa će ti osjeći janjetine puno više, nego li si tražio, govoreći ponosito: „To je komad za milostivu gospođu!“

Ovako od svih strana štipa janje i njegov sinčić Dujica. A kolike li radosti ocu, kad vidi, gdje mu sinčić sam otškrinu pipu, natoči čašu piva i sali ju na janjetinu.

Kadgod nema posla, Dujo sjedi pred kućom na ulici i puši lulu na dugom kamišu. Kada ga tko pita: „Kako je, gospodine Dujo?“ On će sav sretan: „Iskresao ja kilu janjetine, sasuo na nju oku starca, i hvala Bogu! Pun je podrum vina, ima svega u kući, a nikomu nijesam dužan. Ni anđeli na nebesima ne žive bolje od mene. A evo, kolik mi je sin! Jak i debeo kao ovan E, majko mila, da sam se u mladosti ovako hranio, kolik li bih ja narasao!“

Na veće blagdane obuče Dujo crno odijelo, namjesti cilinder na heru, na uskrs navuče i rukavice, zapuši smotku, pa nakićena Dujicu za ruku, te s njim i u kavanu među gospodu. Ali na malom vidi se ona ista oholija, što raste u praznoj glavi i u oca njegova.

* * *

Poraste Dujina sreća do vrhunca. Zapala ga velika čast, kakvoj se nije ni nadao. I evo ga sretna i presretna! Ako i jest prije gdjekad sumnjao o pravom svom gospodstvu, sad je o njem potpuno uvjeren. Tà posta vatrogasni časnik. Skroji uniformu od najboljega sukna, našara ju i pozlati, koliko se samo smjelo. Ali mu drugovi osušiše nekoliko duga prije, nego li se on od krčmara iščahuri u oficira.

Ne žali on. Dao bi on i više za toliku čast i povjerenje Tako on življaše slavno i dobro, pa nije baš čudo, što mu nije nikada na um dolazilo, da pita, kako mu sin u školi uči i kako se vlada, niti je mogao dokučiti, otkale mu je žena toliko jaka i rumena, a nikad vina ne pije.

Eto gospodinu Duji opet nove prilike, da se proslavi. Dođe ban u K., a preda nj razne deputacije, pa i gospodin Dujo. Vođa kazuje lijepo banu, tko je i što je koji od gospode, a došavši do Duje, reče: „Gospodin Dujo N., vatrogasni lajtnant!“ U isti se tren Dujo ukoči, popljeska se šakom na prsa i reče ponosit i blažen: „Boga mi jest!“

* * *

Malo što ne zaboravismo reći, da Dujo bijaše prije vatrogasni barjaktar, nego li časnik, i da se je on za svoju barjaktariju savjesno spremao. Da ne izađe s barjakom kakogod na paradu, nosao je kod kuće po dvorištu rudo. Da ste ga vidjeli, kako je visoko uzdigao rudo i kako je veličanstveno stupao brojeći u sebi: jedan! dva! A kad je tek izašao s pravim barjakom na trg, e onda biste se do suza nasmijali Najveći idejal u vatrogasnom društvu bijaše njemu ono, što blisti: kaciga, uniforma, mač, barjak.

Ali kada posta časnik! Razasla svoje fotografije po svem selu, da vide ljudi, dokle je Dujo u svijetu dotjerao, da se nadive njegovoj kacigi i perjanici, kakve nema ni u generala.

Dođe prilika, te je Dujo imao zapovijedati na sprovodu vatrogasnoj četi. Mnogo se vježbao za tu svečanost, a kako i ne bi! Misli on, da sav svijet ne će gledati nego u njega; a tako je i bilo, ali ne da se ljepote nagleda, nego da se šuplini nasmije. Sakupe se vatrogasci pred kućom mrtvaca, a sila i drugoga svijeta, da vidi sprovod. Mrtvac se iznese na ulicu, a gospodin Dujo treba da zapovijeda. Kako otvori usta, da vikne, spazi u blizini, gdje krčmar iznese pečeno janje, te vikne u sav glas: „Pozor! Na vruće, debelo na!“

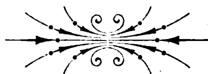
*
* *

To je Duju sasvim poništilo. Od onda stidio se vikati i uza svoje janje: „Na vruće, debelo na!“ Među gasioce nije ni smio da dolazi; svi su se zaletavali u njega, kao ptice u sovu. Najzad izgubi i svoju vatrogasnu čast Ali još ga je više peklo i sramotilo, što mu se je sin posve propio i spao na najniže grane, dok mu njegovi siromašni vršnjaci izučiše neki zanat, neki trgovinu, a neki i visoke škole.

Što dalje, to je Dujo više zanemarivao svoj posao tješeći se: „Kada nemam za koga da skrbim, užit ću sam.“

Dobro se hranio, dobro pio, uvijek sjedio i pušio, prepunio se krvlju i sokovima. Jedne večeri sjedne, lulu zapali i oči razvali. Pala mu kap.

Posve bi se već zaboravilo na Duju, kada mu se uspomena ne bi obnavljala poslovicom o krumpiru i pričom o: „Pozor! Na vruće . . .

Laž na obrazu.

Irma i Jelka jesu, kako neki misle, dobre i fine sestre, a one se hvale, da ne bi jedna bez druge ispila ni čaše vode, osobito kad tko gleda. Obrazovane su, da je dragota! U njih ima sve, na što se u posebnom društvu najviše pazi, al i žrtvuju silu vremena na svoje savršenstvo Pred zrcalom razapinju hladnik, naklanjaju se, smiju, dive i žaloste se, gledaju milo i slatko, pa opet s velike visine, kako već treba u kojoj zgodi. Odijevaju se vazda sasvim jednako i što se može i ne može sjajnije. Najsretnije su, kada šeću ispod ruke u novom odijelu, da ih svijet vidi, koliko su sretne. Onda uživaju. Najvoljele bi, govore one, da se mogu udati u isti dan. Zavjeriše se kavalirskom vjerom, da se jedna bez druge udavati ne će, a jedna drugoj vjeruje, samo

se ne zna, za što bijaše zavjera toliko svečana. Da, da, htjele bi da su fino uzgojene.

Irma je krasna, a Jelka je samo nalik na nju.

Jednom počešlja ih i obuče prva vještakinja. Odoše do najboljega fotografa. Ah, i majka je slavila slavlje Govoraše, da ovakve djece nema ni jedna mati

Jelka dobije prva svoje slike. Oh, koliko ih je teško dočekala! I u snu dolazile joj pred oči sad prekrasne, sad ružne. Što li prepati sirotica?! Ali sad je vrlo zadovoljna, dapače sva sretna i blažena. Ne može da ih se nagleda. Toliko blažena ne bijaše nikada — stojeći pred zrcalom. Toga čara nema ni u kom ogledalu. Al u čas zabrinu joj se lice i ugasnu sva sreća. Pomisli: „Da to nije Irmina slika?! Ne, ne, nije hvala Bogu! Evo nije.“ I povrati joj se radost. Pobrza k prijateljici, da joj pokaže svoje slike. Prijateljica se divi, divi se i laska još više, videći koliko to Jelku diže u deveta nebesa. Ta njoj je draga istina, u koju sama ne vjeruje. Za to i voli toli iskreno svoju prijateljicu

Stignu i Irmine slike. Ah, ona ih iščeka još teže! I Jelka je vrlo nestrpljiva — blijeda Slike se razaviju, a Jelka se zapanji i razljuti . . .

Sastavši se s prijateljicom, reče joj odmah:

„Vrati mi moju sliku! Izgubih sve veselje. Kad gledam svoju i Irminu sliku, to je kao dan i noć.

Irma je, moram priznati, malo ljepša od mene, ali molim te, nije toliko. Ne dam svoje slike nikomu.

Jelka baci svoje slike u peć. A što bi bilo, da je ona primila sestrine slike pod svoje?

S tolike nepravde uzmuti se bistro vrelo uzorne ljubavi, ali sestre pokazuju se pred svijetom kao jedna duša; jer za Boga miloga, što bi govorio svijet! Mnoge bi se i zlobno veselile, a taj užitak ne smije im se priuštiti No ne govore više o svojoj udaji u isti dan.

* * *

Irma se udaje evo prva za nekakva mirisava paunića. Stoji pod vijencem spremna, da pođe pred žrtvenik. I sitne djevojčice gledaju u nju i dive se. Jelku zastre neka sjeta. Crna je ispod očiju, kao da ju zub boli već osam dana.

Svatovi čestitaju Irmi, a vidi joj se, kako ćuti, da je već nešto više od sestre svoje. Tada pristupi i Jelka, stisne joj ruku grčevito, zagrli ju, poljubi i prošapta kroz suze: „Čestitam! Svaki ti mora zavidjeti tu sreću."

Riječ „zavidjeti" sjeti Irmu, koliko je sretna.

Osta Jelka, čudeći se koliko je svijet neiskren.

Irma se odijeva još sjajnije i bogatije, a Jelka se muči, da ju natkrili barem boljim ukusom. Inače su one — svijetu na oči — vrlo dobre. O godu,

novoj godini i o velikom blagdanu grle se, ljube i iskazuju jedna drugoj iskrene želje i čestitke. Do toga im je mnogo stalo. Znadu, koliko je u tom istine, al opet im je drago.

Lakše bi Jelki bilo, da može nositi gospojinski šešir, koji sestri tako lijepo pristaje.

Nije to šala!

* * *

Taština obori Jelku u grob. Jadnica otruje se ličilom. Isprišti joj se lice, a otrov udari u krv. Srva ju sušica. Nosila je laž na obrazu. Pred smrt reče materi svojoj „Majko! Neka mi se sašije što ljepša haljina za smrt. Lijepo me uredite, kosu mi nafrčite, da ne idem kakvagod na drugi svijet."

Majka učini sve, kako uvijek. Pa kako i ne bi? Haljina dođe, a Jelka će: „Obucite me, da vidim kakva ću biti."

Mati ju obuče i po želji malo obrve omrči, a lice oliči. Irma joj dade zrcalo u ruke. Jelka se pogleda, stisne zube, namrači čelo, oturi zrcalo i razljuti se: „Kako me to obukoste?! Prostota!"

To bijahu posljednje njezine riječi.

Još za njezina života nabavi Irma sebi iz Beča crnu haljinu. Kako ona stigne, obuče ju odmah, da vidi kakva će biti u žalosti.

Slijepa ljubav.

Vlastelinka Ružićka bijaše sama po sebi vrlo dobra gospođa. Poznavala je lijepu svjetsku književnost, glazbu i druge umjetnosti. Nagledala se Rima i Pariza i svega, što je najljepšega u Evropi, a sa svoje umiljatosti i darežljivosti bijaše na glasu. Ona je mnogo darivala, a nikada nije pitala, tko je toga vrijedan. Tako je često pomagala lijenčine i nevaljance. Nije shvatala ona narodne: „Tko je previše dobar, nije dobar." Ružićka se slijepo pokoravala i odavala čustvu, kako no vele, srcu, dok za razum, toga najboljega sudiju, nije ni pitala. Muž joj umre za rana i ona osta tužna i skršena. Jedina nada i utjeha bijaše joj kćerka Beata. Nad njom je drhtala i ljubila ju svom sljepoćom. Kada bi mala samo zakašljala ili se namrgodila, mati bi

uplašena skočila i ljubila ju pitajući sva u brizi: „Zlato moje, što ti je? Jesi li bolesna? Zašto nijesi vesela? Što hoćeš? Kaži, dat ću ti, slatka moja Beato, sve što hoćeš!“

Tako je mala dobivala sve, što je htjela i što je samo mogla zamisliti, što joj trebalo ili ne trebalo, pa tako su joj dragocjene igračke brzo dosadile, te bi ih ona bacala i lupala, da ih novima zamijeni. Što ona veća, to i gora, a napokon ne bijaše joj ni to pravo, što joj se je svaka željica odmah ispunila. Tako posta svojeglava kao kaki silnik, a majka njenjezina robinja.

„Majko“, zapovjedi Beata, „donesi mi lutku!“

„Odmah, odmah, zlato moje!“

„Ne ću, ne ću! Nego daj ti meni medvjeda, što hoda!“

„Odmah, zlato moje; ali što se srdiš?“

„Ali ne ću ja medvjeda, nego hajde, da se vozimo u šetnju.“

Ovako je bez kraja i konca Beata zanovetala. Mati dade Beatu u školu. Vrativši se ona iz škole, reče materi osorno: „Ja ne idem više u školu! Učiteljica voli više druge, nego li mene.“

Nađe se kućna učiteljica, ali ju domala odprave. Dođe druga, ali je ona ne će; ne će ni treće, jer Beata veli, da je ružna, a ne će ni četvrte, jer je mršava.

Dođe peta: dobra duša, a živa strpljivost. Uči ona Beatu i glasovir. Kad valja da udari palcem, udara ona prstom kojim bilo, samo ne će kako treba. Učiteljica ju moli, da sluša, ali Beata pokazuje mezimac pitajući prskosno, je li to palac; pa tako pokazuje sve prste, samo ne će, da zna za palac Ovako je mučila učiteljicu po četvrt sata. Kada se je spremila da čita, odmah bi se namrgodila govoreći: „Sada ćemo pisati."

„Pa dobro, pišimo,' pristala bi učiteljica.

„Ali ne! Sada ćemo baš računati!"

„Pa računajmo!"

„Ali ne! Ja ne ću tako. Sada ću se malo igrati!"

„Slobodno!"

„Ali ja ne ću da se igram, nego idemo u vrt!"

Mati nije znala, što da čini od djeteta. Htjela je, da ga naobrazi što ljepše, ali mala ne će nikako da sluša i uči. Odvede je u Gradac u neki privatni zavod. Dobro je plaćala, darivala i nagrađivala, ali za dva mjeseca dovede ravnatelj sam Beatu materi, da mu ne iskvari zavoda . . .

* * *

Beata naraste do udaje. Življaše u sjaju. Sve uzalud: iz toga sjaja prodirala je neuzgojena, neuka,

i prosta duša. Oholila se i prezirala osobito odličniji ženski svijet.

Uda se, rastane se s mužem i prospe imetak. Mati joj umre od sramote i žalosti, a ona se poveseli crnoj haljini.

Svijet se u čudu pita: „Kako ovako dobra mati može da ima onako rđavu kćer?“

Neki pak govorahu: „Poslušnost je prvi zametak moralu i dobru uzgoju. Mati je kriva svoj nesreći, te nije drugo ni zaslužila. Koliko li nesreće počini majmunska ljubav!“

Ali se nađe dobar i uman čovjek, koji ovako presudi: „Mati nije kriva, što nije imala snage, da savlada slijepu ljubav. Ne bijaše za to dovoljno uzgojena To je šteta. Beata je dijete svojih zlih uzgojnih prilika. Ni ona nije sama tomu kriva. Ali stoji pisano u zakoniku božje prirode: Što se ne može prilagoditi napretku i savršenstvu, propada, a na njegovo mjesto dolazi bolje. Mnogi se već davno izgubiše na tom putu, neki se gube danas, a bolji napreduju. Svako bolje je neprijatelj dobru. Drvo, što ne rodi plodom, siječe se i baca u vatru. Najbolje zrno i orač ostavlja za sjeme. To je neoboriv i pravedan zakon. Da ga samo što bolje spozna naša omladina, naš narod, pa da iz tuđe i svoje nesreće crpa nauku za svoju sreću, i da mu je vazda

na umu i u djelu ona krasna Isusova: „Budite savršeni, kako no je savršen moj otac na nebesima.“

Mene zadovolji ova posljednja osuda. Ništa nema bez uzroka. Tako je i tako je moralo biti.

Tajna.

Bijaše uman i dobar čovjek i u njega dvoje djece, Mirko i Zora. To bijahu zaista mila i dobra djeca. Sjećam ih se vazda ugodno. Učila su, da se ne može bolje; vladala se i bila uredna, da jé milota; a slagala se kao dva bijela goluba. Iz očiju im se čitalo, koliko vole svoje roditelje i poznanike. Kadgod ih sastah, krijesile im se oči od radosti i milote, a zaista i meni bijaše milo Ali ih dobri roditelji i odgajahu svom brigom, svom ljubavi i svom roditeljskom strogosti. Tako djeca nijesu ni znala, što će reći: „Ne ću“, kad im se je što zapovijedalo. Napokon im se nije ni zapovijedalo, jer su bila već tako naučila slušati, posluživati i svoje činiti, da im sve to bijaše draga navika. Ali ropske pokornosti nije bilo.

Otac je često dolazio k meni u školu, da me pita, kako mu djeca napreduju, kako se vladaju, a bijahu vazda najbolja; dapače ja bolje djece nijesam nikada u školi ni imao. Kada bih mu ovako odgovorio, dodao bi on sav sretan: „Drugo im i onako ne mogu steći i ostaviti, do li dobra uzgoja — ja sam malen činovnik — a držim, da je to najljepša i najbogatija baština.“

Malo drugovasmo, poslije se rastasmo, nikada ne dopisivasmo, al ja sam te ljude uvijek štovao i rado ih se sjećao.

*
* *

To bijaše prije šesnaest godina. Nijesam više ni znao, gdje je Zora i njezini roditelji, kad li dobijem pismo od Zore, gdje mi piše, da se udaje i moli me, da joj kumujem. To mi bijaše vrlo milo, ali ponajviše za to, što vidim, koliko ona cijeni dobre nauke, dobre savjete, dobar uzgoj, i što znam, da će njezin brak biti sretan, a i djeca njezina da će biti valjana i sretna.

Odoh. Dočekala me Zora kao oca. Reče mi, da joj najkrasniji dani bijahu u školi. Ja joj rekoh: Kreposnoj i umnoj duši, što više spozna svijet, to sretniji dani dolaze. Raj je u budućnosti.

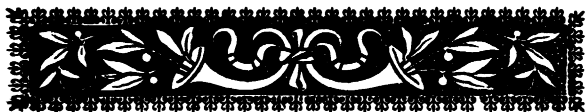
Pođosmo u crkvu. Sve se obavi tiho i posve čedno. Bilo nas je malo, ali sve zadahnuto tihom

srećom. Bijaše to sretan trenutak, ali ne u vanjštini, nego u našim dušama. Njezin čovjek vrlo mi se mili. Nije ni moguće, da bi ovakva djevojka pošla za šupla čovjeka.

Otpratismo mladence u njihov stan: samo roditelji, brat Mirko i ja. Prije rastanka reče mati Zori: „Dijete moje! Ostaj s Bogom i budi sretna! Ne zamjeri, dođe vrijeme, da ti kažem, da ti nijesi naša kći.“ — Zora protrnu. — „Ti si kći moje pokojne sestre. Bilo ti je pol godine, kad osta bez roditelja. Ja odojih i tebe i Mirka. Mi te pokćerismo A sad valja, da to opravdamo. Nije sve mudro i dobro, što djeca traže od roditelja i starijih, pa im valja koješta uskraćivati; djeca se moraju i siliti na ono, što im nije drago, ako hoćemo da budu sretna i valjana; a znaš i sama, da se djeca moraju kadšto i kazniti. Ali tuđa je ruka uvijek teža od materine. Da ti ne bude sve ovo preteško, da ne misliš, da te kaznim, jer ti nijesam mati, a da ti nadoknadim mater i ne pomutim sretne mladosti, učinih tako, a majkom ti ostajem do vijeka.“

Zora pane pomajci oko vrata. Suzama blagoslovismo ovaj sretni brak. I odosmo zadovoljni svaki za svojim poslom.

Božji anđeo.

Perića potisne siromaštvo iz Like, i on se naseli u Bosni. Namjesti kolibu, stane krčiti i svojim poštenim znojem natapati zemlju. Dao mu Bog i mnogo djece, a on sa ženom svojom pazio na nju, da budu čestita i valjana. Živjelo se stisnuto, ali kruha bijaše uvijek dosta. Hvalila sva porodica Bogu na dobroti, uzdala se u njega, u svoje šake i u svoju pamet, s malim se zadovoljavala, za boljim težila, i bijaše sretna.

Kad je Perićev sin Ivica svršio treći razred, naseli se do njega Ličanin Krupić, ne bi li se i on oteo golotinji, kojoj se na golu kamenu oteti nije mogao. To bijaše Periću drago, pa mu pomogne splesti kolibu i tor, davaše mu kruha i smoka i svega, što se je moglo, ne bili Krupić što prije ozelenio.

Dođe vrijeme i Krupićeva dva sinčića pošla u školu. Ivica ih je vodao i upućivao, gotovo kao kakav stariji čovjek. Do škole bijaše im podrug sat hoda, pa djeca u podne ostajahu u školi. Ivica je donosio sebi u školu staklenku mlijeka, kruha, oraha i drugoga voća, a Krupići suhe prove, i tu pojedoše mališi svaki dan već oko deset sati.

Učiteljeva kćerka Marica ponudi Ivici, da u kuhinji skuha mlijeko i ovako se ogrije. U podne dođe Ivica s mlijekom i dovede u kuhinju svoja dva Krupića. Marica salije mlijeko u lončić, a kad ono uskipi, stavi ga na stolić pred Ivicu i pruži mu žlicu. Na to će Ivica: „Molim još dvije žlice."

Udrobi kruha i ponudi djeci, da jedu s njime. Počistiše lonac bratski. Oj, kada bi više bilo! Za tim odreže Ivica od svoga kruha dva komadića, podijeli orahe u tri jednake hrpice i ovako počasti Krupiće. Tako objedovaše sa svoja dva druga svaki dan. Domala nije ni nosio mlijeka i druge hrane u školu, nego odmah u kuhinju.

Ovo dobročinstvo gledala je Marica draga srca. Učini joj se, da Ivica odviše sebi od ustiju otkîda, pa uzme svojih oraha i sveže ih Ivici u rubac, da nije nitko ni znao U podne odvede Ivica svoja dva prijatelja i podijeli s njima ručak. Tako je Marica potajice pridavala Ivici svaki dan ili suhih krušaka, ili šljiva, i to sve obilnije.

Na sam badnjak donese Ivica sa svojom materom Marici košaru jabuka, oraha i suhih šljiva Marica se začudi i reče: „A za što ti, Ivica, meni ovo donese?“

„Vi ste meni pridavali svaki dan, pa vam od Boga hvala!“ odgovori Ivica.

„Nijesam ja“ — odvrati Marica — „nego božji anđeo, koji voli darežljivu djecu, kao što si ti.“

Na to će Ivičina mati sva uzbuđena: „Pravo velite. Nitko drugi, nego božji anđeo. Tomu anđelu i ja donosim ovo, dok dobri Bog dade što boljega.“

Marica nadari Ivicu slatkim kolačima, a sve Ivičine darove pošalje u večer nekoj siromašnoj udovici sa sedmero djece, da se razveseli sirotinja barem na božić.

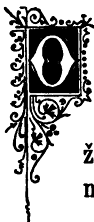

Na obrtničkom plesu.

(Iz uspomena jednoga čovjeka.)

I.

brtnici upriličuju po prvi put ples u svoju plemenitu svrhu — ovako piše u tim uspomenama. — I ja odoh, jer štujem čestite žuljave ruke i radujem se gledajući veseo narod.

Silesija svijeta! Dvorani nad vratima stoji rasvijetljen napis: „U radu je spas.“ Na pročelju pak dvorane urešen je barjacima i zelenilom zlatan napis: „Ljubav, bratstvo, jednakost.“ Lijepo!

Ali nigdje trgovačke ni druge gospode . . .

Eno dva, tri gospodičića iz „boljih krugova.“ A čemu dođoše te blijede tankovrate rodice? Poznate su ovo noćne ptice. Zaista ne spadaju u ovo društvo.

Ali me vrijeđa, što im se odbor toliko laska, te je sretan, što oni „počastiše" ples, dok na ulici i ne gledaju radnika.

Sjednem sa svojim prijateljem.

Sve je veselo, sve srdačno, iskreno. I ona dva, tri purančića kao da su večeras izduvala svu oholiju. Ali me vrijeđa, što se čestite građanske kćeri tope od sreće, gdje oni s njima plešu. Osjećaju, da su odlikovane, a mene ljuti, što one hoće da s njima plešu, a zaboravljaju malo ne na svoje znance i prijatelje iz svoga stališa.

Za naš stol sjedne neki stolar sa svojom sestrom. Nije baš lijepa, ali je lijepo odjevena i vlada se sasvim pristojno. Al eto ti odbornika, gdje joj nešto šapće. Djevojka se zabuni, porumeni, a on ode. Za čas eto drugoga odbornika. Najzad dođu dvojica, pa joj prete: „Ako odmah ne izađete, doći će stražar!"

Odoše. „Što hoće ti ljudi?" zapitam djevojku.

„Tjeraju me odavde, jer da ne pripadam ovamo, a dođoh s bratom."

Ja ni riječi, nego ću u sebi: Ti si nesretnica valjda na zlu glasu.

Evo opet odbornika. Koliko se samo zabrinuo! „A za što ju tjerate?" zapitam ga ja. Na to će on: „Zar ne vidite kolike su joj ruke?"

„To je od posla."

„Jest, jest, ali ona ne spada ovamo."

„Ta eno stoji pisano: „U radu je spas."

„Ona je prosta sluškinja "

„A je li poštena?"

„Čast! ali tko će nam doći budući put na ples među sluškinje?"

„Da je ona od danas žena ovomu gospodinu a ne sestra, biste li ju i onda tjerali?"

„Ne bi ali to je što drugo."

„Gospodine! Djevojka je u mom društvu i ona ne ide odavde. Ima ovdje ljudi rđavih, pa ih ne ćeramo."

Odbornik ode i više se ne povrati.

Ja bijah zadovoljan. Nekoć nije ni toga bilo, a danas priznaje se ipak ljubav, bratstvo i jednakost. Doći će vrijeme, kada će riječi postati djelom.

*
* *

Dvije godine iza toga dođe ona k meni, pa će ovako: „Gospodine! nikada vas zaboraviti ne ću. Ja vam onda ni ne mogoh zahvaliti, pa vam sada hvala. A sad bih vas nešto lijepo molila. Svaka mati želi svomu djetetu čestita kuma, jer joj se čini, kao da će joj i dijete biti čestitije. Ja se udah sretno za valjana čovjeka. Biste li vi htjeli, molim vas, kumovati momu djetetu?"

„Drage volje!" I mi se pokumismo.

II.

Dvorani u kutu sjedi moja susjeda, koju vrlo štujem, dok ona mene i ne pozna. To je švalja Marica. Stanuje sama u sobici u potkrovlju. Njezin prozor gleda preko tri vrta u moj stan. Kad god se u noći probudim, vidim, gdje u njezinoj sobici gori još svjetiljka, te onda mislim o njezinu trudu i kukavnu životu. Najvolio bih onda, da joj mogu pomoći. I moja ju žena žali. I meni je opet tim milija moja žena, što ima toliko srca za onu osamljenu patnicu.

Kako je danas lijepa! Suhonjava je zaista, ali lice joj je ljepušasto, kosa crna, oči crnije, a zubi bijeli. Zgodno se smjestila, te ne bih rekao, da je grbava. Stisla se sirotica, kao da joj se čini, da ona ovamo ne spada, kao da ju tišti grijeh, što se usudi na ples. A što ju krene ovamo? Srce, srce, ta krasna zagonetka. Nije joj baš toliko do svoje muke i nevolje, ta već od djetinjstva, kad je pala, nosi svoju nesreću, ali srce je u svakoga božjega stvora jednako ... Uvijek se nada ... Obukla se za ples, a sakrila se u kut.

Da joj ne bi tko prišapnuo, da se udalji?! To bi ju rascvililo za sav vijek. Ali ne će. To ne bih ja nikako dao. Ostanem ipak blizu nje.

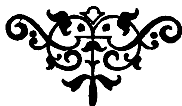
Pleše mladež, a i stariji ljudi, sve je sretno i veselo, a ona samo gleda zamišljenim očima. Uza me stane čedan, stidljiv i nekako još plah mladić. Spaziv Maricu, pa kao da reče u sebi: „Ona čedna bit će prema meni“ I ona spazi, kako ju mladić potajice gleda, pa joj se lice razvedri. Ali u to ju on već moli, da s njim pleše. Sva se preobrazi, oči joj se zakrijese i kosa kao da joj bijaše svjetlija. I ja osjetih njezinu sreću u duši svojoj. Ni da su riječ progovorili . . . A što je to?! Mladić smotri, da je djevojka grbava, pa kao da već čuje prijatelje, gdje mu se rugaju. Dovede ju do njezina kuta. Ona se užurba, da se što prije protura na svoje mjesto, kao da bježi od sramote i grijeha. Sjede. Lice joj sijeva, a ruke drkću . . .

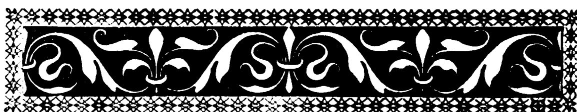
Blažene sreće nesta s njezina lica, kao da je nigda nije ni bilo. Nitko više za nju ne pita. I u mojoj duši iščezne sreća. Radnički svijet pleše u korist siromaka u bolnici, a ove sirotice ne će nitko da usreći plesom.

Pane mi na um, da s njom zaplešem, ali ne, ne! Imam u grobu dvoje djece! Ali daj razveseli sirotu, tvoja će se dječica u grobu veseliti tvomu dobromu djelu. Tako mi govoraše srce i razum. I ja sam plesao s njom, obradovao ju, razbistrio ju i našao drugih dobrih mladića, koji s njom plesahu. I ja bijah vrlo sretan na tom plesu.

Kako je gdjekad jeftina ljudska sreća!

Svi bismo mogli biti sretni, samo da umijemo i hoćemo. I to će biti, jer sreće ima sve više u svijetu.

Malen darak, velika dobrota.

Katica osta veliko siroče bez ikoga svoga. Neka uboga i iznemogla starica, koja izgubi svu djecu i pokopa sve svoje, uze je k sebi. Starica je dolazila svakoga petka na trg, gdje se prodaje živad. Tu je kùpila pero po pero, što otpada živadi. Malo po malo i eto po koja rukovjet perja. To iščeha i proda. Takvim i sličnim poslom bavila se stara Barica, samo da ne mora prosjačiti. Radi toga slali su joj gdjekad dobri ljudi jela i odijela u kuću.

Teško i kukavno ona hrani svoju Katicu. Sama gladuje, a djetetu daje. Dobrotom svojom hoće da joj nadoknadi roditelje, a sebi da ublaži stare dane. Tako bijaše ona sasvim sretna. Velika je sreća, što se javlja iza dobra djela.

Katica pođe u školu. Htjede sreća, te joj je učiteljica vrlo dobra duša.

Jednoga dana dođe Katica prva u školu. Sjedi mirno na svom mjestu gledajući milo i veselo svoju učiteljicu. Pomiču joj se usnice; hoće nešto da kaže. Najzad posegne u klupu i ponese učiteljici svoj darak, govoreći:

„Izvolite draga gospođo!"

Dade joj sličicu sa cikorije.

Učiteljica joj obuhvati glavicu obim rukama, poljubi ju u čelo i lijepo joj zahvali, a sama će u sebi: Dar je onolik, kolikim se srcem daje.

Za nekoliko dana eto Katice opet prve u školu. Sjedi kao i onomadne, gledajući milo svoju dragu učiteljicu, koja već zna, što će biti, pa se osmješkuje. Mala pođe k učiteljici ne skidajući s nje očiju, i pruži joj naranču.

Učiteljica ju izljubi i zapita: „Dušo, otkale tebi to?"

„Molila sam Dragicu, pa mi je dala. Dragica je dobra."

Učiteljica primi dar, pohvali malu i reče joj: „Dušo, milo mi je, što si toliko dobra, ali evo pojedi ju ti. Ja imam kod kuće punu košaricu.

„Ne, ne. Ne ću ja!" brani se mala.

Učiteljica pridrži dar, a u podne povede Katicu sa sobom na ručak. Na odlasku turi joj dvije na-

ranče u torbu. A na to će sretno dijete: „Ovo ću ja dati svojoj mami.“

Da li će to starica pojesti? Zaista ne će.

* * *

Ljude, koji su od svojih miljuna darovali hiljade, spominje historija i dižu im se spomenici. I pravo je tako. Ali nije pravo, što se ne pazi više na dar, nego li na žrtvu darovnikovu. Nije u redu, što svijet zaboravlja ove najveće darovnike, koji davaju, a gladuju, da razvesele druge. Ne, ne! Ima ljudi, koji ih poštuju i nose ih u duši svojoj, priznajući: Najmanje imaju, najviše davaju. Barici i Katici urežimo u spomenik i pozlatimo slova: „Ljubav bližnjega prva je potreba ljudskoj sreći“

C. ALBRECHT
U ZAGREBU.

NARODNA BIBLIOTEKA
IV.

ROBINJICA

Spjevao

Kan. Mato Vodopić.

Drugo izdanje.

U DUBROVNIKU
Nakladom knjižare D. Pretnera
1890.

Dubrovnik, zabavnik narodne štionice dubrovačke. Godište III. Uregjen po *Jozu Buniću*, 1871, u-8 v., str. 304, for. 1. 60.

Dubrovnik, zabavnik narodne štionice dubrovačke. Godište IV. Uregjen po *Jozu Buniću* i *Stj. Skurli*, 1876, u-8 v., str. 350, su dvije slike, for. 1. 60.

Vienac gorskog i pitomog cvietja, hrvatsko-srbska pjesmarica, uredjena po *I. Aug. Kaznačiću*. Drugo uzmnoženo izdanje, 1884, u-16, str. IV-248, nč. 60.

Konavoska zdravica, 1886, u-16., str. 8, nč. 4.

O francuskom i pruskom ratu godine 1870-71. Pjesme *Oca Petra Bakule*, 1873, u-8 m., str. 64, nč. 30.

Marta Posadnica ili pad velikog Novgoroda, tragedija u pet razdijela po *Matiji Banu*, 1872, u-16., str. 208, nč. 60.

Moćnik stolne crkve dubrovačke. Sastavio *Stj. Skurla*, 1868, u-8., str. 180, sa slikama, for. 1. 20.

Korizmene propovijedi i besjede za različite svečanosti i prigode *O. Arkandjela Kalića* dubrovčanina, 1875, u-8 v., str. XVI-608, for. 3. 20.

Sveti Vlaho, biskup i mučenik od Sevasta, dubrovački obranitelj. Priopćio *Stj. Skurla*, 1871, u-8 v., str VIII-208, sa slikom, for. 1. 30.

Vrt bogoljubnosti. Molitvenik za svakoga, priredili kanonici *Stj. Skurla* i *Vice Palunko*, 1890, u-16., str. 516, tvrdo vezan for. 1. 20.

Svibanj posvećen bl. Djevici Mariji, ili razmišljanja o poglavitim izvrsnostima Marijina života, s molitvama i izgledima preko mjeseca svibnja, čemu se nadodaju misne molitve, priprava na ispovijest i sv. pričešćenje i neke druge pobožne zabave, a zatim kita pjesmica (80) na čast *Bl. Djevice Marije*. Uredio *Stj. Skurla*, 1876, u-16., str. XVI-412, nč. 80.

Bogoljubna zabava kršćanskijeh duša. Molitvenik po *S. S.* Četvrto izdanje, 1890, u-32., str. 248, nč. 40.

Gospa od Lurda. Povijest i molitve. Treće izdanje u kome su priložena druga bogoljubna djela za svaki dan, za sv. misu, pričešćenje, i za šest nedjelja svetoga Luigja, uz druge bogoljubnosti, 1887, u 16., str. 270, nč. 60.

Kako se služi sv. misa starohrvatski (glagoljački) i latinski, 1883, u-16, str. 20, nč. 6.

ROBINJICA

Spjevao

Kan. Mato Vodopić.

Drugo izdanje.

U DUBROVNIKU
Nakladom knjižare D. Pretnera
1890.

Tipografija D. Pretnera.

Vezak vezla tanka robinjica,
Vezak vezla, suze prol'jevala;
Biser-suza na vezak joj pala,
S veska na skut, s skuta na zemljicu.
Gledala je, ter je besjedila:
„Mili Bože, jadno ti je roblje!
„Ako tuži, niko ga ne sluša,
„Plahi vjetar uzdah mu raznosi;
„Ako suza niz obraz mu teče,
„Ni suzu mu niko ne prihvaća,
„Kô ni meni, nego crna zemlja.
„Mili Bože, jadno ti je roblje!
„Ne zna što je njegovanje majke,
„Ni doziva rogjenoga brata,
„Ni celova ljubljene sestrice.
„I meni je taka sudba bila,
„Jer me Turci čedom zarobiše . . . .
„Mili Bože, jadno ti je roblje!“
Sitno veze tanka robinjica
Sitno veze, a gorko se tuži.
Misli mlada ne čuje je niko:

Začuo je slavulj, ptica mala,
Pak mi slavulj lugu povjedio,
Lug zeleni visokoj planini,
A planina gorskome hajduku.

Nevesinju, visoka planino,
Pitka ti si krdi i hajduku!
Na podancim drobna stada paseš,
Po šumami sakrivaš hajduke,
Grozu Turak' a slobode sjeme.
Svegj je tebe hajduk milovao,
I sada se s tobom razgovara:
„Crna goro, moje boravište,
„Od kada sam k tebi ubjegnuo,
„I tvojijem zaodio granam,
„Slobode se naužvô jesam,
„I dušmanske napojio krvi.
„Al' mi srce u čemeru pišti
„Što još n'jesam roblje izbavio
„Iz proklete Asanage kule;
„Što ga s kulom zapalio n'jesam
„Su njegova do četiri sina,
„Svaki grgji jedan od drugoga.
„Zaman sam im klance zapinjao
„Kroz planine oba Nevesinja;
„Ne daje se Ture na dohitac,
„Jer se boji šuma planinskoga
„I hajdučkog sokolovog oka.
„Neg' te molim, crna goro moja,

„Razvij skuta i otegni grane,
„Te priklopi brda i doline,
„Dohvati se kršnoga Rguda 1),
„Sa Rguda gustu maglu spusti,
„A iz magle udari mećavom,
„Kozomorom, čobanskim odorom,
„Sitnim sn'jegom i ledenom rosom,
„Da mi Turke u ognjišta sprati,
„Da nenadan hajduk ih posjeti."
Dah zašumi, gora se otrese,
I put neba uzdignula grane:
Rekao bi da se ona moli.
Nevesinju, visoka planino,
Użasno je tvoje milovanje,
Pak ni sada neće biti nježno.

Gdje se Rgud u dolove sl'jega
Na izmaku Stolačkoga šehra, 2)
Tvrda mi je sagragjena kula
I tvrdijem opkoljena koljem.
Svi su dvori na njoj pozaprti,
Nema straže, nit' ko živ se kaže.
Da ne piri dimnjak na ognjištu,
Rekao bi da je ona pusta.
Piri dimnjak, poškrkuju dveri,
Jedni mi se tajni oškrnuše;
Tud promiču ne poznati momci,

1) Brdo povrh Stoca.
2) Šeher: varoš.

Raspasani, goli, bosonozi,
Sve bi rekô da je tursko roblje.
Ližu vanka jedan za drugijem
Kako bube od borove šume;
Ne čuješ im glasa ni bahata,
Hvataju se kolja i plotine,
Preskaču je kako lisičine.
Ištom bjehu prvi preskočili
A stražnji se plota dobavili,
Kad za njima divlja buka hukne
Divljih glasa, vatrenih pušaka.
Dragi Bože, čuda i nevolje!
Siplju jedni vatru i olovo,
A niz kolje svaljuju se drugi,
Neki mrtav, neki teško ranjen,
Neki ruke u dvoje preb'jene,
Neki noge u bedri slomljene.
Pa kad oni isprazniše puške,
Povukoše iza pasa nože
I navale na svaljene momke,
Vičuć, psujuć — tim se kažu Turci: —
„Bre, gjauri i gjaurski skote!
„Danaske vam dosta putovanja,
„A za jutra, kad nam petak svane,
„Nakitiće zaoštreno kolje
„Gjaur krsta odrubljene glave.“
Dočim Turci zor junaštvo grade
Na mrtvomu, koji se ne kreće,
Na ranjenu, koji se ne brani,

Nije loša po onijeh sreća,
Koji prvi preskočiše kolje.
Deset ih se bješe oborilo,
Kadar puste popucaše puške,
A jabane deset dobavilo.
Ne svrće se jedan na drugoga,
Neg' udara noktom u ledinu.
Grabi — grabi — što mu noge daju,
Rgudu se uza pleći vere,
Dok iščezne magli u zastore
Kako sablaz u sred noći crne.
Kazuj, Vilo, mila posestrimo,
Čija kula? — koji li krvnici? —
Je l' što pane i što mahne roblje?
Vihar huče, u vihru se glasi:
To je kula silnog Asanage,
Krvnici su sluge Turadija,
A što pane i što mahne, roblje.
Od davna su jadni izgledali,
Izgledali, fakat 1) ugledali,
Da dostignu žugjenu slobodu.
S Rguda se gusta magla spušta,
A u magli mećava zavrže
Sitna sn'jega i ledene rose;
Bije Stolac i okolo njega.
Mećava je opustila pute,
Crna magla zasl'jepila straže,

---

1) **Fakat**: zgoda.

Mraz prikova Turke u ognjištu,
Pak i Asa su četiri sina.
Ištom roblje vatru naložilo
I mutapim krevete nastrlo,[1]
Kad uljeze Aso gospodare.
Makne roblje u kut u prijeklad,
Jeda bi se nagledalo vatre
I samrzle ogrijalo kosti.
Ne zna sila kakva je nevolja,
Već kandžijom na roblje zamahne;
Gdje ga kuca, tu mu meso puca,
Oturi ga u ledne podrume
I bez vatre i bez pokrivača.
Poniknuše usiono momci,
Kroz oči im nešto udaralo:
Nije suza, jer bi gasla vatru,
Nije munja, jer bi žegla kulu,
No je iskra tajane slobode.
Neće momci u podrume saći
Neg' na vrata zapletnjica kule.
Kroz vrata su zdravo izmicali,
Al na plotu loša kob ih srete.
Kleti Redžep, Asanage tajim,[2]
Timareći konje u podrume,
Vikne roblje da mu vodu služi:
Bogme roba nema ni jednoga.
Silno Ture, kô da vrag mu šapne,

1) Mutap: pokrovac.
2) Tajim: sluga za konjeve.

Hiti vanka, te ugleda roblje
Gdje se vere, da preskoči kolje.
Rikne Redžep i puškom opali,
Na glas brže Turci sluge skaču,
Svaki viče, svaki pušku pali,
I niz kolje jadno roblje svali.
Na svaljene nožim nasrnuše
I nemilo svijem rube glave,
Bili mrtvi, bili jošter živi.
U divljemu nikad milosrgja!
  Rube glave, odbacuju truplje,
Ali truplje, kako da je živo,
Po sn'jegu se premetati stade,
Dočim s mučnom rastaje se dušom.
Ono gjisa, ono zemljom gmiže,
Rekao bi svoju glavu traži:
Ono tvrdo na noge se koči,
Ono rukam za kolje se grabi,
Kô da s nova preskočit ga hoće.
Nije čudo, mili pobratime,
Što bez glave premeću se momci
I bilježe ne prilične pute
Vrućom krvlju po ledenom sn'jegu.
Nagla smrt je svijeh dostignula
U ushitnom za slobodom mahu;
Ter neka se rastavljahu s dušom,
Živalji im mahom razigrani
Još u trupu nagon zadržahu,
Da poteče kud hotjenstvo krene,

Vidjeh Vila taku igru stravnu
I vilinsko proplaće mi oko.
Divlje Ture divlji ćeip zigje[1]
I ruga se smrtnom igrom truplja.
A kada se bjehu izrugali,
Kûpe glave i u podrum smeću,
Nek bi sjutra kitile im kolje,
A izvrgnu preko plota lešan,
Da ga vuci i orlovi shrane.
Maknu Turci opeta u kulu
I za sobom zapriješe dveri.
Opet kula regbi da je pusta:
Ni ko šeće niti u njoj kreće,
Sami dimnjak na ognjištu piri.

Sjedi Aso su četiri sina
U toplome nastrtu ognjištu;
Lulu piju, uz vatru se griju,
Pred njima je Redžep tajimbaša.
On je agi hvalu povjedio
Kô j' na b'jegu roblje zatekao,
Poubio — osjekao glave,
Da nakiti na plotini kolje,
Neka bi se gjaur izgledao
Što će reći odmetnut se agi.
Sluša Aso, dime odvaljuje,
Biljur sisom[2] podglagjuje brke;

1) Zidati ćeip: veseliti se.
2) Biljur; bjelokost.

To ne sluti kod Asana dobro.
A kada se nagladio bješe:
„Bre, koliko zateka' si krsta?“
— „Desetero, ago gospodare.“ —
„Kamo ini? — Svrgao te Alah!
„Zar ih nije dvaestero bilo?
„Kamo deset? — Hvalo izabrana,
„Što na mrtvim junaštvo mi gradi?“
— „Što zatekoh, to sam pograbio;
„Ine n'jesam, ago, ni vidio:
„Kod plotine živa ne ostade,
„Preko plota jedan ne omakne.“ —
„Da kamo su?“ — „U izbinam, ago.“ —
„Šikaj, more[1])! — A kad petak progje,
„Il' će Asan nabaviti roblja,
„Il' će Redžep sa plotine zirit.“ —
Smjelo Ture do tli poniknulo,
Ljubi Agi skuta i koljena,
Pak izmiče natrag iz ognjišta,
Dok zamakne za duvare tamne.
Dlanim plesne do tri puta Asan,
A pred njim se stani robinjica,
Tanka, mlada, sjetna, ne vesela,
S šećer-kafom, s žeženom rakijom,
Da posluži svoje gospodare.
Imbrik kafe oni istrošili,

---

1) Šike upotrebljuju seljaci kad tjeraju od sebe prasad; a šikaj, more je prezirna i porugljiva izreka kad tjeraju od sebe djecu, sluge itd.

Žeženici mjere ne znaje se.
Kako mi je plaho ispijaja,
Robinjica jedva dostizala
Nal'jevati ispražnjene čaše.
Navada je taka kod Turčina:
Kada prigne lokati rakiju,
Ne odusta, dok se ne obloče.

Nešto vatra nešto žeženica,
U Asanu krv je razgrijala
I suvišu gordost pobudila.
Pali čibuk, okašljiva često,
Na robinju mrko pogleduje,
Mrko gleda, srdito joj zbori:
„Što je tebi, kaursko kopile,
„Da me služiš sjetno ne veselo?..
„Ako ti je ponestalo hljeba,
„Ima Aso zalih sjerčanice....
„Jal' kaduna kandžijom izvezla
„Što joj n'jesi dušek umekšala;
„Bre — ja ću ti otkidati meso,
„Ako ti je ropstvo dodijalo,
„Jal' se mladoj ne obično samoj
„Premetati noćno po odaji,
„Ču' li mene, kaursko kopile,
„Još robovat n'jesi ni počela;
„A da sama nećeš u odaji,
„Poslaću ti mojega Omera,
„Koga jošter oženio n'jesam,

„Nek te ljubi dok ga volja bude,
„Pak' ću onda .... s tobom na gomilu."
Podnižno mu roblje odgovara:
„Meni, ago, hljeba do za volje:
„Kaduna mi tiha gospogjica,
„Pak robovat nije dodijalo;
„N'jesam noćno u odaji sama,
„Već do noga moje gospogjice
„Malo čedo u bešljici šikam,
„Da se ne bi ono zaplakalo
„I kaduni sanak odbjegao.
„A što veliš, ago gospodare,
„Da mi hoćeš poslati Omera,
„Možeš, ago, jer je tvoja jača.
„Ali što će Omer od robinje,
„Koju, evo ima godinica,
„Da je bolest na tanko savila?
„I za to sam jadna nevesela.
„Neg' te molim, a Bogome kumim,
„Kada nemam ni oca ni majke,
„Da me mrtvu shrane i oplaču,
„Sirotu me u podrume puštaj,
„Da se prostrem i zemlju zagrlim,
„Zemlju molim, Bogu preporučim,
„Nek' bi zemlja kosti prihvatila
„A Bog višnji siromašnu dušu ...."
R'ječ zamakne a suza omakne,
Grozno mije djevojčino lice:
Pa da ti je od kamena srce,

Od žalosti na dvoje bi puklo.
Ali što će pred Turčinom suza?
Pjani Aso ne poznaje Boga,
A još manje suzu i molitvu.
U kandžiji urezao ćitap [1],
Pak i sade krutu povadio
I udara tužnu robinjicu,
Opaše je i dva i tri puta:
„Šta me kumiš Bogom velikijem?
„Zar bi Alah [2] za gjaura hajô?...
„Evo tebi, kaursko kopile,
„Evo tebi Boga i kumovstva...
„Evo tebi i oca i majke...
„Brže da si gorje uz kadunu,
„A s Omerom sjutra u odaji.
Cikne jadna kako guja ljuta
I pobježe kuli uz skaline:
Al ne ide k svojoj gospogjici,
Neg' se tište do prozora kule.
Plačne oči k nebu uzdignula,
Uzdahnula te se prekrstila,
Kô je majka čedom naučila.
Pak se nagne, da niz prozor makne;
Al' odozdo glas je zaustavi,
Što joj živim zadrmao srcem:
„Stan', djevojko, ne izgrdi lica!"

1) Ćitap: koran.
2) Alah: Bog.

Kad se hajduk gȍri molijaše
A gorica Bogu velikome,
Oboje mi višnji uslišio,
Mahnuv šumom i zbudiv mećavu.
Usta hajduk na noge junačke
I triš vikne iz debela grla.
Joh kakvo je grlo u hajduka!
Vikne jednom, a list s graba pane,
Vikne drugom, a krupa se smuti,
Vikne trećom, a brda se stresu,
Pak iz brda odjekuje nešto:
„A ne boj se, naš gorski hajduče,
„Evo gorske na pomoć ti braće.“
Glas za glasom, junak za junakom,
Skupiše se do trideset druga,
Sve po izbor mladijeh hajduka.
Aj kakvi su, vidjele ih vile!
Svakomu je o plećima torba
A u torbi b'jela brašnenica;
Po ramenim struka prevržena,
Ispod struke crvena jačerma,
Pod jačermom fursat [1] prepasan je,
U fursatu dvije puške male,
Sjajne seke vrlo pouzdane,
I nož ljuti i arbija [2] do njih.
U ruci im duge šarke sjaju
Željne hrane dušmanskoga mesa.

---

1) Fursat: svilaj.
2) Arbija: šipka male puške.

Do hajduka oni dopadoše,
Oko njega sagradiše kolo,
Kako ždrali oko vogje svoga.
Božju pomoć svaki mu nazivlje
Za junačko upituje zdravlje.
Božju pomoć prihvaća im hajduk,
Za junačko otpituje zdravlje,
Pak im stane besjediti tiho :
„O hajduci, naše gore slavo!
„Evo ima petnest godin' dana
„Od kad Turci na Kruševo sagju.
„Sa Stoca se oni podigoše,
„Pred njima je silni Asanaga.
„Porobiše Bačnik, Dragovilje,
„I Bitunje i Kamenje-brdo,
„Sa Popratom i Njivice male,
„Dok sagjoše na Kruševo ravno.
„Tu mi svake počiniše jade:
„Robe, pale, na muke metaše,
„Moga baba u dvor zaklopiše
„I živa ga u njem izgorješe;
„Milu majku s konjim pogaziše
„I nevinu malenu sestricu.
„Sve što živo bješe preostalo
„Nožu, kocu i silenoj vatri,
„Povezaše, sobom odvukoše;
„Što je žensko, silom poturčiše
„I ne časnom izgrdiše silom;
„Što se muškog ne htje sunetiti,

„U Stolačke zbaciše tamnice,
„Gdje im crvi izglodaše meso,
„Truhle kosti pozoblje tamnica."

Da je komu pogledati bilo
Stravno lice gorskoga hajduka!
Zače družbi besjediti tiho;
Al kad stane pusto spominjati
Vatru, koce i nedužne krvi,
I sramote i tamnice klete,
Hladan znoj mu niz čelo poteče,
Očim svija, zubim poškripljuje,
A kroz nozdri plamen odišuje.
U kotocu riječ mu zaprla
Od čemernog jeda i osvete;
Kroz usta mu samo jeka huče
Kô kad vihar kroz puklinu suče.
Gorska družba gledala ga 'žasno,
U grudim joj isto srce kuca,
Iste misli po pameti bira,
Te s hajdukom i ona se druži
U čemeru jeda i osvete.
Muk zavlada, muk osvete krvne,
Nit' ko piha, nit' ko vegjam kreće;
Sama desna ne hotice pala
Na oružje što ga pojas tišti;
Puške gladi a nož podvagjuje,
Kô da hoće napraviti juriš.

Kada malo poutiša srce,
Mahne rukom od gore hajduče,
Pak mi sl'jedi besjediti družbi:
„Proz gomilu drvlja i kamenja
I proz vatru i proz tursku silu,
Čuo jesam, al' vidio n'jesam,
Da me neko na jabanu nosi;
Bješe, braćo, nevesinjka vila,
Što me shrani a Turčina stravi.
Kad se sretnjo na jabàni nagjoh
I dozvah se pameti i noga,
Pleći dadoh a bježati stadoh,
Kud me goni tajna vodilica.
Noćno bježim, a danom se krijem,
Dok se 'hvatih Nevesinj planine
I pećine usred gore crne.
Deseta mi ištom godinica,
Sirota sam i bez prijatelja,
I bez hljeba i bez zavičaja;
Ali mene dobra sreća nagje,
Gora mi je i otac i majka,
Posestrima nevesinjka vila:
Ona me je odgojila tajno
Pod sljemenom bosanskoga neba.
Čemu me je odgojila vila?...
A da čemu nego da osvetim
Baba, majku i nevinu seju,
I sve što je na Kruševu palo?
Braćo moja, svetio se jesam,

Moju diljku nahranio mesa
I nož ljuti napojio krvi
Sve po izbor dušmanskijeh glava ;
A od kada mi se sastadosmo,
Mnoge Turcim zadali smo jade
I vratili žao za sramotu.
Ali jedno na srcu me tišti,
Da krvniku najgoremu momu
Još dugujem zajam i sramotu.
Žive jošter, tako ne živio!
Silni Asan uz četiri sina,
I tvrdom se oklopio kulom.
Ja sam njega često uhodio,
Al mi diljci na dometak neće:
Sam ne mogu u Stolačko polje,
Ni na tvrdu kidisati kulu.
Čekah zgodu, pak je i dočekah:
Eto mi je danas dopanula,
Da dug platim i sramotu vratim.
Sokolovi, vrla braćo moja,
Hoćete li drugovati sa mnom
Da d'jelimo sreću i nesreću
Baš pod kulom krvoloka moga?"
  Trides lica jedan plam zažari,
Trides grla jedan glas isturi:
„Na osvetu! — homo na osvetu!"
A Nevesinj odjekne im: „Svetu."
  Raste vihar, mećava se gusti,
Crna magla Stolac je povila

I dolinu na okolo njega.
Niz Rgud se zmaj plameni spušta,
Vijuga se tamo i ovamo
Kako munja, kad sa neba slazi,
Te pred kulu Asana udari.
Nije ono zmaj plameni, pobre,
Neg je ono izabrana četa
Nevesinjskih ognjenih hajduka.
U putu je roblje susretala,
Gdje se vere, da slobodu steče:
Al od glada i ledenog mraza
Šćaše jadno da sred b'jega zapre,
I smrt nagje gdje slobodu traži.
Hajduci su srca milostiva:
Svaki snima struku sa ramena
A sa pleći torbu s brašnenicom;
Glad im taži hljebom prijatnijem,
A krijepi tikvom žeženice.
Pa kada ih biše posnažili:
— „Haj'te, vele, sa slobodom, braćo,
Ni stanite, nit' se obazrite,
Dok vrletni Rgud prevalite;
A kad tamo šumu dohvatite,
Čekajte nas pod Šupljim-kamenom,
Gdje ćemo vas brzo dostignuti,
Dok budemo Asa pozdravili."
Što su krila sivomu sokolu,
Osveta je turačkomu roblju.
Svemu mi se momci domislili,

Pak ni cigli neće za slobodom
Neg' s hajducim, da pozdravi Asa.
Nema puške, al' podire st'jenje,
Nema noža, drenovicu bere:
Pred osveti sve mu je oružje.
Vihar vije, a mećava mete,
Crna tama do zemlje je pala,
Preklopila Asanage kulu.
U tami se laki bahat čuje
I tih šapat ne poznana glasa.
Il' su Turci, il' gore hajduci?...
Da su Turci, vikali bi: „Alaj“
Nek im Aso odapenje dveri;
Da hajduci, bojali bi s' danom
Do pod kulu Asanovu vrebat.
Raste bahat, raste i šaptanje:
Sve u kuli mrtvo pozaspalo,
Ušikala žežena rakija;
Ni ko kreće ni po kuli šeće,
Pa ni straža što sa kule straži;
I ona je, bome, umaknula
Pred mećavom u topla ognjišta
I sama se sobom sokolila:
„Jok, noć nije, — hajduk u planini,
„Mećava mu zatrpala drume:
„Deder i mi da se ogrijemo,
„Žeženice da se napijemo;
„Strah badava — da se i pospava.“
Loša straža, žeženica gora!

Ustajat će kad joj kasno bude.
  Raste bahat, raste i šaptanje:
Do kolja je veće dopiralo,
Gdje utaji kô s pučine tutnja.
Malo časa postajalo bješe,
Krknu kolje, stade lomljavina
Gorske šume i suhoga drvlja:
Ne vigjena sila ga nameće,
Baš bi rekô da se samo kreće.
Zavaljuje kulu na okolo,
Prema vratim vatra propirila
I suviše na četiri nugla:
Sine vatra, rastiže se tama.
Gorski hajduk oči uzdizao,
Da promotri prozore po kuli;
U čas dobar on ih uzdizao!
On ugleda cvilnu robinjicu,
Gdje se krsti i s prozora sm'jera.
Pozna junak da je pri nevolji
Na raskršću života i smrti.
Brže bolje pod prozor se tište,
Mahne rukom i besjedi tiho:
„Stan', djevojko, ne izgrdi lica,
„Ne ukidaj mlagjahna života:
„Svegj se možeš dočepati smrti,
„Al života, jednom ukinuta,
„Ne ćeš, sejo, do sudnjega dana.
„Poslušaj me, slušale te vile!
„Ti otpaši svilene pojase,

„Priveži ih na zub od prozora
„I maši ih niz tamnicu kulu,
„Pak prikupi leta anterije,[1]
„Strah odvrzi, a slobodu pazi
„Te spuštaj se niz svileni pojas."
Zanesena tanka robinjica
Na smione hajdukove svjete,
Čim da gibne vratolomna 'zgora,
Ustavi se — pouzvrati na trag.
Tač i jela na planini giba,
Kad sa juga oluja je nagne,
Da je krči i na zemlju svali;
Al' kad domak drugarice srete,
Da je potpru pouzdanim granam,
Ustavi se u sred pada svoga,
Gibne vitko i uzvrne natrag.
Vrne mlada, te niz prozor gleda
I svake je premetala misli.
— Za šta srce zaigralo nježno
Na glas tihi ne znana junaka,
Kad, da sebe nevinu sahrani,
Smrt zagrlit voli neg' Turčina?
— Za šta ljubav života joj mrskog
Ugasnuta opet oživjela?
— Neće li je novo ropstvo stići
I usilni ne žugjeni celov,
Kad junakov svjet bi poslušala?
Misli mlada što će i kako će:

1) Anterija: haljina,

Ali srce, koje laža nije,
Dobro sluti i nježnije kuca,
I samrzlu potjeralo krvcu
Do bijela djevojčina lica.
Vidje l' ikad s istoka danicu
Kad pomoli kroz jutrnju taman?
Bl'jeda ckili, tajna, ne vesela;
A kad vjetric pretsunčani dahne
I rastjera tanahnu maglicu,
Sjajna sine i veseli zoru.
Taka ti je naša robinjica
Pred čarobnim hajdukovim glasom.
Brže bolje otpasala pojas,
Svezala ga na zub od prozora
I mašila niz prokletu kulu.
Prikupila leta anterije,
Svilen pojas u šake uplela,
Struk tanahni kroz prozor izvija
Kako guja na proljetnom suncu.
Miće rukam niz svileni pojas
Sve na izmjen jednu za drugome;
Puze hitro kako vjeverica,
Dok joj nesta svilenoga pasa.
Vikne tada: — „Pomozi me, Bože!"
I od pasa oprostila šake.
Ali hajduk ruke popružio:
U hajduka mišice su jake,
Na mišice robinju primio.
Pane mlada na junačke ruke

Kô grlica na jelovu granu;
On je k svome pritiskuje srcu
Kako bratac rogjenu sestricu.
Igra srce u hajduku živo,
Jak da će mu prolomiti grudi;
Ali za to junak i ne haje,
Neg' još svome velio je srcu:
„Miruj moje, miruj, srce ludo,
„Osvete je, ne celova doba.
„Ti spominji sažežena baba,
„Satarenu majku i sestricu:
„Čemer pišti, ljubavi se progji."
Tako misli, a djevojku nosi:
Odnese je do dva puškometa,
Da je ne bi dopadnula šteta,
I krije je hajdučkijem strukam,
Da ne zebe mlada na mećavi.
Vihar huče, vatru propiruje,
Paše plamen na okolo kulu,
Prihvatio dveri i prozore.
Stade vriska konja u podrumu,
Stade vika Turaka po kuli,
Stade kvika čedâ i kadunâ,
Skače Aso su četiri sina.
Još rakiju nije probavio,
Ne spominje što mu Redžep kaza,
No po kuli dozivao roblje:
„Amo, roblje, na taman vam bilo!
„Šta mislite zapalit mi kulu?

„Amo da ste, psi vam'jeli meso!
„Brže vodu, da se vatra gasi,
„Ili ću vas na drvenom kocu
„Peć', kauri, zaoblice žive
„I vašijem zalagat se mesom."
Zaludu mu vika i prijetnja:
Nema roblja ni od roblja glasa.
Mahnu Turci kidisat na vrata,
Al' proz vrata živi plamen suklja,
I još nešto sa vana je treslo,
Da obali do tri turska momka.
Mahnu tada kuli uz skaline,
Da s prozora pomoć dozivaju;
Donjijeh se plamen dohvatio
I drvena pod njima tavana.
Pomamljeni do gornjijeh skaču:
Prvi mi se Asan nadzirao,
Mili Bože, što je sagledao!...
Pod kulom je ognjeno jezero,
Prašče drvlje, crni dim se vije,
Kroza dim se sukljaju zmajevi,
Strašni zmaji ognjenoga plama:
Silni vihar uz kulu ih zbija
I u kulu jošter utjeriva.
Pak nevolja nije ni ta sama;
Oko vatre Asan sagledao
Stravno lice gorskoga hajduka
I njegovih do trideset druga,
Uz hajduke roblje izbjegnuto

Gdje ni gasi niti vodu nosi,
Nego loži, silnu vatru množi,
Da gospodar u kuli ne zebe,
Kako mu je pusto roblje zeblo
I bez vatre i bez pokrivača.
Vidje b'jesan, ter kô bivo rikne,
I nanese pušku na hajduka.
Puče puška, al' ne vine hajduk,
Zrno njemu ne učini kvara
Van što perje sa kape mu strigne.
Kada vidje silni Asanaga
Da hajduka nije zahvatio,
'Žasom prene jer se boji zadnje,
A još veće kad poviče hajduk:
„Dobro sm'jeraš, krvopijo stara!
„Ja ću bolje, ufam, ako Bog da!
„Stani, Aso, osvetnik sam, Aso,
„Dogje vr'jeme da se ogledamo;
„Stan', Turčine, prevarit te neću."
Iskra sjekne, a diljka zagrmi,
Brže groma brzo zrno sukne
Asanagi megju oči crne.
Svali trup se na drveni tavan,
Ispod njega plami udarili;
Nije vatra, nije ni krv sama,
Neg' oboje zagrlilo Asa.
Tad polete do četiri sina
Svaki s diljkom, da osveti baba.
Već na prozor oni pomolili,

Već uz obraz diljke naslonili,
Već na čarku oganj naložili,
Kad pod njima prolomi se tavan,
Za tavanom potrese se kula,
Mahne tamo, mahne i ovamo,
Jak da sm'jera na koju će stranu,
Dok svrh sebe u gomilu sori.

O moj Bože, užasna prizora!
Čim se kula u gomilu ori,
Iz nje udru svakojaki glasi:
Vriska, jauk, lelek, proklinjanje,
Konja, Turak', momak' i kadunâ,
Pak pucanje samokresâ diljka,
Što ih vatra sama ispaljuje,
Pak tutnjava podzemnog laguma
Od puščanog ospremljena praha.
S teškog pada i podzemne tutnje
Dolina se jekom uzjekuje,
A muklo joj Rgud odjekuje.
Buknu plami u vis do nebesa,
Po vrh plama crni dim se mota,
Oko plama od pepela tama
Izgorjela drvlja i kamenja;
Kroz tamu se žige prometale,
Kako munja noćno kroz oblake.
Sve što kula uzimaše živa,
Sve bez glasa sred ognjena jaza
Pod gomilu leže zakopano.

Progje buka, nastade tišina,

Plamen gine, jer mu hrana stine.
Sagje magla, da gomilu krije
I prostere mrtačke pokrove
Nad grobnikom silnoga Turčina:
Užasna je ta tišina mrtva!
Pak i hajduk s družbom odmicao,
Neka im je okaljeno srce
U čemeru jeda osvetnoga
I u cvilu ropstva turačkoga.

Čemu hajduk jošter se osvraća
K pozorištu krvave osvete?...
Što mu ono poniknuti druzi
Jamlju — jamlju — s opaljene zemlje,
Te dva po dva megju sobom nose
Put obližnje česvinove gore?
Sve bi rekô, kako brižno grle,
Da ranjene sa garišta nose
Ili mrtve, da im shrane t'jelo.
N'jesu ono ȍbranjeni momci,
No nevoljno posječeno roblje,
Što krut Redžep preko plota vrgne,
Kada pobi i obrubi glave.
Neće hajduk da se nekrst sladi
I da zigje svoj divljačni ćeip
Na krštenoj svojoj mrtvoj braći,
Ni orlovi da čupaju meso,
Ni vukovi da joj drobe kosti.

Bješe rovalj ondje u česvinam,
Što iskopa vihar sa planine,

Kad podadre hrekom iz temelja
Kitno stablo starodavne bukve.
Tu hajduci položiše mrtve,
Pa vrhu njih zemlju nametaše,
A vrh zemlje drvlje i kamenje,
Da ni vr'jeme ni vuk sa planine
Ne razmetne sahranjene kosti.
Vrli hajduk u to napravio
Krst drveni, te ga udario
Svojom rukom na mrtački humac;
A tanahna mlada robinjica
V'jenac svila gore česvinove
I svilenim upletala trakom,
Gavran-kosu što joj svezivaše,
Te ga nosi na robljevo groblje.
Ljubi zemlju i suzam je topi,
I narica mrtvoj družinici:
„Braćo moja, družbo robovanja,
„Mnogi smo ti čemer okusili
„Pod kandžijom ljutog Asanage!...
„Njega stiže pravda sa nebesa,
„Nas razd'jeli sudba nesmiljena;
„Vi ste vašu pregorjeli, braćo!
„A ja ne znam koja mene čeka.
„Ej da bi vam laka zemlja bila
„I kosti vam mrtve počivale,
„Kada živim ne bi vam počinka!...
„Hoću l' igda tužna primiriti?..."
Tako reče i ustade mlada.

Bog ti plati, mlada robinjice,
Jer oplaka sahranjene momke
Mjesto majke i sestrice mile;
A Bog znade, imaju li majku,
Il sestrice, il od roda koga!
Ti si njima sve to danas bila;
Kosti si im suzam' natopila,
V'jenac si im na grob položila,
Bog ti plati, robinjice mlada!

Petak bješe, Turcim svetac bješe,
Daut hodža uz munaru krene,
Da kuiše i dozivlje vjerne
U džamiju po zakonu klanjat.
Što je hodži da pomiče slabo?
Što mi često k zidu prislanja se,
Znoj otire, zaglagjuje bradu,
Brojanicu za sobome vuče,
Niti moli, niti zrna suče?
Što je hodžu tako sukobilo?
Il' s starosti nogam poteščao,
Il' mu posti previnuli srce,
Il' stepene uz munaru broji?
Nije starost, nit su posti tvrdi,
Niti broji stepene munari,
Od davno ih on je prebrojio;
No je hodža stravan sanak snio,
Da se vedro zamračilo nebo,
Pa trozuba udarila munja

Sred mejdana[1] gdje se Turci kupe,
Eda bajram[2] s igrama proslave
Il' da igju sadirat kršćane.
Kako mi je lako udarila,
Do Ada[3] je polje razjazila;
Iz Ada se zasukao plamen,
Sa plamenom džin[4] je ishodio:
Do pasa se ištom proturio,
Da je dalje, u nebo bi zapro;
Do ramena krvave mu ruke,
S njima more do Stambula doseć:
On mi grabi oko Stoca Turke,
Tere žive u žvalo ih slaga,
Da im veće ne uvigjaš traga.
Skvrče Turci, sveca dozivaju,
Al' od sveca nema ni abera.
U to sine na zapadu zv'jezda,
Otisne se nagla silovita,
Udari ga u sred mrkla čela:
Džin se svali, a polje zajazi,
Osta zemlja čista od Turaka.
Sanak bjegne — ali strava tegne
Lednom rukom Dautovo srce;
And Dršće jadan, još u sebi misli:
„San je laža, a istina Allah."

---

1) Mejdan: trg.
2) Bajram: turska svečanost.
3) Ad: pakao.
4) Džin: gorostas.

Ali kud god Daut hodža vrne,
Za njim svukud stravni sanak srne,
Pak eto ga uz munaru prati
I ne da mu petak kuisati.
Kad li tad li na munaru klisne,
Prst u uho lijevo utisne,
Digne glavu, da Allah spomene,
Kad nad njime jato crnih vranâ;
Lete, grču, regbi željne leša.
Munaru su krilim omahale,
Preko Stoca, preko šehra plove,
Sve to niže — sve to niže slaze,
Dok priklope razvalinu pustu.
Ne da im se na nju pos'jedati,
Vrio kamen crne čapi prli;
Već skakaju, po njoj pril'jetaju,
U grak ljuti silno udaraju
Što ne mogu načupat se mesa,
Ljuckog leša, što gomila krije.
Daut hodža očima ih sl'jedi,
Eda vidi kamo li će pasti;
A kad vidi gdje su vrane pale,
I razbere čudo i zlamenje,
Od uha mu ruka opuznula,
Nijalače ni spominje sveca,
Neg' leleče pustolovskim glasom:
„Lele, Aso, naše desno krilo!
„Kakva sudba tebe dostignula!
„Jučer si mi u džamiji klanjô

„I po selim gonio kaure,
„Pa eto te danas u gomili!...
„Vala! sanak od Allah' je bio,[1]
„Svome hodži u snu povjedio
„Crne kobi današnjega dana.
„Lele, Turci, ustanite, jadni,
„Ej da bi ste ikad ustanuli!
„Potecite, da gledate čudo
„Od Asana i četiri sina,
„Sokolova, turskih zatočnikâ,
„Kako ih je Allah pohodio
„I kismetom teškim porazio.“
  Po Stocu se razmahuju dveri,
Naprasito Turci promicaju,
Ko bez čizmâ, ko bez samur-kape,
Ko bez ćurka, kogod bez čarapa.
Potrčalo malo i veliko
Na bedeme Stolačkoga grada,
Da gledaju što im hodža kaže.
Iznad oči ruke nanosili,
Oni glêše kamo kula bješe;
A kad tamo mogila[2] je sama
I na njoj je jato crnih vranâ.
Gledali su — plećim uzmicali,
I teškoj se kobi snebivali.
Vala kismet![3] — stari Turci prave,

---

1) **Vala**: po Boga. — **Allah**: Bog.
2) **Mogila**: gomila.
3) **Vala kismet**: po boga je sudba.

Vala nije! — prave poturice
Nego roblje ropstvom prituženo.
Vala nije! — neg' sa neba munja,
Veli hodža i za hodžom momci.
Slušala ih sa ognjišta baka,
Pa im ona tiho zapjevala:
— „Da je munja iz nebesa pukla,
Prenula bi u ognjištu baka;
Da je roblje ropstvom prituženo,
Davno bi je bili zapalili;
Da je kismet turska neprilika,
Zar bi i vas bio ostavio?
Jok! vrag nikad ne ostavi svoje.
Nije kismet, ni roblje, ni munja,
No hajdučka iz planine ruka,
U sred dana, da joj nije mana,
Osvetila baba i Kruševo
Na sramotu stolačkih Turaka."
Neće Turci da vjeruju baki,
Neg' i danas o tom se inade.

Sinu sunce po slavjanskom nebu
I ogrija Nevesinj-planinu,
U planini lipu srebro-listu,
A pod lipom četu od junaka,
Gdje počiva na zelenoj travi.
Jedan kuca javorove gusle,
Sitno kuca, tanko popijeva
I veseli svoju družinicu.

Do njih sjedi mlagjahna djevojka,
S junakom se jednim razgovara.
Junake li gledaš i odjelo,
Sve bi rekô da je kita svata,
Da mi prate momka i djevojku;
Gledaš li mi ubavu[1] djevojku,
Ne da ti se nevjestom nazvati;
Na njoj nema ruha nevjestina,
Ni kod sebe vjernoga djevera,
Već se sama mlada razgovara
Sa junakom kô s rogjenim bratom.
Mili Bože, čija ovo četa?
Ko je junak, koja li djevojka?...
Junak pita ubavu djevojku:
„Znaš li, sejo, u Bogu ti bilo!
„Od kuda te zapl'jeniše Turci?
„Koje l' ime — od koga si roda,
„Da te mogu povrnuti babu."
— „O hajduče, moj po Bogu brate!
„A što ću ti sirotica kazat?
„Ištom bjeh se pameti dozvala,
„Malo bolje noga dobavila,
„Kad me jednom silna buka zbudi.
„Ne znam, brate, kakva buka bješe,
„Jer se stravih i zavikah: Majko!
„Mila majka kod mene je bila,
„Jamila me iz postelje male,
„Pa nekuda stade bježat sa mnom.

1) Ubavu: lijepu.

„Ona cvili a ja pocviljujem,
„Majci ruke oko grla vijem ....
„Što se od nas tada dogodilo,
„Kako sam ti bez majke se našla,
„Bog sam znade, ja kazat ne znadem.
„Nešto malo spominjem se tužna,
„Baš kô čedo plašivoga sanka,
„Da nekakva ne znana delija
„Na konju me kroz vatru nosila;
„Da dozivah majku i babajka,
„Da me proste ne znanijeh ruka;
„No zaludu moje dozivanje,
„Gluho, n'jemo sve za mnom ostade,
„Ja sirota, turska robinjica.
„Što me pitaš da ti ime kažem,
„Sama ne znam uprav kako mi je.
„Mili bratac svegj me dozivao:
„Mila sejo, moja mila sejo!
„A majka me nije drukče zvala
„Već jedino: Moja zlatna mile!
„Sami babo zvao bi me kadgod :
„Dragušice mala Angjelijo."
A veli joj od gore hajduče:
„Vjere tebi, ubava djevojko,
„Jesi l' štogod braca zapazila,
„Ja li baba, ja li majku svoju?
„Bi li po čem sad ih poznavala?"
— „O hajduče, moj po Bogu brate!
„Što ćeš ludo da zapazi čedo,

„Kad se ištom da je živo sjeća?
„Babo babo, majka majka njemu;
„Glas im znade, ako lik ne znade,
„Usred mrkle zapozna ih noći.
„Ah! mnim da mi i sadare zuknu
„Mili glasi baba ili majke,
„U meni bi srce zaigralo,
„I ne hote da bi se ozvala.
„Od brata sam ovo zapazila,
„Da od mene poveći je bio,
„I mene bi po bašči nosio,
„A Stjepanom bi ga dozivala.“
Čim djevojka riječ besjedila,
Zamišljeno čelo hajdukovo
Stade mučnim rositi se potom,
Kô livada na jesenskoj noći.
Jedva dišću nabreknute grudi,
Što već srce uzdržat ne mogu;
Na oko mu pomutila suza,
Prva pade, druga je dostiže,
Treća drugu, dok se vrelo stvori,
I poteče niz obraz junački
Kô Bregava niz Dubravsko polje.
Liju suze al ne tamne lica,
No ga sv'jetle otajnijem žarom.
Zamuknula mlagjahna djevojka,
Zamuknula te se zagledala
U hajdučke suze i uzdahe,
Dok i u njoj razmahne se srce,

Dokle i njoj zamute se oči
I poleti niz obraz joj suza.
Plače mlada, ali ne zna za što;
Htjede pitat, ali ne zna kako,
Jer se boji povr'jediti ranu
Što cvijeli golemo hajduka.
Ne upraša nu ga osićuje,
Ter kô listak, kad sa duba trgne,
Lak se vije putniku nad glavom,
I trepteći na rame mu sjede:
Tako mala djevojčina ruka
Na ramenu počine hajduku.
Ruka streptje, hajduk osjeti se;
Sine tada hajdukovo lice,
Jakno sunce iza rose sine.
On sagleda milo robinjicu,
Pak na srce s obje ruke stiska
I celuje djevojčino čelo:
„Angjelijo, mila sestro moja!
„Evo tebi rogjenoga brata,
„Kog Stjepanom ti si dozivala.
„Zovni, sele, der zazovni opet,
„Nek tvoj glas mi do dno srca sagje
„I uzbudi plemenita čustva
„Što no su se davno skamenila.
„Koliko te spominjao jesam
„I tužio Boga pravednoga:
— „Jer mi, Bože, ne ostavi sestru,
„Kad mi diže i baba i majku,

„Da sirotno srce ne okapa?
„Na povratku s krvava razbojna
„Sele bi mi savijala rane
„I celovom razvedrila lice.
„Tužih Boga siljen od nevolje,
„Ali sade do neba ga hvalim,
„Da je meni utažio srce!
„Već nijesam osječena grana,
„Već se imam oklinjati s kime
„I pred družbom i pred dušmaninom.
„Nije srce ljucko varalica:
„Ono mi je povidjelo tajnu,
„Kad na kletoj opazih te kuli;
„Ono mi je zakucalo živo,
„Kad na ruke primio sam tebe.
„Angjelijo, moja mila sestro!
„Der počini na srdašcu bratu,
„I poslušaj kako ono kuca:
„Mrtvo bješe, al se razigralo,
„Zeblo bješe, al se razgrijalo.“

Romon pjesna Nevesinj razl'jega,
Pjevali je trideset hajduka.
Zelen brštan po dubu se vije,
Mila sestra uz brata se svije:
Nema draže do jedinog brata,
Ni milije do rogjene sestre.
Gle kako se oni milovaju!
Gle kako se tajne pov'jedaju!

Gle kô hvale Boga velikoga,
Ne nadano jer ih sada združi,
I mole ga da ih ne rastuži!
Koja jača majčine ljubavi,
Jal' nježnija brata i sestrice,
Jal' strastnija mlade zaručnice?
Jedna sama svijeh natkriljuje,
Jer strastnija, jer je ushitnija,
Sveta ljubav svoje domovine.
Oj hajduče, Nevesinjska diko!
N'jesi zaman selu izbavio,
Ni osvetno srce samirio,
No da sineš snažan, gorostasan,
Da slobodiš domovinu svoju.
Sini, vogjo, i mi ćemo s tobom.

Vila vilu s brda dozivala,
Velebitska Nevesinjsku seku:
„Vjere tebi, Nevesinjska vilo,
„Koje tamo ti veselje gradiš?
„Romon pjesna Nevesinj razl'jega,
„Pak i moj mu Velebit odl'jega:
„Čija pjesna, koje li veselje?“
— „Seko stara, Velebitska vilo,
„Kad me pitaš, da ti kažem pravo:
„Mladi hajduk, moje njegovanje,
„Što ga gojih u krilu mojemu,
„Da osveti da slobodi Bosnu,
„Evo danas vrlo se osveti

„Na krvniku svome, Asanagi:
„Njega svali, kulu mu zapali,
„I još ropstva sestricu izbavi,
„Koju davno mrtvu uzdisao.
„Hajduk' družba veselje mu gradi,
„Uz veselje na slobodu sluti:
„Oj nad Bosnom da zasjaje sunce!
„Mala četa, da li ognjevita,
„Sije sjeme žugjene slobode,
„Pred njome je moj gorski hajduče,
„Pjesnim budi pozaspalu braću:
— „Haj! na noge, tužna naša braćo,
„Sakidajte sramotne verige,
„Pripašite viteško oružje,
„Uskočite k nami u planine,
„Gdje naš stari izdigli smo barjak,
„Stari barjak krsta i slobode.
„Dajte, braćo! kupite se sporo,
„Da na Turke udarimo složno,
„Nek se pere Kosovska sramota
„I Bosanska u krvi grehota. —
„Ova, seko, ova ti je pjesna,
„Naša pjesna i naše veselje.“
Seka seki bolje otpjevala:
„Stara seko, Nevesinjska vilo!
„Krv' hajdučka utajana vatra
„Gdje god štrane, tu sloboda plane;
„Al kô plane, brzo i nestane,
„Kad joj nije podastrta stelja,

„Eto tamo preko Velebita,
„Gdje stanuje Hrvacka nam sestra,
„Vigj' kako joj prosine sloboda!
„Borila se, krvcu prol'jevala,
„Al' je nije s krvlju dostignula,
„Neg' prosvjetom slavjanskoga duha,
„Što zavede sred svojega stana.
„Prosvjeta je zublja prethodeća,
„Ona čisti zamršene drume,
„Prokrčuje gdje ih nije bilo;
„Ona vije zastavom slobode
„Slavskog-duha što na jugu leži,
„I dozivlje razd'jeljenu braću,
„Da se jate oko majke Slave.
„U jedinstvu sila domovine,
„U prosvjeti uredna sloboda:
„Izgled, seko, Hrvacka ti Bosni.
„Gdje jedino ljucka krv se lije,
„Ne, pred njome Turčin ne uzmiče;
„U krvi se pustoj zadojio,
„U njoj grezne, ona mu je život,
„A surova glupost mu je sila;
„Pred prosvjetom turski gadi bježe
„Kô jejina pred bijelim danom:
„Mudra sloga turačko je groblje.
— „Na to bikni svoju omladinu,
„A, da bikne, šalji pod zastavu
„Što razvija Hrvacka nam sestra.
„Tu prosvjeta prosv'jetliće pamet,

„Tu će znanost naučiti složnost;
„A kad desi s prosvjetom se sloga,
„Tad će tvoja ustajati četa,
„Tad uspješno začeti se borba,
„Tad Kosovska oprat se sramota
„I Bosanska okajat grehota.“

Davor pjesno, komu ću te na dar?
Da te šaljem vili u planinu,
Vilinske su čudnovate ćudi:
Možda bi te raskrojila vila
U fišeke za hajdučke čete,
Jer još čitat nije naučila,
Pak badava muka i pjevanje.
Da te šaljem miloj omladini
Dubrovnika, starog prosvjetnika,
Možda bi te prihvatila rado.
Postala je nova omladina
Boljom nadom uspjeh sustizati
Kamo teži narod potlačeni
Od dušmana nesklonjiva pravu.
Deder, pjesno, k omladini kreni,
Ne bi l' jači u njoj uzbudila
Napor goja srca i pameti,
Da se lati svečanoga posla
Žrtvovat se za nevoljnu braću,
Koja jošter u tamnilu čami;

Nek' žignuta iskrom od prosvjete
Ustala bi ispod grobne stege,
I otresla mrtvačku prašinu,
Na dan novi vegje otvorila,
Na nogama klade samrvila
I stupila u zajedno kolo
Kog' na jugu zavrgoše braća.
Omladino, Dubrovačka nado!
Na tebe se budućnost oslanja
Ove mile domovine naše.
Nu der pripri na nauke svete,
Al ne kvari srca nevinoga
Zabludama sadašnjih mudraca.
Luč, istina, život i sloboda
Krst je propet — u krstu se uči;
Gdje ga nije, tu je mrak i ropstvo,
Gdje štuje se — svjetlost i sloboda.
Drž' se krsta, ustajaćeš čvrsta,
I prosvjete zublju promicaćeš,
Kud pradjedi promicaše tvoji.
Omladino, Dubrovačka nado!
Daj, ozri se na pregjašnju pov'jest,
Drevnost mudra ostan' budućnosti:
Iz hridine kraj mora popete,
Koju Lave nazivaše stari,
I prije je iskra udarala,
Iskra sveta pod Krstom začeta,
Te po sv'jetu sjajna vijugala;
Gdje bi sjekla, tu bi zora tekla,

Gdje bi stala, tu prosvjeta cvala,
Uz prosvjetu blago i sloboda.
Bješe — minu — ali u narodu
Od kad mine, spomen ne izgine,
Jer ugarak osta od istine.

ijževna izdanja D. Pretnera u Dubrovniku (Dalmacija).

ijest razvitka našeg jezika hrvatskoga ili srpskoga od najdavnijih vremena do danas, piše *Marćel Kušar*, 1885, u 8., str. 234, for. 1.

konu se valja pokoriti. Razgovor Sokrata s Kritonom, s grčkoga po Platonu ponašio *J. Peričić*, 1883, u-8., strana 22, nč. 20.

rka običnijeh riječi i razgovora za vježbanje u jezicima hrvackomu ili srpskomu i talijanskomu. Složio *Mato Zglav*, 1885, u 16., str. 248, nč. 60.

zgovorna slovnica talijanska *Antuna Vučetića*, c. k. gimnazijalnog profesora u Dubrovniku, 1880, u-8., str. VI-232, for. 1. 40.

tinska palestra (vježbenica) za I. i II. gimnazijalni razred. Spisao *Josip Kobenzl*, prof. na c. k. dubrov. gimn., 1884, u-8., str. 140, nč. 80.

čka palestra (vježbenica) za III. i IV. gimnazijalni razred. Spisao *Josip Kobenzl*, prof. na c. k. dubrov. gimn., 1884, u-8., str. 144, nč. 80.

vinac. Ilustrovani list za književnost, umjetnost i obrtnost. Godina četvrta 1881. U velikoj četvrtini na finoj glatkoj hartiji štampan, str. 520 su 39 slika, for. 4.

vinac. Godina peta 1882. str. 576 su 23 slike, for. 4.

vinac. Godina šesta 1883. str. 568 su 28 slika, for. 4.

vinac. Godina sedma 1884. str. 584 su 23 slike, for. 4.

Andrije Kačića-Miošića razgovor ugodni naroda slovinskoga, u kome se ukazuje početak i svrha kralja slovinskih, koji puno vikova vladahu svimi slovinskimi državami, s različitimi pismami od kralja, bana i slovinskih vitezova. **Potpuno izdanje** sa slikom *Andrije Kačića i Jure Kastriotića (Skenderbega)* 1886, u-8 v., str. 452, for. 2.

nska medljika (Peronospora viticola). Za javnu pouku napisao *Fran Jergović*. Sa osam slika, 1887, u-8 v., str. 48, nč. 36.

lmatinska koračnica. Sastavio za glasovir *Josip Vesely*, n. 50.

brovačka koračnica. Sastavio za glasovir *Josip Vesely*, n. 50.

ogom Dubrovčani. Koračnica za glasovir, sastavio *Josip Vesely*, nč. 50.

va ss. Ćirilu i Metodu, slavjanskijem apostolima. Pjesma *Meda Pucića*, a napjev *Frana Liszta*, nč. 60.

Српске народне приповјетке понајвише кратке и ша скупио Вук витез Врчевић. Друго издање, 1889, страна 208, нч. 80.

Чежња за отаџбином. Драма у три раздјела, пречинио с тал скога Томо Крстов Поповић, 1883, у-8., страна 72, н

Александар Дима син, Госпођа са камелијама (La dame camélias) превео с француског Марко Јов. Цар, у-8., страна XII-234, фор. 1.

Пјесме о рату Руско-Турском и о бојевима на Плевни г 1877. Спјевао Богољуб Петрановић, 1883, у-8., стра нч. 20

Народне сатирично-занимљиве подругачице. Скупио витез Врчевић, 1883, у-8., страна 146, нч. 60.

Ђуро харамбаша или конавоски устанак. Приповијест х говачко-дубровачка, прича из стародавне књиге Вулетић-Вукасовић, 1884, у-8., страна 144, нч. 80.

Народне хумористичне гаталице и варалице, скупио витез Врчевић, 1885, у-8., стр. 80, нч 40.

Народне басне, скупио их по Боки, Црнојгори, Далмац највише по Херцеговини Вук вит. Врчевић, 1888, стр. IV-116, нч. 50

Српске народне игре, које се забаве ради по састанци грају. Покупио и описао Вук вит. Врчевић. Књи 1889, у-8., стр 112, нч. 50.

Народне приповијести и пресуде из живота по Боки К ској, Херцеговини и Црнојгори. Покупио и сл Вук вит. Врчевић, 1890, у-8, стр. 278, фор 1. 20.

Corso completo (teorico-pratico) della lingua serbo-croata, pilato da **Giuseppe Cobenzl**, prof. ginn. Seconda ed aumentata e corretta, 1887, in-8 gr., pag. 380, fior.

Corso pratico della lingua latina, proposto da *Gi Cobenzl*, prof. ginnas., 1873, in-8., pag. IV-186, fior.

Dello sviluppo civile di Ragusa considerato ne' suo menti istorici ed artistici. Memorie e studi del prof. *seppe Gelcich*, i. r. conservatore per i preesistiti cir Ragusa e Cattaro, 1884, in-8 gr., pag. 120 con 27 sioni, fior. 1. 60.

Storia del Montenero del Cav. *Demetrio Milaković*. T zione di *G. Augusto Kaznačić*, 1877, in-8 gr., pag 246, fior. 2.

Saggio d' uno studio storico-critico sulla colonia e sul co naggio nel territorio di Ragusa, di *Antonio degl'* 1873, in-8 gr., pag. VIII-314, fior. 2.

Alcune pagine su Ragusa di *G. Augusto Kaznačić*, in-8., pag. IV-100, soldi 50.

